TRENUL COPIILOR

Viola Ardone

METEOR PRESS

VIOLA ARDONE

TRENUL COPIILOR

Traducere din limba italiană de Anca Irina Ionescu

Titlul original: *I treni dei Bambini*, 2019

METEOR PRESS, 2020

Versiune ebook: v1.0, aprilie 2020

Partea I
1946

1.

Mama înainte și eu după ea. Mama merge repede pe aleile din Cartierele Spaniole; la fiecare pas al ei, doi pași ai mei. Mă uit la pantofii oamenilor. Pantof în stare bună: un punct; pantof găurit: pierd un punct. Fără pantofi: zero puncte. Pantofi noi: premiu cu felicitări. Eu nu am avut niciodată niște pantofi ai mei. Îi port tot pe ai altora și de aceea am mereu răni la picioare. Mama spune că pășesc strâmb. Nu e vina mea. Sunt pantofii altcuiva. Au forma picioarelor care i-au folosit înaintea mea. Au luat obiceiurile lor, au parcurs alte străzi, au jucat alte jocuri. Și când ajung la mine, ce știu ei despre cum vreau eu să pășesc și unde vreau să merg? Trebuie să te obișnuiești încetul cu încetul, dar între timp piciorul crește, pantofii rămân mici și o luăm de la capăt.

Mama merge în față și eu mă țin aproape de ea. Nu știu unde mergem, spune că este spre binele meu. Dar este o păcăleală, ca și cu păduchii. „Este spre binele tău" și m-am trezit tuns chilug. Din fericire, și pe prietenul meu Tommasino l-au tuns chilug, tot spre binele lui. Prietenii de pe strădița noastră râdeau de noi și ziceau că suntem ca două capete de mort ieșite de la Cimitirul Fontanelle. La început, Tommasino nu era prietenul meu. Îl văzusem odată cum șterpelise un măr de pe taraba lui Capajanca, zarzavagiul care are un cărucior în Piața Mercato, și atunci m-am gândit că nu puteam fi prieteni, pentru că mama Antonietta îmi explicase că om fi noi săraci, dar hoți nu. Altfel devenim cerșetori. Dar Tommasino mă văzuse și a furat un măr și pentru mine. Și pentru că eu nu furasem mărul, ci îl primisem cadou, l-am mâncat, căci nu mai puteam de foame. Din acel moment am devenit prieteni. Prieteni de la mere.

Mama merge pe mijlocul drumului, fără să privească deloc în jos. Eu îmi târăsc picioarele și număr punctele, ca să-mi treacă spaima.

Număr pe degete până la zece, apoi o iau de la capăt. Când voi face de zece ori câte zece se va întâmpla un lucru frumos, așa e jocul. Lucrul acela frumos nu mi s-a întâmplat până acum, poate că am numărat greșit punctele. Mie îmi plac foarte mult cifrele. Dar literele nu: când sunt singure le recunosc, dar când se amestecă și formează cuvinte, le încurc. Mama spune că nu trebuie să cresc la fel ca ea și de aceea m-a trimis la școală. M-am dus acolo, dar nu m-am simțit bine. În primul rând, colegii țipau și mă întorceam acasă cu dureri de cap, iar încăperea era mică și mirosea a picioare transpirate. Și apoi, trebuia să stau tot timpul nemișcat și cuminte într-o bancă și să desenez bețișoare. Profesoara avea bărbia foarte pronunțată și vorbea cu prune în gură, iar când cineva o deranja îi ardea o palmă peste cap. Eu în cinci zile am primit zece palme. Le-am numărat pe degete ca pe punctele de la pantofi, dar nu am câștigat nimic. Așa că nu am mai vrut să merg la școală.

Mama nu a fost mulțumită, dar a spus că trebuie să învăț măcar să muncesc și m-a trimis să strâng haine vechi. La început am fost mulțumit: trebuia să hoinăresc toată ziua și să strâng zdrențe vechi din casă în casă sau să scotocesc prin gunoi și să le duc la piață, la Capa ’e fierro.[1] După câteva zile mă întorceam acasă atât de obosit, încât regretam scatoalcele profesoarei cu bărbia foarte pronunțată.

Mama s-a oprit în fața unui palat gri cu roz, cu ferestre mari.

— Aici este, spuse ea.

Școala aceasta mi se părea mai frumoasă decât cealaltă, înăuntru era liniște și nu mirosea a picioare. Am urcat la etajul al doilea și ni s-a spus să așteptăm pe coridor, pe o bancă de lemn, până când o voce a strigat:

— Următorul.

Văzând că nu se mișcă nimeni, mama a înțeles că următorul suntem noi și așa am intrat.

Pe mama mea o cheamă Antonietta Speranza. Domnișoara care ne aștepta își notează numele ei pe o foaie și spune:

— Vouă v-a rămas numai asta.

Iar eu mi-am spus: „Asta este, acum mama o să se răsucească pe călcâie și o să ne întoarcem acasă.” Dar nu.

— Dumneavoastră dați palme, doamnă profesoară? am întrebat eu și mi-am acoperit capul cu brațele, pentru mai multă siguranță.

Domnișoara râde și mă ia de obraji, cu degetul mare și cel arătător, dar fără să mă strângă.

— Luați loc, spune, iar noi ne așezăm în fața ei.

Domnișoara nu seamănă deloc cu cealaltă, nu are bărbia foarte pronunțată, ci un surâs frumos, dinți albi și drepți și părul tăiat scurt; poartă pantaloni, ca bărbații. Stăm cuminți. Ne spune că se numește Maddalena Criscuolo și poate mama își amintește de ea, pentru că luptase ca să ne scape de sub asuprirea naziștilor. Mama o măsoară din cap până în picioare, dar se vede cât se poate de bine că nu auzise niciodată de această Maddalena Criscuolo. Maddalena povestește că salvase Podul della Sanità, deoarece nemții voiau să-l arunce în aer cu dinamită, iar la sfârșitul războiului i-au dat o medalie de bronz și o diplomă. Eu mă gândesc că era mai bine dacă i-ar fi dat niște pantofi noi, pentru că are unul bun și unul găurit (zero puncte). Spune că am făcut bine că am venit la ea, că multă lume se rușinează, dar ea și tovarășele ei au fost nevoite să meargă din casă în casă și să convingă mamele că era un lucru bun pentru ele și pentru copiii lor. Că li se trântiseră multe uși în față și fuseseră de multe ori înjurate. Eu o cred, pentru că mi s-a întâmplat și mie, atunci când mă duceam să cer haine vechi și urechile îmi auzeau destule cuvinte urâte. Domnișoara spune că multe persoane cumsecade au avut încredere în ea, că mama mea, Antonietta, este o femeie curajoasă și că fiului ei îi face, astfel, un dar. Eu n-am primit

niciodată daruri, în afară de cutia veche de cusut, în care mi-am pus toate comorile mele.

Mama Antonietta așteaptă ca Maddalena să termine de vorbit, pentru că nu-i place să trăncănească. Maddalena spune că trebuie să li se dea copiilor o oportunitate. Eu aș fi fost mai mulțumit să-mi dea pâine, zahăr și urdă. Am mâncat odată la o petrecere a americanilor, unde mă strecurasem împreună cu Tommasino (pantofi vechi: pierd un punct).

Mama mea stă și tace, dar Maddalena continuă să vorbească: au organizat trenuri speciale care să-i ducă pe copii acolo. Atunci mama răspunde:

— Dar sunteți sigură? Băiatul ăsta de aici, așa cum îl vedeți, e o pedeapsă de la Dumnezeu!

Maddalena spune că vor fi mai mulți copii ca mine în tren, nu numai eu. Așadar, nu este o școală, înțeleg și eu în cele din urmă, și zâmbesc. Mama Antonietta nu zâmbește.

— Dacă aș fi avut de ales nu aș fi venit aici, asta e tot ce am, vedeți ce puteți face.

Când plecăm, mama merge tot înaintea mea, dar mai încet. Trecem prin fața prăvăliei cu pizza, unde mă agăț întotdeauna de haina ei și nu încetez să mă vaiet până nu primesc un pacchero[2]. Mama se oprește.

— Cu jumări și ricotta[3], îi spune mama tânărului din spatele tejghelei. Una singură.

De astă dată eu nu am cerut nimic și mă gândesc că dacă mama, din capul ei, a vrut să-mi cumpere pizza de dimineață, trebuie să fie o păcăleală la mijloc.

Tânărul împachetează o pizza mai mare decât capul meu, galbenă ca soarele. O iau cu amândouă mâinile, de teamă ca nu cumva să

cadă. E caldă și parfumată, respir deasupra ei și mireasma îmi intră în nas și în gură. Mama se apleacă și mă privește fix.

— Deci ai auzit și tu. Acum ești mare, o să împlinești opt ani. Știi care este situația noastră.

Îmi șterge unsoarea de pe față, cu dosul palmei.

— Dă -mi și mie să gust o bucățică, dar în loc de o bucățică își ia o bucată. Apoi se ridică și ne îndreptăm spre casă. Nu întreb nimic și pornesc. Mama mea înainte și eu în urma ei.

2

Despre treaba cu Maddalena nu s-a mai vorbit. Am crezut că poate mama uitase sau se răzgândise. Dar câteva zile mai târziu a venit la noi o măicuță, trimisă de părintele Gennaro. Mama se uită pe furiș din spatele ferestrei:

— Ce mai vrea acuma și popoaia asta?

Sora bate încă o dată, așa că mama lasă la o parte cusătura și se duce să deschidă, dar o crapă numai puțin, cât să-și poată strecura măicuța fața îngălbenită. Călugărița întreabă dacă poate să intre, mama face semn din cap că da, dar se vede că nu prea are chef. Călugărița spune că mama mea este o bună creștină, că Dumnezeu vede totul și că făpturile nu aparțin nici mamelor, nici taților, ci sunt copiii Domnului. Dar comuniștii vor să plecăm cu trenul ca să ajungem în Rusia, unde o să ne taie mâinile și picioarele și n-o să ne mai lase să ne întoarcem acasă. Mama nu răspunde. Se pricepe foarte bine când e vorba să tacă. În cele din urmă, popoaia se enervează și pleacă. Și atunci întreb:

— Dar tu chiar vrei să mă trimiți în Rusia?

Mama ia din nou cusătura și începe să vorbească de una singură:

— Rusia e Rusia… Eu nu știu ce sunt ăia fasciști, nici comuniști. Nu știu nici măcar ce sunt preoții și episcopii.

Mama vorbește puțin cu alții, dar singură vorbește mai mult.

— Până acum am cunoscut numai foame și muncă… aș vrea s-o văd și eu pe popoaia asta fără un bărbat alături și cu copil de crescut… e ușor să vorbești când nu ai copii. Dar unde era ea când Luigi al meu s-a îmbolnăvit?

Luigi era fratele meu mai mare și, dacă nu ar fi avut ideea proastă să facă astm bronșic când era mic, acum ar fi avut cu trei ani mai mult decât mine. Așa, când m-am născut, eram deja copil singur la

părinți. Mama nu vorbește aproape niciodată despre el, dar are o fotografie pe comodă, cu candelă în față. Toate acestea mi le povestise Zandragliona, care locuiește jos, vizavi de mine, și este o femeie de toată isprava. Mama suferise așa de tare, că toți credeau că nu-și va mai reveni. Dar după aceea m-am născut eu și a fost mulțumită. Deși eu nu o mulțumesc la fel ca el. Căci altfel nu m-ar trimite în Rusia.

Plec de acasă și mă duc jos la Zandragliona, care știe întotdeauna totul, iar dacă totuși nu știe ceva, îi pune pe alții să-i povestească. Spune că nu e adevărat că mă vor duce în Rusia, că o cunoaște pe Maddalena Criscuolo și pe celelalte; vor numai să ajute, să ofere o speranță. Dar ce să fac eu cu speranța? Speranța o am deja în numele de familie, pentru că așa ne cheamă și pe mine, și pe mama mea Antonietta. Altfel, numele meu este Amerigo. Tata mi-a dat acest nume. Nu l-am cunoscut pe tata și totdeauna când întreb, mama ridică ochii spre cer ca atunci când vine ploaia și nu a reușit să strângă la timp rufele. Spune că este un om mare. A plecat în America să facă avere.

— Și se mai întoarce? am întrebat eu.

— Mai devreme sau mai târziu, a răspuns ea.

Nu mi-a lăsat nimic. Numai numele. E și asta ceva.

De când s-a aflat de treaba cu trenul, ne-am pierdut toți liniștea în cartier. Fiecare spune altceva: unul spune că poate o să ne vândă și o să ne trimită la muncă în America, altul spune că mergem în Rusia și o să ne bage în cuptoare, altul a auzit că pleacă numai copiii bolnavi, iar cei sănătoși rămân cu mamele lor, alții nu știu nimic și își văd de treabă înainte, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Nici eu nu știu nimic, deși în cartier mi se spune Nobel, pentru că știu o mulțime de lucruri, cu toate că nu am mai vrut să merg la școală. Învăț din mers:

merg pe ici, pe colo, ascult ce se povestește, fac ceea ce fac și alții. Nimeni nu se naște învățat.

Mama Antonietta nu vrea să merg și să povestesc ce se întâmplă la noi în casă. Iar eu nu spun nimănui că la noi sub pat sunt pachete de cafea de la Capa ‘e fierro. Și nu spun că după-amiaza Capa ‘e fierro vine la noi acasă și se închide înăuntru cu mama. Poate nevestei lui îi spune că merge la biliard. Pe mine mă trimite afară, spune că el și ea au de lucru. Atunci mă duc să strâng haine vechi. Zdrențe, resturi, haine uzate ale soldaților americani, lucruri murdare și pline de purici. La început, când venea el, nu voiam să plec: nu puteam să cred că, în casa mea, Capa ‘e fierro venea să facă pe stăpânul. Apoi mama mi-a spus că trebuie să-l respect pentru că are prieteni importanți și ne dă de mâncare. A spus că se pricepe la comerț și de la el am numai de învățat, că poate să mă îndrume. Nu am răspuns, dar din ziua aceea, în fiecare zi când vine el, eu plec. Lucrurile pe care le strâng le aduc acasă, mama trebuie să le curețe, să le cârpească, să le spele, iar după aceea i le dăm lui Capa ‘e fierro, care are prăvălie în Piața Mercato și reușește să le vândă altora mai săraci decât noi. Între timp mă uit la pantofi și număr punctele pe degete, iar când o să fac de zece ori zece se va întâmpla un lucru frumos: tata se va întoarce bogat din America și pe Capa ‘e fierro am să-l țin afară, de astă dată eu pe el.

Odată jocul chiar a funcționat. În fața teatrului San Carlo am văzut un domn cu pantofi atât de noi și de lustruiți, că făceau o sută de puncte cu totul. Și într-adevăr, când m-am întors acasă, Capa ‘e fierro stătea în fața ușii. Mama o văzuse pe nevasta lui pe Rettifilo[4] cu o poșetă nouă sub braț. Capa ‘e fierro a spus:

— Trebuie să înveți să aștepți. Așteaptă și o să vină și vremea ta.

Mama a răspuns:

— Dar astăzi o să aștepți tu.

Și în ziua ceea nu l-a lăsat să intre în casă.

Capa ‘e fierro a rămas afară, și-a aprins o țigară și a plecat cu mâinile în buzunar. Iar eu m-am apropiat de el, numai pentru plăcerea de a-l vedea amărât, și l-am întrebat:

— Astăzi e sărbătoare, Capa ‘e fierro? Nu mai lucrați?

Iar el s-a lăsat pe vine în fața mea, a tras din țigară și, când a aruncat aerul afară din gură, a scos rotocoale de fum.

— Uite ce este, mi-a spus, femeile și vinul sunt la fel. Ori le domini, ori te domină. Dacă te lași dominat, îți pierzi simțurile, devii sclav, iar eu am fost întotdeauna un om liber și întotdeauna voi fi așa. Haide, să mergem la tavernă, astăzi îți dau să bei vin roșu. Astăzi Capa ‘e fierro te face bărbat!

— Ce păcat! Capa ‘e fierro, nu pot să merg cu dumneavoastră, am treabă.

— Și, mă rog, ce treabă ai?

— Trebuie să merg să strâng haine vechi, ca de obicei. Valorează patru bani, dar ne dau de mâncare. Scuzați!

Și l-am lăsat singur, în timp ce rotocoalele de fum dispăreau în aer.

Lucrurile pe care le găsesc le pun într-un coș primit de la mama. Iar coșul se îngreunează când se umple, așa că am început să-l port pe cap, cum am văzut că fac femeile din piață. Dar după aceea, poartă-l astăzi, poartă-l mâine, mi-a căzut părul și am rămas cu creștetul gol. Și cred că de-asta m-a tuns mama chilug, nu din cauza păduchilor! În timp ce umblu după haine vechi, întreb pe ici, pe colo, despre tren. Unul spune una, altul spune alta. Tommasino o ține întruna că el nu trebuie să plece, pentru că lor acasă nu le lipsește nimic și mama lui, donna Armida, nu a ajuns niciodată să ceară de pomană. Pachiochia,[5] care este șefa străzii noastre, zice că pe vremea regelui nu se întâmplau asemenea lucruri și mamele nu-și

vindeau niciodată copiii. Spune că nu mai există *dem-ni-ta-te!* Și, de câte ori spune asta, își arată gingiile cafenii, strânge din puținii dinți galbeni pe care îi are și scuipă prin găurile lăsate de cei pe care nu-i mai are. Pachiochia s-a născut urâtă, eu așa cred, și nu a avut niciodată un soț. Dar despre lucrul acesta nu se poate vorbi, pentru că este punctul ei slab. Și nici despre faptul că nu are copii. A avut cândva un sticlete, dar a fugit și acela. Dar nici despre sticlete nu se poate vorbi cu Pachiochia.

Și Zandragliona este domnișoară. Nu s-a știut niciodată motivul. Unii spun că nu s-a hotărât pe cine să aleagă dintre cei care au cerut-o și până la urmă a rămas singură, pentru că în realitate este bogată, dar nu vrea să-și împartă banii cu nimeni. Alții spun că a avut un logodnic, care a murit, sau spun că a avut un logodnic, dar a descoperit că era deja căsătorit. Iar eu spun că sunt toți niște guri rele.

Pachiochia și Zandragliona s-au pus de acord o singură dată: când au venit nemții pe stradă ca să caute ceva de mâncare și amândouă au pus găinaț de porumbei în pandișpan, spunând că erau jumări de porc, o specialitate tipică din bucătăria noastră. Nemții mâncau și spuneau *„gut! gut!”*, în timp ce Pachiochia și Zandragliona își dădeau coate și râdeau pe înfundate. Pe nemți nu i-am mai văzut, n-au mai venit nici măcar ca să se răzbune.

Mama mea Antonietta nu m-a mai vândut niciodată până acum. Dar după aceea, la trei zile după întâmplarea cu călugărița de la mănăstire, m-am întors acasă și am găsit-o pe Maddalena Criscuolo. Uite, mi-am zis, a venit să mă cumpere și pe mine cineva! În timp ce mama stă de vorbă cu ea, eu mă plimb prin cameră ca un copil pe jumătate idiot și, dacă mă întreabă ceva, nu răspund sau mă bâlbâi intenționat. Vreau să par handicapat, ca să nu mă poată cumpăra.

Pentru că cine e prostul care vrea să cumpere un copil bâlbâit și handicapat?

Maddalena spune că și ea a fost săracă și încă mai este, că foamea nu este o vină, ci o nedreptate. Că femeile trebuie să se unească între ele pentru a îmbunătăți lucrurile. Dar Pachiochia spune că dacă toate femeile ar purta părul scurt și pantaloni, ca Maddalena asta, atunci înseamnă că lumea s-ar întoarce cu susul în jos. Iar eu spun: ia te uită cine vorbește, tocmai ea, care are mustăți! Maddalena nu are mustăți. Are o gură roșie și dinți albi.

Maddalena coboară vocea și îi spune mamei că știe povestea ei și cât a suferit, că femeile trebuie să se ajute între ele și să fie solidare. Mama Antonietta privește două minute într-un punct de pe perete unde nu este nimic, iar eu înțeleg că se gândește la fratele meu mai mare, Luigi. Înaintea Maddalenei au venit la noi acasă și alte doamne, dar nu aveau părul scurt și pantaloni. Erau doamne adevărate, cu haine frumoase, blonde și coafate. Când intrau pe stradă, Zandragliona se strâmba și spunea: „Au venit doamnele de caritate." La început eram bucuroși, pentru că aduceau pachete cu mâncare, dar treptat am descoperit că în pachete nu erau nici paste, nici carne, nici brânză. Era orez. Mereu orez, numai orez. De câte ori veneau, mama ridica ochii spre cer și spunea: „Astăzi o să-i tragem iarăși un râs de toată frumusețea, chiar că ne faceți să murim de râs!"[6] Doamnele de caritate la început nu înțelegeau gluma, dar după aceea, când au văzut că nimeni nu mai voia pachete, au spus că orezul este produsul național, iar ele făceau „campania orezului". Oamenii au început să nu mai deschidă atunci când băteau ele la ușă. Pachiochia spunea că nu știm ce înseamnă recunoștința, că nu merităm nimic și că nu mai există *dem-ni-ta-te.* În schimb, Zandragliona zicea că veneau ca să-și bată joc de noi cu orezul lor și,

de fiecare dată când cineva voia să ne dăruiască ceva de care nu mai avea nevoie, spunea: „Uitați, au venit cucoanele de caritate!”

Maddalena a promis că în tren o să ne distrăm, iar familiile din centrul și din nordul Italiei ne vor trata ca pe copiii lor, ne vor da de mâncare, ne vor îngriji, ne vor da haine și pantofi noi (două puncte). Iar eu renunț în cele din urmă să mai fac pe bâlbâitul handicapat și spun:

— Mamă, vinde-mă acestei doamne!

Maddalena deschide gura mare și roșie și începe să râdă, dar mama îmi cârpește un dos de palmă. Eu îmi pipăi obrazul care mă arde, nu știu dacă de durere sau de rușine. Maddalena încetează să mai râdă și pune o mână pe brațul mamei. Aceasta tresare ca și când ar fi atins-o cu apă clocotită. Mamei mele nu-i place să fie atinsă, nici măcar mângâiată. Apoi Maddalena spune, cu o voce serioasă, că nu vrea să mă cumpere. Că Partidul Comunist organizează un lucru nemaivăzut până atunci, care va rămâne în istorie, de care ne vom aminti peste ani și ani.

— Ca de întâmplarea cu pandișpanul cu găinaț de porumbel? întreb eu.

Mama se uită urât la mine și mă gândesc că va sosi o altă scatoalcă, dar mă întreabă:

— Dar tu ce vrei să faci?

Iar eu răspund că dacă îmi dau pantofi noi, amândoi noi (premiu cu felicitări), sunt gata să mă duc și pe jos la comuniști, nu numai cu trenul. Maddalena zâmbește, mama dă din cap, ceea ce înseamnă:

— Bine.

3

Mama Antonietta se oprește în fața palatului comuniștilor de pe via Medina, unde am fost data trecută. Maddalena a spus că mai întâi trebuie să ne înscriem pe lista copiilor care vor pleca cu trenul. La etajul întâi, întâlnim trei tineri și două domnișoare. Domnișoarele, imediat cum ne văd, ne duc într-o încăpere unde e un birou și un steag roșu în față. Ne invită să stăm jos și ne întreabă o mulțime de lucruri. Una vorbește și cealaltă scrie pe o foaie de hârtie. La sfârșit, cea care vorbește ia o caramelă dintr-o cutiuță și mi-o dă. Cea care scrie pune o foaie de hârtie în fața mamei, dar mama nu înțelege nimic. Atunci îi pune în mână un stilou și îi spune că trebuie să semneze. Dar mama nimic. Desfac caramela, iar parfumul ei de lămâie îmi gâdilă nasul. Nu mănânc caramele în fiecare zi.

Din încăperea de alături se aud strigătele celor trei tineri. Domnișoarele schimbă în tăcere o privire între ele, se vede că sunt obișnuite cu asta, și nu fac nimic. Mama Antonietta rămâne cu stiloul în mână, cu mâna rezemată pe foaia de hârtie din fața ei. Întreb de ce se strigă așa de tare în camera de alături. Cea care mai înainte scria nu spune nimic. Cea care vorbea spune că nu se ceartă, că discută între ei ce trebuie să se facă pentru ca să fie bine pentru toți și că aceasta este politica. Atunci întreb:

— Scuzați, dar nu sunteți de acord între voi în această privință?

Domnișoara face o față acră, ca atunci când iei în gură o alună și descoperi că-i amară, iar după aceea spune că există curente, secțiuni… În acel moment, cea care mai înainte scria îi trage un ghiont, dându-i de înțeles că vorbise prea mult, apoi se întoarce spre mama și îi spune că, dacă nu știe să-și scrie numele, poate să facă o cruce, căci ele două sunt martore. Mama Antonietta roșește și fără să ridice ochii de pe foaie face un *x,* puțin cam strâmb. Iar eu, după ce

am auzit treaba asta despre curente, încep să mă cam tem, deoarece, așa cum spune întotdeauna Zandragliona, din cauza curentului răcești și faci guturai și mi s-a spus că, dacă ești bolnav, nu te mai lasă să pleci. Iar asta nu e drept: pentru că cei bolnavi trebuie să meargă ca să se vindece, nu-i așa? Este ușor să vorbești de solidaritate cu cei sănătoși, așa cum ar spune Pachiochia, care, dincolo de mustățile și de gingiile ei cafenii, este o femeie cumsecade și din când în când îmi mai dă câte o liră.

Domnișoarele scriu apoi ceva într-un registru și ne însoțesc până la ieșire. Când trecem prin cealaltă încăpere, cei trei bărbați încă se mai ceartă despre politică. Cel uscățiv, cu păr blond, repetă mereu:

— Problema sudului și integrarea națională.

Eu mă uit la mama să văd dacă a înțeles, dar ea continuă să meargă. Tânărul blond se întoarce atunci spre mine, căci trec prin dreptul lui exact în acel moment, și îmi spune: „Vorbește! Spune și tu!” Iar eu aș vrea să-i răspund că nu pricep nimic, că mama mea Antonietta m-a adus aici pentru binele meu și că altfel nu aș fi venit deloc. Mama mă trage de braț și îmi șoptește:

— Acum vrei să te bagi și în lucrurile astea? Ține-ți gura și ieși afară!

Și plecăm, în timp ce blondul ne urmărește cu privirea până la ușă.

4

Vremea rea a venit pe neașteptate. Mama Antonietta nu mă mai trimite să adun haine vechi, pentru că au început ploile și s-a făcut frig. Nu mi-a mai cumpărat nici pizza napolitană, dar mi-a făcut odată o pizza genoveză, care îmi place la nebunie. Nici călugărița de la mănăstire nu a mai venit, iar pe stradă oamenii se enervează când vorbesc despre trenuri.

Dat fiind faptul că, fără hainele vechi, mama și cu mine o duceam prost, eu și Tommasino am pornit o afacere. La început, nici n-a vrut să audă. Îi era puțin cam scârbă și se temea că mama lui o să afle și o să-l trimită și pe el cu trenul, drept pedeapsă. Atunci i-am spus că, din moment ce Capa 'e fierro reușea să facă rost de bani din lucrurile găsite la gunoi, noi de ce n-am reuși? Și așa am intrat în afacerea cu șobolanii. Înțelegerea era așa: eu mă duceam să-i prind, iar el îi vopsea. Ne-am instalat o tarabă în piață, acolo unde erau vânzătorii de papagali și sticleți. Noi eram specializați în hamsteri. Ideea mi-a venit de la un ofițer american care avea o crescătorie de hamsteri și îi vindea unor doamne bogate, care acum nu mai erau chiar atât de bogate. Acestea își făceau gulere din blana hamsterilor. Așadar, prindeam șobolanii, apoi le tăiam coada și îi vopseam, cu vopsea pentru pantofi, în alb și cafeniu, iar la final semănau oarecum cu hamsterii ofițerului american. La început afacerile au mers bine. Aveam o clientelă frumoasă, iar eu și Tommasino ne-am fi îmbogățit până acum dacă într-o zi urâtă nu ar fi început să plouă.

— Amerí, a spus Tommasino în dimineața aceea, dacă facem rost de bani, nu mai trebuie să mergi la comuniști!

— Ce contează, am răspuns eu, acolo va fi un fel de vacanță.

— Da, vacanța lihniților de foame! Știi unde mă duce mama vara viitoare? Mă duce la Ischia…

Și chiar în acel moment cerul s-a acoperit de nori și a început o ploaie cum nu s-a mai văzut.

— Tommasí, data viitoare când mai ai de gând să dai un tun ca ăsta, pregătește mai întâi umbrela.

Am fugit sub cornișa unui palat. Taraba cu șobolanii vopsiți a rămas însă în ploaie. Nu am mai apucat să îi luăm de acolo, iar vopseaua de pantofi a început să se scurgă și hamsterii au redevenit șobolani. Doamnele din jurul cuștilor au început să urle:

— Scârboșilor! Să vă ia naiba!

În acel moment nu mai aveam scăpare, căci veniseră soții doamnelor și voiau să ne ia la bătaie. Din fericire, a sosit și Capa 'e fierro, care ne-a apucat pe amândoi de guler și a răbufnit:

— Aruncați imediat împuțiciunile astea. Și după aceea ne socotim noi!

Mă gândeam că mă așteaptă o ciomăgeală zdravănă, dar nu a mai spus nimic despre afacerea cu șobolanii. Apoi, într-o zi când a venit să lucreze cu mama, m-a luat deoparte, a tras în piept fumul de țigară și, înainte să-l arunce afară, a spus:

— Ideea era bună, dar trebuia să acoperiți taraba!

Și a izbucnit în râs, în timp ce rotocoalele de fum se împrăștiau în aer.

— Dacă vrei să te apuci de comerț, trebuie să vii cu mine la piață, te învăț eu…

Apoi mi-a pus o mână pe obraz, neînțelegând dacă vrea să-mi dea o palmă sau să mă mângâie, și a plecat.

Mai că aș fi vrut să mă duc la Capa 'e fierro ca să mă perfecționez în afaceri. Dar câteva zile mai târziu l-a ridicat poliția. Cred că din cauza afacerii cu cafeaua. Și așa, oamenii de pe stradă au încetat să se mai gândească la povestea cu șobolanii vopsiți, pentru că acum toți

vorbeau doar despre Capa ‘e fierro, care era la închisoare. Aș vrea să văd cum mai spune acum că este un om liber!

Când a aflat de asta, mama a scos toate lucrurile de sub pat și câteva zile la rând, de fiecare dată când auzea un zgomot la ușă, își ascundea fața în mâini, parcă dorind să dispară. Dar zilele au trecut, la noi nu a venit nimeni în control și oamenii au uitat de asta. Vecinii vorbesc întotdeauna foarte mult și după aceea uită brusc, în afară de mama mea, care vorbește puțin și nu uită niciodată nimic.

Într-o dimineață, când nici eu nu mă mai gândeam la asta, m-a trezit, când încă soarele nu răsărise și afară era întuneric, și-a pus rochia cea bună și s-a pieptănat în fața oglinzii. Mi-a pregătit niște haine mai puțin ponosite și a spus:

— Haide, să nu întârziem.

Și am înțeles.

Pornim, ea înainte și eu în urma ei. Între timp a început să plouă. Mă joc de-a săritul printre băltoace, mama îmi arde una peste ceafă, dar sunt deja ud la picioare și mai avem încă mult de mers. Mă uit în jurul meu ca să încep jocul cu pantofii și să strâng puncte, dar în dimineața aceasta nu am chef, îmi vine să-mi pun și eu mâinile pe obraji și să dispar puțin. Împreună cu noi merg multe alte mame cu copiii lor. Sunt chiar și tați, dar se vede foarte bine că nu prea voiau să vină. Unul dintre ei a scris pe o foaie de hârtie toate informațiile despre fiul său: la ce oră se trezește, la ce oră se duce la culcare, ce îi place să mănânce, ce nu-i place, de câte ori pe săptămână are scaun, că trebuie să aibă o mușama sub cearșaf pentru că noaptea băiatul face în pat. Citește lista în timp ce fiul lui moare de rușine în fața tuturor, în cele din urmă o împăturește în patru și i-o pune într-un buzunar cusut pe dinăuntrul cămășii. Apoi se răzgândește, mai ia o foaie de hârtie și scrie mulțumiri anticipate familiei care îl va găzdui,

spunând că ei nu au nevoie de ceva, slavă Domnului, dar fiul lor a insistat foarte mult să meargă și nu s-au îndurat să-l refuze.

În schimb, femeile pășesc fără să se rușineze și trag după ele câte unul, doi, trei sau chiar patru copii. Eu sunt copil singur la părinți, deoarece nu am ajuns la timp ca să-l cunosc pe fratele meu Luigi. Nu am ajuns la timp nici pentru tatăl meu, m-am născut prea târziu pentru toată lumea. Mai bine așa, pentru că astfel tata nu trebuie să se rușineze că mă duce la tren.

Ajungem la un palat lung, lung. Mama Antonietta spune că este Hotelul Săracilor.

— Cum așa, spun eu, nu trebuie să ajung în nord, să am o viață frumoasă? Și, în loc de asta, am ajuns la Hotelul Săracilor: din rău în mai rău! Era mai bine să rămânem pe strada noastră.

Mama spune că am venit aici pentru că, înainte de a ne trimite în nord, trebuie să ne examineze, să vadă dacă suntem sănătoși, dacă nu suntem bolnavi, contagioși…

— Și apoi, spune ea, trebuie să vă dea haine groase, paltoane și pantofi, că acolo nu e ca la noi. Acolo e iarnă!

— Pantofi noi-nouți? întreb eu.

— Noi-nouți sau purtați, însă buni, spune ea.

— Două puncte! strig eu și pentru o clipă uit de plecare și încep să țopăi de jur-împrejur.

În fața palatului lung s-a adunat multă lume. Mamele au copii de toate vârstele: foarte mici, mici, mijlocii și mari. Eu sunt dintre cei mijlocii. În fața intrării este o domnișoară, dar nu Maddalena. Și niciuna dintre doamnele cu orezul. Zice că trebuie să ne așezăm în rând, că trebuie să ne controleze și că trebuie să ne coasă un număr, pentru a fi recunoscuți, în caz contrar, atunci când ne vom întoarce, vom fi dați altor familii. Eu nu o am decât pe mama mea și nu vreau să fiu schimbat cu altul, de aceea mă agăț de poșeta ei și spun că nu-

mi trebuie pantofi noi, nici măcar noi-nouți, iar dacă e după mine, am putea să ne întoarcem acasă. Însă mama nu mă aude sau nu vrea să mă audă. Eu simt o tristețe în stomac și mă gândesc că poate era mai bine dacă aș fi continuat să fac pe handicapatul bâlbâit, ca să nu plec.

Întorc capul, pentru că nu vreau să mă vadă plângând, dar ceva mă face să râd: cu două rânduri în spatele meu este Tommasino.

— Tommasino, strig eu, aștepți vaporașul pentru Ischia?

Dar el mă privește cu o față albă ca varul. E mort de frică. În cele din urmă, și mama lui a trebuit să ceară de pomană! Pachiochia îmi spusese că donna Armida fusese cândva înstărită, destul de bogată. Locuia într-un palat de pe Rettifilo și avea servitori. Făcea rochii pentru cele mai distinse doamne din oraș și cunoștea multă lume. Soțul ei, don Gioacchino Saporito, fusese chiar pe punctul de a-și cumpăra un automobil. Dar, după cum susținea Zandragliona, donna Armida își croise drumul ăsta, ca să mă exprim cu respect, lingând picioarele fasciștilor. Apoi, când fascismul a căzut, ea a redevenit vânzătoare ambulantă de vechituri. Soțul, care fusese un mare mahăr, a fost arestat și interogat. Toți se așteptau să fie condamnat și închis. Dar nu s-a întâmplat nimic. Zandragliona a spus că s-a dat amnistie. Că e la fel ca atunci când mama Antonietta a descoperit că am spart vasul pentru macaroane, pe care i-l lăsase buna ei mamă Filumena, pacea fie cu ea și noi să fim sănătoși, și s-a răstit la mine:

— Dispari din ochii mei sau te omor în bătaie.

Iar eu am fugit la Zandragliona și m-am făcut nevăzut două zile. Soțul fascist al donnei Armida a fost eliberat, s-a întors acasă și nimeni nu i-a mai spus nimic. Acum vând vechituri într-o fundătură, pe o stradă din apropiere.

Atunci când donna Armida era croitoreasă pe Rettifilo, Tommasino avea pantofi noi-nouți (premiu cu felicitări). Apoi, când mama lui a redevenit vânzătoare de vechituri pe stradă, a rămas cu aceiași pantofi de atunci, numai că acum erau vechi și găuriți (un punct).

Când îl vede pe Tommasino în spatele nostru, mama mă strânge de mână ca să-mi aducă aminte de promisiune. O strâng și eu, dar după aceea mă întorc spre prietenul meu și îi fac cu ochiul. De câteva ori, când mă duceam să adun haine vechi, Tommasino a venit și el cu mine. Dar donna Armida nu era mulțumită, deoarece spunea că băiatul ei trebuie să umble cu copii care sunt mai buni decât el, nu cu cei care au probleme. Când a aflat mama, m-a pus să-i promit că o să-l las în pace pe Tommasino, pentru că era fiul unor bădărani îmbogățiți și apoi sărăciți din nou, care mai erau pe deasupra și fasciști, așa cum spusese Zandragliona. În cele din urmă le promiseserăm, eu mamei mele și Tommasino mamei sale. Așa că ne vedeam în fiecare după-amiază, dar pe ascuns.

Continuă să vină și alți copii: unii pe jos, alții cu autobuzele oferite de societatea de tramvaie, așa cum povestește o doamnă de lângă noi, alții chiar cu jeepurile poliției. Când le vedeam așa, fără soldați și pline de copii care țineau stegulețe colorate în mână, mi se părea că sunt carele alegorice de la sărbătoarea Piedigrotta. O întreb pe mama dacă pot să mă urc și eu în jeep. Dar mama îmi spune să stau lângă ea, să nu mă pierd. Iar dacă vreau neapărat să mă pierd, să aștept să-mi coasă mai întâi numărul. În jurul nostru este o mulțime de oameni. O domnișoară ne aliniază în rând, dar rândul se mișcă mereu, ca un țipar în mâinile negustorului de pește.

O fetiță blondă, care o chinuise până atunci pe mama ei pentru că voia să se urce în tren, se răzgândise și plângea pentru că nu mai voia să meargă. Un băiețel puțin mai mare decât mine, cu o pălărie

maro, venit numai să-și însoțească fratele, spune că nu e drept ca el să rămână aici în timp ce fratele lui pleacă să se distreze și începe să plângă și el. Plânsetele nu mai contenesc și mamele nu știu la ce sfânt să se mai roage. În cele din urmă, vine una dintre domnișoarele cu listele, șterge numele fetiței și scrie numele băiatului cu pălărie maro și toți sunt mulțumiți.

Mai puțin mama fetiței blonde, care o duce acasă, spunându-i:

— Ne socotim noi acasă.

La un moment dat se aude o voce cunoscută: în fața unui grup de femei, care merg în procesiune, pășește Pachiochia. Agită brațele prin aer și strigă cât o țin rărunchii. Pe piept are prins, cu ace de siguranță, un portret al regelui Umberto. Când am văzut prima dată fotografia aceasta în subsolul ei, am întrebat:

— Și tânărul acesta cu mustăcioară cine este? E logodnicul dumitale?

Pachiochia a vrut să-mi tragă una pentru că ofensasem memoria logodnicului ei mort în primul război, odihnească-se sufletul lui în pace, logodnic pe care ea nu-l trădase nici măcar cu gândul. Apoi își făcuse cruce de trei ori, își sărutase vârfurile degetelor și trimise sărutul în cer. Pachiochia a spus că tânărul cu mustăcioară era ultimul nostru rege, care însă își terminase treaba înainte s-o înceapă, deoarece oamenilor le venise ideea să instaureze republica și încurcaseră buletinele de vot ca să câștige ei. Pachiochia a spus că ea este *mo-nar-his-tă.* Și comuniștii întorseseră totul cu susul în jos și nu se mai înțelegea nimic. După părerea ei, și tatăl meu fusese un derbedeu roșu și de aceea fusese nevoit să fugă tocmai în America! Iar eu mă gândeam că ar fi putut să fie așa, fiindcă într-adevăr și eu aveam părul roșu, însă mama Antonietta e brunetă. Așadar, cel roșu trebuie să fi fost tata. Și de atunci, ori de câte ori lumea îmi spunea roșcatul „afurisit” ca să mă necăjească, nu mă mai enervam.

Pachiochia, cu portretul prins în piept, conduce procesiunea femeilor fără copii, care încep să țipe la femeile cu copii, aflate lângă ele.

— Nu vă vindeți copiii! urlă ele. V-au umplut capul cu vorbe, dar adevărul este că o să-i trimită la muncă în Siberia, dacă nu mor înainte de frig.

Copiii mici plâng și nu vor să mai plece, cei mari se încăpățânează și vor să meargă. Parcă e sărbătoarea Sfântului Gennaro, dar fără miracole. Cu cât se bate Pachiochia mai tare în piept, cu atât îi dă mai multe palme mustăciosului. Dacă ar fi fost aici Zandragliona, i-ar fi răspuns deja pe măsură. Dar Zandragliona încă nu se vede. Pachiochia continuă:

— Nu-i lăsați să plece, n-o să vi-i mai dea înapoi! Știți că fasciștii au pus explozivi de-a lungul șinelor ca să arunce trenul în aer? Țineți-vă copiii strâns lângă voi, ca în timpul bombardamentelor, când i-ați protejat numai voi și Dumnezeu.

Din timpul bombardamentelor îmi amintesc de urletul sirenelor și de țipetele oamenilor. Mama mă lua în brațe și o rupea la fugă. Mergeam în adăposturi, iar ea mă strângea la piept tot timpul. În timpul bombardamentelor eram fericit.

Procesiunea femeilor fără copii trece prin mulțimea de mame aliniate în rând și totul se amestecă din nou. Atunci în ușa palatului lung apar alte domnișoare, care încearcă să liniștească situația.

— Nu plecați! Nu le luați copiilor voștri această posibilitate! Gândiți-vă că vine iarna. Frigul, bolile, casele pline de igrasie…

Vin lângă fiecare copil și îi dau o tabletă învelită în staniol.

— Și noi suntem mame. Copiii voștri vor petrece vara la căldură, vor mânca bine, vor fi îngrijiți. Familiile din Bologna, din Modena și din Rimini îi așteaptă, gata să-i primească în casele lor. O să se

întoarcă mai frumoși, mai sănătoși, mai grași! Vor mânca în fiecare zi. Mic dejun, prânz și cină.

O domnișoară vine lângă mine și îmi dă și mie o tabletă în staniol. Înăuntru este o tabletă cafenie.

— Mănâncă, băiatule, este ciocolată! spune ea.

Iar eu, ca să fac pe grozavul, spun:

— Da, da, am auzit de asta!

— Donna Antonietta, și dumneata îți vinzi copilul? spune Pachiochia chiar în acel moment, cu mâna pe portretul mustăciosului, care s-a boțit de tot de la atâtea palme. De la dumneata nu mă așteptam la una ca asta! Duci lipsă de ceva? Sau poate pentru că l-au săltat pe Capa 'e fierro? Dacă îmi spuneai, îți ofeream eu o cafea!

Mama Antonietta mă privește chiorâș, ca să-și dea seama dacă eu am fost spionul care a divulgat treaba cu cafeaua.

— Donna Pachiochia, răspunde mama, eu în viața mea nu am cerut nimic de la nimeni, iar când am cerut am dat înapoi. Iar dacă n-am putut să dau înapoi, nici n-am cerut. Soțul meu a trebuit să plece ca să-și încerce norocul, iar când se va întoarce… Știi bine toată povestea. Nu trebuie să-ți explic nimic.

— Care noroc, donna Antonietta! Dă-mi voie, nu mai există *dem-ni-ta-te*

Când Pachiochia rostește cuvântul „dem-ni-ta-te", închid ochii ca să nu mai văd gingiile ei cafenii și scuipatul care-i iese printre cariile dintre dinți. Dar apoi îi deschid, pentru că mama nu răspunde și ăsta e semn rău, nu-i stă în fire să nu răspundă când cineva se ia de ea. Înșfac ultima bucățică de ciocolată din staniol, mototolesc hârtia și o pun în buzunar, ca să mă joc după acea de-a soldatul care trage dintr-un tun, cu un soldățel pe care l-am găsit ieri pe Rettifilo. În cele din urmă, răspund eu în locul ei:

— Donna Pachiò, eu am un tată pe undeva. Dar dumneata ai un fiu?

Pachiochia își duce o mână la piept, să-l mângâie pe sărmanul mustăcios sifonat.

— Așa-i că nu? Ți-a rămas numai portretul regelui Umberto?

Gingiile cafenii ale donnei Pachiochia tremură de furie.

— Ce păcat! Că i-aș fi dat lui această ultimă bucățică de ciocolată. O vezi?

Și o bag toată în gură.

5

— Doamnelor, doamnelor! Ascultați-mă: sunt Maddalena Criscuolo, vin de la Pallonetto și de la Santa Lucia și am luptat în Cele Patru Zile.[7]

Mamele tac. Maddalena stă în picioare pe căruciorul unui zarzavagiu și vorbește într-o pâlnie de metal, care îi îngroașă vocea.

— Când a fost nevoie să-i alungăm pe nemți, noi, femeile, ne-am făcut datoria. Mame, fiice, soții, tinere și bătrâne: am coborât în stradă și am luptat. Ați fost acolo și am fost și eu. Acum este o altă bătălie, dar împotriva unor dușmani mai periculoși: foamea și sărăcia. Și dacă voi veți lupta, copiii voștri vor învinge.

Femeile se uită una la alta.

— O să vi-i aducem acasă mai grași și mai frumoși. Iar voi veți scăpa de nenumăratele greutăți pe care viața vi le-a dat până acum. Când îi veți îmbrățișa din nou, veți fi și voi mai grase și mai frumoase. O să îi aduc înapoi chiar eu, aveți cuvântul meu de onoare, așa cum e adevărat că numele meu e Maddalena Criscuolo.

Femeile tac, copiii la fel. Maddalena se dă jos de pe căruciorul zarzavagiului, merge în mijlocul mamelor, care-și țin toate copiii în brațe, și începe să cânte la pâlnia de metal. Are o voce frumoasă, aproape ca cele pe care le aud când mă duc și mă așez afară, lângă conservator, ca s-o aștept pe Carolina, care iese cu vioara în mână.

— Deși suntem femei, nu știm ce este frica, de dragul copiilor noștri, de dragul copiilor noștri. Deși suntem femei, nu știm ce este frica, de dragul copiilor noștri ne avântăm în luptă…

Domnișoarele merg în spatele Maddalenei. Mamele tac. Apoi una își face curaj și începe să cânte, iar după aceea și altele. Atunci Pachiochia și femeile care o susțin răspund, cântând imnul monarhic: „Trăiască Regele! Trăiască Regele! Trăiască Regele! Să

sune vesel goarna! Trăiască Regele! Trăiască Regele! Trăiască Regele! Și cântul să răsune…" Dar sunt puține și cântă fals, așa că vocile mamelor devin mai puternice, tot mai puternice, până când nu se mai aud decât vocile lor și ale copiilor lor. Pentru prima oară o aud cântând pe mama Antonietta. Pachiochia tace, cu gura închisă și gingiile ascunse. Apoi se așază în fruntea procesiunii și pleacă. Când trece prin dreptul meu spune:

— Foamea este mai puternică decât frica…

Apoi mulțimea o duce mai departe și nu mai aud ce spune.

Maddalena, tot cu pâlnia de fier în mână, spune să ne luăm rămas bun de la mame și să intrăm în palatul lung, pentru că trebuie să ne spele și să ne examineze. Cine e cuminte mai primește încă o ciocolată. O strâng de mână pe mama Antonietta și, când mă întorc cu fața spre ea, văd că ochii ei au o culoare ciudată, la fel ca uniformele nemților care veneau să caute mâncare pe străduțele noastre. Desfac larg brațele, așa cum am văzut că face dirijorul de orchestră, când m-am strecurat odată împreună cu Carolina în sala unde făceau repetiții pentru concert, și îmi lipesc cât pot de tare fața de pântecele ei. Mama este surprinsă, pentru că nu avem obiceiul să ne îmbrățișăm. Dar apoi îmi pune o mână în păr și o mișcă încet, încet, înainte și înapoi. Este ușoară și miroase ca o piatră de săpun topită în apă. Durează puțin.

O domnișoară vine și mă întreabă cum mă cheamă. Eu răspund „Amerigo Speranza, la fel ca pe mama mea Antonietta". Domnișoara îmi prinde de cămașă, cu un ac de siguranță, un cartonaș cu numele meu, prenumele și un număr. Îi dă și mamei o foaie de hârtie asemănătoare, iar ea și-o strecoară la piept, acolo unde păstrează lucrurile importante. Câțiva bănuți, icoana binefăcătoare a Sfântului Anton, dușmanul diavolului, o batistă de la buna ei mamă,

Filumena, odihnească-se în pace, iar acum și numărul meu. În felul acesta, după ce o să plec, va avea totul la îndemână.

Toate mamele și toți copiii și-au primit numerele, iar Maddalena ia pâlnia de fier și vorbește, întorcând capul încoace și încolo, ca să se facă bine auzită de toți.

— Doamnelor, doamnelor, nu plecați, așteptați un moment. Așezați-vă fiecare cu copilul în față, ca să facem o fotografie.

Toate mamele se miră de această veste, încep să se miște din nou, stricând astfel rândul care să făcuse cu atâta trudă. Una își netezește părul, alta se ciupește de obraji ca să pară mai sănătoasă, alta își mușcă buzele ca să le facă mai roșii, așa ca femeile din vitrinele de pe Rettifilo. Mama Antonietta își linge mâna și mi-o trece apoi prin păr, căci, după ce fusesem tuns chilug, părul îmi crescuse plin de vârtejuri. Maddalena se apropie cu un bilet în mână.

— Ce scrie aici, Amerí? întreabă mama.

Mă uit la litere, pe unele le știu, pe altele nu. Nu știu să le pun laolaltă, le confund, mie îmi plac cifrele.

— Ce te-am trimis să faci la școală, să încălzești scaunul?

Din fericire, Maddalena pune pâlnia de metal la gură și îl citește ea. Scrie că noi suntem copiii din sud și că cei din nord doresc să ne ajute, iar acest lucru înseamnă solidaritate. Aș fi vrut s-o întreb ce este aceea solidaritate, dar vine un băiat, cu o jachetă și pantaloni gri cam uzați, și ne spune să ne așezăm pentru a ne fotografia. Mama Antonietta își pune mâinile pe umerii mei. Mă întorc s-o privesc, îmi pare că vrea să zâmbească, dar în ultimul moment se răzgândește și, când aparatul face „clic", chipul ei redevine cel obișnuit.

În sfârșit, intrăm în palatul cel lung. Toți copiii, acum neînsoțiți de mame, par mai mici, chiar și cei care afară semănau cu niște golani. Domnișoarele ne pun să așteptăm pe un coridor întunecos, aliniați câte trei. Mă duc și mă așez lângă Tommasino, ca să-i dau curaj, căci

îi tremură genunchii mai rău ca atunci când hamsterii s-au transformat în șobolani din cauza ploii. Alături de noi mai este o fetiță. O cheamă Mariuccia, e slabă și are părul scurt. Este fiica cizmarului de la Pizzofalcone. O cunosc, pentru că am fost odată cu mama Antonietta la el ca să-l întrebăm dacă mă putea învăța meserie, de vreme ce tot aveam un fix cu pantofii. Pantofarul s-a uitat la noi și apoi a făcut semn cu degetul spre o bancă, unde ședeau alți patru copii de diverse vârste, toți ținând în mână pantofi, cuie și ciocane. Erau copiii pe care buna lui soție, odihnească-se în pace sufletul ei, avusese curajul să-i lase în grija lui și să se ducă pe lumea cealaltă. Mariuccia era singura fată, iar după ce va mai crește puțin va deveni șefa casei și a fraților ei. Dar deocamdată tatăl îi ținea pe toți ca ucenici. Așadar, nu era încă șefa.

Însă când venise Maddalena să-i vorbească despre tren, cizmarul se hotărâse s-o trimită în nord pe Mariuccia, fiindcă ceilalți erau băieți și puteau să-l ajute la muncă, dar ea nu era în stare deocamdată nici măcar să încălzească niște macaroane pe foc, prin urmare nu era bună de nimic.

Când ne-am aliniat, ea s-a albit la față și ochii i-au scăpărat.

— Nu vreau! Nu vreau! plângea ea. O să-mi taie mâinile și o să mă bage în cuptor!

Dar alți copii voiau să plece neapărat.

— Eu am conjunctivită, eu am conjunctivită, striga fiecare, ca și când boala ar fi însemnat un bilet la loto.

Și toți cei care îi auzeau strigau și ei:

— Conjunctivită, avem conjunctivită, pentru că își închipuiau că fără conjunctivită nu-i vor mai lăsa să urce în tren.

Eu, Tommasino și Mariuccia ne așezăm unul lângă altul. Mariuccia adulmecă aerul. Dar nu simțim miros de carne arsă și nici nu vedem vreun fum. Înseamnă că, cel puțin deocamdată, nu ne

bagă în cuptor. Este numai un du-te-vino de domnișoare care vorbesc cu un tânăr înalt; acesta ține în mână un registru în care notează mereu câte ceva cu un creion. Maddalena îl numește tovarășul Maurizio. Iar el îi spune tovarășă, ca și cum ar fi doi copii ce merg împreună la școală. Maurizio o ia când înainte, când înapoi, îi ascultă pe toți și le răspunde tuturor la întrebări. Când ajunge lângă noi, se oprește și ne privește:

— Și pe voi cum vă cheamă?

Noi nu răspundem nimic, de rușine.

— Ei, cu voi vorbesc, nu aveți limbă, v-au tăiat-o?

— Încă nu, spune Tommasino, mort de spaimă.

— Dar de ce, trebuie să ni le taie? întreabă Mariuccia. Înseamnă că avea dreptate Pachiochia!

Tovarășul Maurizio izbucnește în râs, apoi ne mângâie pe creștet pe fiecare dintre noi.

— Ia să le văd, puișorilor!

Noi trei ne privim unul pe altul, apoi scoatem limbile.

— Poate că am să vi le scurtez puțin, pentru că sunt cam lungi, după părerea mea…

Mariuccia își trage limba înăuntru și își pune mâinile încrucișate peste gură.

— Dar regulamentul nu ne dă voie…

Tovarășul Maurizio răsfoiește paginile registrului pe care îl ține în mână.

— Uitați, vedeți? Scrie aici, știți să citiți? Nu? Păcat că nu vă puteți citi singuri asta. Comitetul pentru salvarea copiilor, articolul o sută trei: este interzis să se taie limbile copiilor…

Și râde din nou. Apoi dă foaia și ne arată că e albă.

— Tovarășului Maurizio îi place să glumească! spune Tommasino și îi vine inima la loc.

— Bravo, ai dreptate! spune tovarășul Maurizio. Și îmi mai place ceva… Stați cuminți cinci minute…

Începe să deseneze cu creionul pe o foaie albă. Ne privește, apoi continuă să deseneze, se oprește din nou, ne mai studiază o dată și iar desenează. Într-un final rupe pagina și o întoarce spre noi ca s-o vedem. Noi rămânem cu gura căscată de uimire: sunt fețele noastre, identice! Apoi îi dă foaia lui Tommasino, care o pune în buzunar.

Din fundul coridorului vin două domnișoare, cu șorțuri și mănuși, care ne spun să ne scoatem hainele. Iar nouă ne vine să plângem. Lui Tommasino pentru că îi este frică să nu rămână fără pantofii ăia vechi și rupți, Mariucciei pentru îi este rușine să se dezbrace de față cu atâta lume și mie pentru că am un ciorap bun și unul cârpit. Așa că mă duc la una din domnișoare și îi spun că nu pot să mă dezbrac, pentru că mi-e frig, și prietenilor mei la fel.

Din fericire, vine Maddalena.

— Acum o să jucăm un joc frumos, da? spune ea. Un joc cum n-ați mai jucat niciodată, dar trebuie să vă scoateți hainele. O să vă dăm altele, noi și călduroase.

— Și pantofi? întreb eu.

— Pantofi noi pentru toți! spune Maddalena și își așază părul după ureche.

Ne dezbrăcăm încet, apoi Maddalena ne duce într-o încăpere unde niște țevi aruncă apă din tavan. E ca un fel de ploaie, dar caldă. Mă așez sub o țeavă și toate picăturile îmi cad pe spate. Țin ochii închiși de teamă să nu mă înec, iar Maddalena vine cu un burete și mă umple de spumă albă și parfumată. Mă spală și pe cap, pe brațe, pe picioare, pe tălpi. Săpunul alunecă pe tot corpul, ca o mângâiere. Mama nu mă mângâie niciodată. Apoi deschid ochii și Tommasino, alături de mine, mă stropește cu apă, în timp ce Mariuccia bate din picioare într-o băltoacă cenușie.

Maddalena îi săpunește și îi clătește și pe ei, iar la sfârșit ne învelește pe fiecare într-un cearșaf alb și aspru și ne așază pe o bancă de lemn, alături de alți copii deja curați. După aceea vine o tovarășă comunistă, cu un coș plin cu chifle, și ne împarte fiecăruia câte una. Spune că sunt de la doctorul care trebuie să ne examineze. Eu nu am văzut niciodată un doctor și nici nu vreau să văd, dar deocamdată mănânc chifla, închid ochii și mirosul de săpun îmi pătrunde adânc în nări.

6

Peroanele gării Garibaldi sunt pline de moloz și multe trenuri au fost distruse de bombardamente. La fel ca soldații pe care îi văzusem odată la paradă cu steagurile în mână; niciunul nu era întreg, le lipsea fie un braț, fie un picior, fie un ochi. Trenurile avariate mi se păreau niște veterani de război, răniți, dar încă nu morți.

Iar cele care au rămas întregi sunt foarte lungi. Li se vede numai începutul, sfârșitul nu. Maddalena a spus că mamele noastre vor veni să ne zică la revedere înainte de plecare, dar eu cred că nu vor mai ști cine suntem când ne vor vedea. Doar pentru că avem numerele prinse pe paltoane ne vor recunoaște, altfel vor crede că suntem deja copii din nord, iar când trenul se va pune în mișcare nu ne vor mai zice nici măcar „Sfânta Fecioară să te aibă în pază!”.

Tuturor băieților le-a fost tăiat părul, li s-au dat pantaloni și șosete groase, maiouri, cămăși și haine groase. Mie părul mi l-au lăsat așa cum era, căci fusesem deja tuns chilug. Fetițelor le-au făcut codițe, cu funde roșii și verzi, le-au dat rochițe sau fustițe, peste care și-au pus un palton. Și apoi pantofii. Fiecare a primit o pereche de pantofi. Când mi-a venit și mie rândul, numărul meu se terminase.

Așa că mi-au dat o pereche de pantofi noi-nouți, lucioși, cu șireturi, dar cu un număr mai mic.

— Cum sunt? Îți vin bine?

Am făcut câțiva pași înainte și-napoi și mă strângeau.

— Bine, bine! Îmi vin bine, am spus eu de teamă să nu mi-i ia, așa că i-am păstrat.

Ne-au aliniat pe peron și ne-au dat instrucțiuni: să nu facem murdărie, să nu țipăm, să nu deschidem ferestrele, să nu alergăm, să nu ne ascundem, să nu furăm lucruri din tren, să nu schimbăm pantofii sau pantalonii între noi, să nu ne desfacem codițele. După

aceea, pentru că ni se făcuse foame din nou, ne-au dat două felii de brânză. Dar ciocolată nu ne-au mai dat. Trenul nu se vedea încă și toți eram curioși. Eu, ca să fac pe grozavul, am spus că și tatăl meu luase trenul atunci când plecase în America. Iar dacă ar fi așteptat să mă nasc, am fi putut pleca împreună. Mariuccia a zis că până în America nu se merge cu trenul, ci cu vaporul. Iar eu i-am spus: „Ce știi tu despre America, a fost tatăl tău acolo?" Iar ea a răspuns: „Prostule, toată lumea știe că America este dincolo de ocean." Mariuccia este mai mare decât mine și se spune că învăța bine la școală înainte ca mama ei să aibă proasta idee de a muri și de a îi lăsa, pe ea și pe frații ei, în grija tatălui cizmar. Dacă Zandragliona ar fi fost aici, aș fi putut s-o întreb dacă America era într-adevăr dincolo de ocean. Dar ea nu este aici, și nu este nici mama Antonietta, care în mod sigur nu știe pentru că nu e treaba ei să știe. Aici este numai comunistul blond, cel care se certa cu tovarășii lui la palatul de pe via Medina. El o ajută pe Maddalena să ne numere pe noi, copiii, și se pare că, atunci când este lângă ea, nu mai este așa de supărat. Poate că în cele din urmă i-a rezolvat Maddalena problema aceea cu sudul care îl nemulțumea așa de tare.

De departe, trenul arată exact așa cum am văzut eu unul la magazinul de jucării de pe Rettifilo. Pe măsură ce se apropie, se face tot mai mare și apoi devine uriaș. Tommasino, de frică, se ascunde în spatele meu. Nu-și dă seama că și mie mi-e frică. Domnișoarele ne verifică numerele de pe paltoane și ne citesc numele dintr-o listă. „Amerigo Speranza", spune una dintre domnișoare când îmi vine rândul. Urc trei trepte de fier și ajung în tren. Este umed și miroase a aer stătut, ca în subsolul de la Pachiochia. De afară, trenul pare mare, însă înăuntru este incomod și strâmt. Parcă sunt niște dulapuri puse unul lângă altul, care se deschid și se închid, cu un mâner de fier. Acum, că am ajuns aici, îmi dau seama că totul a mers așa de repede,

încât, chiar dacă aș vrea, nu mă mai pot întoarce. Mă gândesc la mama, care probabil s-a întors deja în subsolul nostru, și simt tristețea în stomac, în spatele meu urcă Mariuccia și Tommasino. Se vede pe fața lor că și ei se gândesc „cine Dumnezeu ne-a pus să facem asta?”. Domnișoarele continuă să ne strige pe nume și trenul se umple treptat. Ne ridicăm, ne așezăm, fugim înainte și înapoi, unuia îi este foame, altuia i se face sete. La un moment dat, tovarășul Maurizio, cel care voia să ne taie limbile, dar care ne-a făcut portretul, intră în compartimentul nostru și zice:

— Stați cuminți, așezați-vă, drumul e lung.

Dar noi continuăm cu năzbâtiile noastre, așa că tovarășul Maurizio nu mai râde, cred că s-a enervat și el, și acum nu îi mai pasă de nimic, nici de tren, nici de pantofi, nici de paltoane. Nu suntem recunoscători pentru ce am primit. Nu merităm nimic, are dreptate Pachiochia. Mă așez pe banca de lemn, îmi lipesc fața de peretele murdar al vagonului și mă ustură ochii, din cauza mirosului stătut, din cauza băncii de lemn, din cauza geamului murdar și din cauză că mă gândesc la mama.

Apoi mă strigă Tommasino și Mariuccia:

— Amerigo, Amerí! Vino repede, hai aici!

Mă duc spre geam. Îmi fac loc printre capetele altor copii, toți cu brațele întinse afară ca să atingă mâinile mamelor lor. Tommasino se dă puțin într-o parte și așa reușesc și eu s-o văd pe mama. Pare mai mică între celelalte. Este deja departe, deși trenul încă nu s-a pus în mișcare. Lângă ea stă Zandragliona, care a venit să-mi spună la revedere, deși în dimineața aceasta trebuia să se ducă la parastasul de 30 de zile al unei rude.

Mama îmi dă pe geam un măr. Mic, roșu, rotund. Un măr annurca[8]. Îl pun în buzunarul pantalonilor. Mă gândesc că n-o să-l mănânc, atât e de frumos. Parcă e o inimă roșie, ca cea pe care am

văzut-o în capela principelui di Sangro, unde m-am strecurat odată pe furiș, împreună cu Tommasino. Zandragliona îmi spusese că acolo erau schelete care aveau sânge, inimă și toate celelalte. El nu voia să vină, îi era teamă că o să-l prindă morții. Dar Pachiochia spune întotdeauna că trebuie să ne fie frică de cei vii, nu de cei morți. Așa că am aprins o lumânare când am intrat în capela întunecoasă și ne-am trezit față-n față cu niște statui care păreau făcute din carne, nu din piatră. Era un Iisus Hristos din marmură, adormit, acoperit cu un cearșaf, care părea că se trezește dintr-o clipă în alta, atât de ușor îi părea acoperământul de piatră. Mergeam printre statui, inima îmi bătea foarte tare și, într-un final, le-am văzut. Cele două schelete stăteau în picioare, ca și când abia ieșiseră din învelișul lor de carne. Capul de mort neted și lucios, surâsul fără dinți, oasele ascunse într-un hățiș de vene roșii și negre. Iar în mijloc inima, rotundă și roșie, ca un măr annurca. Mi-a căzut lumânarea din mână și am rămas pe întuneric. Ne învârteam pe loc și strigam după ajutor, dar nu răspundea nimeni. În cele din urmă, nu mai știu cum, Tommasino a găsit ieșirea. Avusese dreptate Pachiochia: cei vii te sperie, dar nici cu morții nu-i de glumit. Când am ajuns afară, se făcuse întuneric, dar întunericul nopții era un fleac în comparație cu bezna din capelă. Mai visez și astăzi scheletele principelui di Sangro.

Mă uit pe fereastră, la mama. Își înfășoară șalul, în tăcere. La tăcere se pricepe foarte bine. Apoi trenul urlă tare, mai tare decât profesoara cu bărbia pronunțată când a descoperit gândacul mort pe care îl ascunsesem sub abecedar. Atunci mamele încep să se agite, să miște brațele înainte și înapoi, iar eu cred că astfel își iau rămas bun. Dar nu.

Toți copiii din tren, chiar și Mariuccia și Tommasino, își scot paltoanele și le aruncă pe fereastră mamelor.

— Ce faceți? întreb eu. În Italia de Sus o să muriți de frig.

Dar Tommasino răspunde:

— Așa a fost înțelegerea: copiii care merg cu trenul lasă paltoanele fraților care rămân acasă, pentru că în Italia de Sus iarna e frig, dar nici aici nu este cald.

— Și noi? întreb.

— Nouă o să ne dea comuniștii altele, pentru că sunt bogați și pot să-și permită, spune Mariuccia și îi aruncă paltonul cizmarului, care îl dă imediat unuia din frații orfani mai mici.

Eu nu știu ce trebuie să fac. Fratelui meu mai mare i-ar fi fost de folos dacă trăia, dar acum nu e cazul. Apoi mă gândesc că mama poate să-și facă din el o jachetă mai groasă pentru ea. Așa că îmi scot paltonul și i-l arunc. Dar mărul îl păstrez. Mama Antonietta prinde paltonul din zbor și se uită la mine. Mi se pare că zâmbește.

Din compartimentele de alături se aud strigătele domnișoarelor. Rămân cu fața lipită de geam ca să înțeleg ce se întâmplă. Șeful de gară se agită întruna și nu știe ce să facă: să blocheze plecarea trenului, ca să adune paltoanele, sau să ne dea jos pe toți din cauza acestei situații… Tovarășul Maurizio se duce să discute cu el și, în cele din urmă, hotărăsc să atașeze un vagon pentru încălzirea trenului, ca să crească temperatura.

Și astfel, în strigătele domnișoarelor, cu mamele ținând strâns paltoanele sub braț și în râsetele noastre, ale copiilor din tren, șeful de gară ridică paleta, iar trenul se pune în sfârșit în mișcare. Mai întâi încet, apoi din ce în ce mai repede. Mama mea Antonietta rămâne într-un colț al gării și se face din ce în mai mică, iar în brațe ține strâns paltonul meu. La fel cum mă ținea pe mine în timpul bombardamentelor.

7

— Iar acum, dacă am aruncat paltoanele, cum ne vor mai recunoaște? întreabă Mariuccia îngrijorată.

— După fețe, nu? răspunde Tommasino.

— Da, dar comuniștii nu știu cine sunt eu și cine ești tu. Noi suntem la fel pentru ei, ca negrii americani pentru noi. Suntem toți muritori de foame, cu ce suntem diferiți unul fată de celălalt?

— Eu cred că au făcut asta intenționat, spune un copil cu părul blond și cu trei dinți lipsă. Ei le-au spus mamelor noastre să ne ia paltoanele înapoi, iar când o să ajungem în Rusia n-o să ne mai poată găsi.

— Și o să murim de frig, spune altul de lângă el, scund și negricios.

Mariuccia mă privește cu ochii plini de lacrimi, încercând să înțeleagă dacă este adevărat.

— Dar știți că în Rusia copiii se mănâncă la micul dejun? continuă blondul știrb, iar Mariuccia începe să tremure.

— Atunci pe tine o să te trimită înapoi, spun eu, că ești numai piele și os… Și apoi, cine v-a spus că mergem în Rusia? Eu am auzit că mergem în nord.

Mariuccia pare mai liniștită, dar copilul cu părul ca paiele continuă:

— Au spus Italia de Sus ca să le convingă pe mamele noastre. Dar adevărul este că ne duc în Siberia și o să ne pună în case făcute din gheață, cu paturi de gheață, cu masă de gheață, cu divan de gheață…

Mariuccia începe să plângă și lacrimile îi curg pe rochița cea nouă.

— Foarte bine, spun eu, asta înseamnă că o să ne facem o grattatella[9] grozavă, cu gheață. Tu ce gust preferi, Mariú, lămâie sau cafea?

În compartiment intră tovarășul Maurizio, împreună cu un tânăr înalt și slab, cu ochelari. Toți copiii îl tachinează: ochelaristul, aragaz cu patru ochi, gugumanul sau tăntălăul!

— Liniște, copii! Nu știu dacă știți sau nu, strigă tovarășul Maurizio, dar pentru faptul că ați ajuns în tren trebuie să-i mulțumiți acestui domn!

— Ăsta? Și cine este? întreabă băiatul scund și negricios.

— Mă numesc Gaetano Macchiaroli și profesia mea este să mă ocup de cărți, spune gugumanul, cu o frumoasă voce de italian.

Noi stăm tăcuți, acum chiar că parcă ne-au tăiat limba.

— Am organizat împreună cu alți tovarăși această inițiativă frumoasă pentru voi…

— Da’ de ce? Ce aveți de câștigat? Nu sunteți nici tata, nici mama noastră, spune băiețelul scund și negricios, singurul care nu se lasă îmbunat.

— Când este nevoie suntem cu toții și tată, și mamă. Și de aceea vă ducem la persoane care vor avea grijă de voi și vă vor trata ca pe copiii lor, spre binele vostru.

— Și o să ne tundă chilug? întreb eu în șoaptă.

Ochelaristul nu aude și ridică ambele mâini în aer ca să-și ia rămas bun.

— Călătorie plăcută, copii, fiți cuminți și petrecere frumoasă!

După ce pleacă slăbănogul înalt, nimeni nu suflă un cuvânt.

Tovarășul Maurizio se așază în mijlocul nostru și deschide registrul pe care îl ține în mână.

— Având în vedere că ați vrut „să vă dăruiți” paltoanele mamelor și pe paltoane erau scrise numele și prenumele voastre – și ne privește pe rând, pe fiecare, în ochi – acum trebuie să vă identificăm din nou. Aici sunt listele cu toți copiii, vagon cu vagon.

Și ne cere numele și prenumele noastre, dar și numele mamelor și al taților. Răspundem pe rând și apoi ne pune din nou pe mânecă o foaie de hârtie cu un număr. Când vine rândul blondului știrb, tovarășul Maurizio trebuie să-l întrebe de trei ori cum îl cheamă, dar el nimic. Se preface surdo-mut. Maurizio încearcă să-l cheme în toate felurile, ca să vadă dacă reacționează: Pasquale, Giuseppe, Antonio, dar nimic, așa că în cele din urmă se enervează și pleacă în compartimentul următor.

— De ce ai făcut pe surdo-mutul? întreabă Tommasino. L-ai făcut să-și piardă răbdarea, sărmanul de el.

Blondul zâmbește răutăcios.

— Trebuie să fiu fraier să-i spun cum mă cheamă! și face gestul acela vulgar cu brațul îndoit.

— Dar cum o să fii recunoscut? întreabă Mariuccia. Nu ți-e teamă că nu te vor aduce înapoi la mama ta?

— Mama mea? răspunde blondul. Mama mi-a spus că noi, contrabandiștii, nu trebuie să spunem nimănui, mai ales polițiștilor, care este numele nostru, al părinților noștri și unde stăm.

Blondul ia o atitudine de om superior. Rămânem toți tăcuți, chiar și blondul, care timp de o secundă se teme că, deoarece făcuse pe grozavul, când ne vom întoarce nu vor mai ști cui să-l dea înapoi. După câtva timp intră o domnișoară pe care nu o mai văzusem. Se așază și ea cu o listă în mână și reîncepem. Când îmi vine rândul, mă întreabă cum mă cheamă.

— Amerigo Speranza.

— Câți ani ai?

— Șapte împliniți.

— Cum se numesc părinții tăi?

— Speranza Antonietta.

— Și tata? Și tatăl tău cum se numește, ce meserie are?

— Nu știu, răspund eu stânjenit.

— Nu știi ce meserie are tatăl tău?

— Nu știu dacă am sau nu tată. Unii spun că da, alții că nu. Mama Antonietta spune că a plecat, Pachiochia spune că a fugit…

— O să scriem dispărut, da?

— Se poate lăsa necompletat și când se întoarce completăm? întreb eu.

Domnișoara nu răspunde, ridică stiloul și trece la rândul de dedesubt.

— Următorul, spune.

8

Drumul e lung. Nu se mai aud strigătele, plânsetele și râsetele de la plecare. Aud numai zgomotul trenului care țăcăne monoton și simt mirosul acela de stătut și de vechi, la fel ca în capela cu scheletele vii. Privesc afară pe fereastră, mă gândesc la locul meu din patul mamei, la cafeaua lui Capa 'e fierro ascunsă sub pat. Mă gândesc la străzile pe care mergeam în fiecare zi ca să strâng haine vechi, fie soare, fie ploaie. Mă gândesc la Pachiochia, care la ora asta doarme în subsolul ei, cu poza regelui mustăcios pe perete. Mă gândesc la Zandragliona și mi se pare că simt mirosul omletei ei cu ceapă. Mă gândesc la străduțele unde am locuit, mai înguste și mai scurte decât trenul acesta. Mă gândesc la tatăl meu, care a plecat în America, mă gândesc la fratele meu mai mare, Luigi, care a plecat din cauza astmului bronșic și m-a lăsat singur în tren.

Din când în când, capul îmi cade pe spate, ochii mi se închid, iar gândurile se amestecă. În jurul meu, aproape toți dorm.. Privesc în continuare pe geam. Văd luna care plutește deasupra câmpurilor, ca și când ar juca leapșa cu trenul. Mă ghemuiesc pe locul meu, îmi cuprind picioarele cu brațele. Lacrimi calde și lipicioase îmi alunecă pe obraji, îmi intră în gură, sunt sărate și îmi strică gustul de ciocolată. Tommasino doarme fericit, în fața mea. Tocmai el care se teme și de umbra lui! Iar eu, care m-am băgat în canale să prind șobolani, sper ca trenul să se oprească chiar acum și să ne trimită pe toți înapoi. Nu vreau să aud decât vocea mamei, care să-mi spună: „Amerí, hai, treci acasă!”

Chiar când mă prinde somnul, se aude un zgomot care îmi zbârlește părul, un zgomot ce pare făcut de niște gheare care zgârie fundul unei oale. Trenul se oprește brusc și cădem toți înainte, unul

peste altul. Mă trezesc cu fața pe jos; Mariuccia, care dormea, începe să plângă de teamă să nu-și fi rupt rochița cea nouă.

— Cine i-a dat permis de conducere ăstuia? întreabă blondul.

— Ce s-a întâmplat? Am ajuns? întreabă Tommasino pe jumătate adormit.

— Imposibil, răspunde negriciosul cel scund, mama mi-a spus că trebuie să mergem o noapte întreagă și să ajungem abia mâine.

Luminile se sting și rămânem pe întuneric. Se aude un strigăt de departe, poate că au luat pe cineva la bătaie. Apoi se lasă o liniște îndelungată, până când în sfârșit se aude o voce, poate a blondului, poate a altuia, care profită de întuneric și ne face să murim de frică.

— O să vedeți că acum o să ne arunce afară din tren și o să ne lase în beznă.

— După părerea mea, trenul s-a stricat, spun eu ca să-i fac curaj Mariucciei, dar și mie. Mă gândesc că poate fasciștii au pus explozivi pe șine, ca să arunce trenul în aer, așa cum spunea Pachiochia. Mariuccia nu se liniștește și începe din nou să plângă.

— Sau o să murim de foame și de frig, spune altă voce din întuneric.

Îmi astup urechile cu mâinile, închid ochii și aștept explozia, dar nimic. Poate că Maddalena s-a gândit să dezamorseze explozivul, are medalia de bronz tocmai pentru asta: a salvat Podul della Sanità. Mi se pare că simt pe întuneric direct pe gât degetele scheletelor principelui di Sangro, reci și ascuțite. Deschid ochii și îmi eliberez urechile. Ușa compartimentului se deschide, nimeni nu vorbește, nimeni nu respiră, stăm toți nemișcați.

— Cine a tras semnalul de alarmă? și în acel moment se aprinde lumina. Maddalena este serioasă și, din cauza supărării, fruntea i s-a împărțit în două.

— Trenul nu este jucărie, spune ea și se uită la blond.

Acesta înțelege și face o mutră ofensată. După părerea mea, îi pare rău că nu și-a spus numele, pentru că acum se vor lega de el pentru orice. Și așa îi trebuie.

— Nu l-am tras noi! se apără Tommasino și în felul acesta îl absolvă de vină și pe contrabandistul fără dinți.

— Noi dormeam cu toții, adaugă Mariuccia, care nu mai plânge, pentru că rochița nu s-a rupt.

— Ce a fost a fost, spune Maddalena, trebuie să vă țineți mâinile la locul lor și să nu atingeți nimic, altfel o să petreceți ziua de mâine la poliție.

— Dar care este mânerul care oprește trenul, acela roșu? întreabă blondul, făcând o mutră de șmecher.

— Ar trebui să fiu fraieră să-ți spun! răspunde Maddalena.

Băiatul înțelege și tace.

— În orice caz, de acum înainte rămân aici să supraveghez, ca să evităm alte opriri neprogramate!

Maddalena se așază într-un colț și puțin după aceea începe să zâmbească. Nu poate să stea mult timp supărată, poate că de asta i-au dat o medalie.

9

Toți dorm, numai eu nu. Nu-mi place liniștea. Pe strada mea e întotdeauna amiază, chiar și noaptea: viața nu se oprește nicio clipă, chiar dacă a fost război. Privesc pe geam și văd numai câmpii. Camioane militare răsturnate, cabine de avion distruse, palate pe jumătate dărâmate. Bucăți de obiecte sfărâmate peste tot. Simt tristețea în stomac. Ca atunci când mama Antonietta îmi cânta un cântec de leagăn care spunea „Nani, nani, cui să dau copilul ăsta…” și mie îmi trecea somnul, pentru că dădea copilul mai întâi omului negru care îl ținea la el un an întreg, apoi omul negru nu-l mai voia și îl lua altcineva, care la rândul lui îl dădea altcuiva și tot așa, până nu se mai înțelegea ce se întâmplă cu el.

Din când în când, trenul se oprește și urcă alți copii și atunci încep din nou țipetele, plânsetele și râsetele. Apoi din nou se face liniște și rămâne numai zgomotul trenului și tristețea din stomac. Când eram abătut, mă duceam întotdeauna la Zandragliona. Înainte de a pleca, mi-am pus comorile în cutia veche de cusut pe care mi-o dăduse mama Antonietta și le-am ascuns sub o dală din pardoseala de la ea din casă. Pachiochia spune că acolo își ține Zandragliona banii. Dar eu cred că asta este numai invidie.

Tommasino a adormit din nou. Dar acum doarme agitat, deschide ochii din cinci în cinci minute, dă din picioare, spune ceva ce nu se înțelege și apoi închide ochii din nou. Visează. Taraba cu fructe a lui Capajanca, cuptoarele comuniștilor, scatoalcele mamei lui când s-a dus acasă după isprava cu șobolanii, cine știe. Oricum, ferice de el că doarme. Mai bine să dormi și să visezi urât decât să fii treaz și să ai coșmaruri. Zandragliona spune că atunci când somnul nu vine trebuie să-l cauți. Mă ridic de pe bancă și ies afară. Mă plimb pe coridor, înainte și înapoi, și mă uit pe furiș în celelalte

compartimente. Atâtea chipuri de copii. Toți dorm liniștiți, ca la ei acasă. Mă gândesc la mama Antonietta. Seara în pat îmi puneam picioarele reci pe coapsa ei. Și imediat o auzeam: „Ia peștele ăsta rece de pe mine!”, dar după aceea îmi lua picioarele și mi le încălzea, frecându-le în mâini. Și adormeam cu degetele de la picioare între degetele mâinii ei.

Mă plimb din nou pe coridor ca să mă întorc la locul meu. Nu intru: pe coridor este o strapontină, mă așez acolo și îmi lipesc fruntea de geam. Afară e întuneric, nu se vede nimic. Cine știe unde suntem, cât suntem de departe de casă și cât mai este până ajungem, nici măcar nu știu unde. Geamul e rece și umed și fața mi se umezește. Mai bine, pentru că, dacă îmi vine să plâng, nimeni nu-și va da seama. Dar Maddalena își dă seama, vine lângă mine și mă mângâie. Poate nici la ea nu a vrut să vină somnul.

— De ce plângi? întreabă. Ți-e dor de mama?

Îmi ascund lacrimile, dar păstrez mângâierile.

— Nu, nu, deloc, nu plâng după mama, spun eu. Pantofii. Mă strâng pantofii.

— Și atunci de ce nu-i scoți acum? Noaptea îți e mai comod fără ei. Drumul e lung.

— Mulțumesc, domnișoară, dar mi-e teamă că mi-i fură și atunci va trebui să merg din nou cu picioarele goale sau cu pantofii altcuiva. Iar eu nu mai vreau să merg niciodată cu pantofii altcuiva.

10

Din întuneric se ivește o lumină care ne arde ochii. Trenul a ieșit din tunel și o lună mare luminează toată întinderea albă. Șoseaua, copacii, munții, casele. De sus cad firimituri, mai mari și mai mici.

— Zăpadă! izbucnesc eu. Zăpadă! Zăpadă! strig mai tare, dar nu se trezește nimeni din compartimentul meu. Nici măcar băiatul cu păr blond, care spusese că o să ajungem în case de gheață. Aș vrea să-l văd acum, el cu Rusia lui! Îmi lipesc din nou capul de geam și urmăresc firimiturile de pâine care coboară încet, încet. Și astfel, ochii se închid în cele din urmă.

*

— Urdă… urdă…

Mariuccia vine să mă trezească strigând:

— Amerigo! Scoală-te, e plin de urdă peste tot. Pe jos, pe copaci, pe munți! Plouă cu urdă!

Noaptea s-a încheiat și pe fereastră pătrunde puțin soare.

— Mariú, ce tot spui acolo, care urdă? E zăpadă.

— Zăpadă?

— Adică apă înghețată…

— Ca cea pe care don Mimi o vinde cu căruciorul?

— Cam așa ceva, dar fără cireșe amare în cupă.

Mi se închid ochii de somn. În tren s-a făcut frig. Toți copiii privesc afară cu respirația tăiată și cu gura căscată.

— Nu ați mai văzut zăpadă până acum? întreabă Maddalena.

Mariuccia face semn din cap că nu, foarte rușinată că încurcase zăpada cu urda. Un timp nu mai vorbim, parcă zăpada așternuse liniștea și asupra noastră.

— Domnișoară, întreabă apoi blondul știrb, când o să ajungem o să ne dea ceva de mâncare? Mor de foame, mai rău ca acasă…

Maddalena surâde. Acesta este modul ei de a răspunde la întrebări. Întâi zâmbește și după aceea vorbește.

— Tovarășii din Italia de Nord au pregătit o sărbătoare mare, cu steguleţe, cu muzică și cu multă mâncare.

— Atunci sunt bucuroși că mergem la ei? întreb eu.

— Nu i-au obligat să ne primească? întreabă Mariuccia.

Maddalena spune că nu, că sunt chiar foarte bucuroși.

— Sunt bucuroși că mergem să le mâncăm mâncarea lor? întreabă blondul, căruia nu-i vine să creadă. Da' de ce?

— Din so-li-da-ri-ta-te, răspunse Maddalena.

— Asta este ca dem-ni-ta-tea? întreb eu, făcând o mutră ca Pachiochia, dar fără să scuip printre dinți.

Maddalena ne spune că solidaritatea este ca un fel de demnitate a unor oameni fată de alți oameni. Dacă eu am astăzi două bucăți de salam, îți dau ție una, iar mâine, dacă tu ai două bucăți de cașcaval, îmi dai mie una.

Eu cred că asta e o faptă bună. Dar mă gândesc că dacă cei din Italia de Sus au doi cârnați și îmi dau mie unul, cum să le dau eu mâine o bucată de cașcaval, când eu până ieri nu aveam nici măcar pantofi?

— Eu am gustat odată o felie de salam, spune Tommasino și se linge pe buze numai când își aduce aminte. Mi-a dat-o un cârnățar din Foria…

— A vrut să ți-o dea așa, din senin? întreabă Mariuccia și îi dă un ghiont lui Tommasino, făcând cu mâna un semn că o șterpelise.

Tommasino chicotește și eu schimb subiectul, știu eu ce-i poate pielea. Din fericire, Maddalena nu aude, pentru că ceilalți copii încep să țipe din nou. Îmi fac și eu loc la geam și văd toată plaja acoperită

de zăpadă. La început nici nu o recunosc, atât este de diferită: netedă, nemișcată și cenușie, ca blana unei pisici.

— Nu ați văzut nici marea? întreabă Maddalena. Pe asta trebuie neapărat s-o vedeți!

— Mama Antonietta spune că marea nu este bună la nimic, ne face să ne îmbolnăvim de holeră și ne slăbește plămânii.

— Așa este, domnișoară? întreabă Mariuccia, care este întotdeauna bănuitoare.

— În mare poți să te scalzi, spune Maddalena, să înoți, să faci scufundări, să te joci…

— Și comuniștii din Italia de Sus o să ne pună și pe noi să facem scufundări? întreabă Mariuccia.

— Sigur că da! Dar nu acum. Acum e frig. Când vine vara.

— Eu nu știu să înot, mărturisește Tommasino.

— Cum așa? îl zgândăresc. Păi nu ziceai că te duci în vacanță la Ischia? Ai uitat?

Tommasino încrucișează brațele și se întoarce în partea cealaltă.

— Dacă ne duc la mare înseamnă că vor să ne înece, spune blondul, dar după părerea mea nici el nu crede asta, spune așa numai ca s-o facă pe Mariuccia să plângă.

— Astea sunt numai bârfe răutăcioase, le-o retează scurt Maddalena, nu trebuie să le luați în seamă…

— Dar, scuzați domnișoară, dumneavoastră aveți copii? insistă blondul.

Pentru prima dată de când o cunosc, Maddalena se întristează.

— Ce copii? sar eu în apărarea ei. Este încă domnișoară!

— Dar dacă ați fi avut, i-ați fi trimis cu trenul? întreabă blondul.

— Nu ai înțeles nimic! răspund. Cu trenul mergem numai noi, copiii necăjiți, nu cei care au de toate, căci altfel ce fel de solidaritate ar mai fi asta?

Maddalena dă din cap că da, dar nu zice nimic.

— Dar spuneți-ne adevărul, întreabă Mariuccia cu o mutră răutăcioasă, tânărul blond, din gară, care vă ajuta să numărați copiii… e iubitul dumneavoastră?

— Ce iubit? mă bag eu din nou ca s-o scot pe Maddalena din încurcătură. Este și el comunist, l-am văzut la secție, chiar înainte de plecare…

— Ei, și ce-i cu asta? Dacă e comunist nu poate fi și îndrăgostit? insistă Mariuccia.

— Dar când să se îndrăgostească? ripostez eu. Are de rezolvat problema sudului, nu mai are timp să se gândească și la iubire…

— Iubirea e de mai multe feluri, intervine Maddalena. De exemplu, să stai aici, în mijlocul atâtor diavoli împielițați, nu e iubire? Și mamele voastre care v-au urcat în tren ca să mergeți departe, la Bologna, la Rimini, la Modena… nu este și aceasta iubire?

— De ce? Cine te trimite departe te iubește?

— Amerí, uneori te iubește mai mult cel care te lasă să pleci decât cel care te ține pe loc.

Eu treaba asta nu o înțeleg, dar nu mai zic nimic. Maddalena spune că trebuie să vadă ce fac ceilalți copii și pleacă. Eu, Tommasino și Mariuccia începem să jucăm piatră-hârtie-foarfecă, pentru ca timpul să ne treacă mai ușor. Și apoi, într-un târziu, trenul încetinește și după aceea oprește. Domnișoarele spun că trebuie să așteptăm liniștiți și cuminți. O să ne vină rândul să coborâm, iar după ce vom fi jos nu trebuie să ne îndepărtăm, pentru că ne pierdem și atunci cum să mai dăm dovadă de solidaritate dacă fiecare merge unde îl taie capul?

Când ajungem în gară, ne întâmpină o orchestră cu o pancartă albă pe care scrie „Bine ați venit, copii din Sud!”, după cum ne citește una dintre domnișoare. Stau aici ca să ne aștepte pe noi. Parcă

e sărbătoarea Madonnei dell'Arco, fără copii îmbrăcați în alb care se aruncă pe jos și strigă: „La Maronna dell'Arco!"

Orchestra cântă un cântec pe care îl știu toate domnișoarele, pentru că strigă mereu: „Bella ciao, ciao, ciao!"[10] Când se termină cântecul, toți își ridică pumnul spre cerul cenușiu, acoperit de nori lungi și înguști. Mariuccia și Tommasino cred că oamenii își ridică pumnii pentru că se amenință unul pe altul. Atunci eu le explic că acesta este salutul comunist, așa cum îmi spusese Zandragliona, care este diferit față de cel fascist, pe care mi-l arătase Pachiochia. Și într-adevăr, când se întâlneau pe stradă, Zandragliona și Pachiochia făceau fiecare salutul ei, de parcă jucau piatră-hârtie-foarfecă.

Stau în rând cu Mariuccia, Tommasino stă mai în spate, de mână cu alt copil mai mare. Trecem prin mijlocul unor oameni care agită steaguri tricolore: unii ne zâmbesc, alții ne aplaudă, alții ne salută. Poate cred că am învins undeva, că am venit în Italia de Sus să le facem noi o favoare lor, nu ei nouă. Niște domni cu pălărie și cu mustăți, care țin în mână steaguri roșii cu un cerculeț galben în centru, cântă un cântec pe care nu-l știu și din când în când spun: „in-ter-na-țio-naaa-la".

Apoi încep să cânte și femeile – sunt soțiile mustăcioșilor cu pălărie, care au adus steagurile roșii cu cerculeț galben. Dar pe ăsta îl știu. Este cântecul cu care Maddalena a învins-o pa Pachiochia. Acela despre femeile care nu au frică, deși sunt femei sau poate tocmai de aia, nu mai știu bine. Acum vocile sună foarte tare și mulți au ochii plini de lacrimi în timp ce cântă. Nu înțeleg bine toate cuvintele, dar cu siguranță este vorba despre mame și copii, pentru că, la un moment dat, domnișoarele din tren și comunistele din Italia de Sus se uită la noi și zâmbesc, ca și când am fi fost cu toții copiii lor.

Ne duc într-o încăpere plină de steaguri tricolore și roșii. În mijloc este o masă lungă cu toate bunătățile: brânză, jambon, salam, pâine,

paste… Ne pregătim să ne aruncăm pe mâncare, dar una dintre domnișoare ne oprește:

— Copii, este destul pentru toți, nu vă repeziți! Fiecare va primi o farfurie și tacâmuri, un șervet și un pahar cu apă. Dacă ați ajuns aici, nu veți suferi de foame.

Tommasino îmi dă un ghiont și spune:

— Cine zicea că aici comuniștii îi mănâncă pe copii? Aici, dacă nu au grijă, îi mâncăm noi pe ei!

Ne băgăm cu toții nasul în farfurie și nu se mai aude nici musca. Eu, Mariuccia și Tommasino ne așezăm unul lângă altul. Ne-au dat o felie de jambon plină de pete albe, o brânză albă moale înmuiată, una tare ca piatra și una care miroase a picioare. Ne privim nehotărâți și niciunul nu începe să mănânce, deși ne sar ochii din cap de foame. Din fericire, Maddalena se apropie de noi.

— Ei, ce este, nu vă mai este foame?

— Domnișoară, nu cumva ăștia din nord ne-au dat nouă mâncarea lor veche? Aici jambonul are pete albe și brânza are mucegai, spune Mariuccia.

— Cu siguranță vor să ne otrăvească, adaugă copilul cu păr blond și trei dinți lipsă.

— Păi eu, dacă voiam să mă îmbolnăvesc de holeră, cu respect vorbind, nu puteam să mănânc midii la noi, în port? zice Tommasino.

Maddalena ia o felie de jambon cu pete și o bagă în gură. Apoi spune că trebuie să ne obișnuim cu aceste specialități noi: mortadella, parmezan, gorgonzola…

Îmi fac curaj și gust o bucățică de jambon cu pete. După mutra pe care o fac, Tommasino și Mariuccia înțeleg că e bun, gustă și ei și nu se mai opresc. Mâncăm tot, chiar și brânza moale și pe cea cu mucegai verde, iar la sfârșit pe cea tare, care pișcă la limbă.

— Mozarella nu au? se informează Tommasino.

— Mozarella o să mănânci la Mondragone, îi spune Maddalena.

Apoi vine o domnișoară comunistă cu un cărucior plin de cupe cu o spumă albă.

— Urdă, urdă! strigă imediat Mariuccia.

— Zăpadă, zăpadă! exclamă Tommasino.

Iau lingura și îmi vâr în gură o bucată de spumă albă. Este foarte rece și are gust de lapte și de zahăr.

— E urdă cu zahăr! insistă Mariuccia.

— Sunt cioburi de gheață cu lapte! spune Tommasino.

Mariuccia mănâncă încet de tot și la sfârșit mai lasă puțin în cupă.

— Ce este, nu ți-a plăcut înghețata? întreabă Maddalena.

— Nu prea… spune Mariuccia, dar toți ne dăm seama că e o minciună.

— Atunci pe asta pe care ai lăsat-o i-o dăm lui Tommasino și lui Amerigo…

— Nu! strigă Mariuccia și îi dau lacrimile. Voiam să păstrez puțin pentru frații mei, pentru când mă întorc acasă. Voiam s-o ascund în buzunarul de la rochie.

— Dar înghețata nu se poate păstra, se topește! spune Maddalena.

— Și dacă se topește, eu cum fac solidaritate?

Atunci Maddalena scoate din poșetă câteva caramele:

— Ține, acestea sunt mai bune pentru solidaritate. Le poți păstra pentru frații tăi.

Mariuccia ia caramelele, ca și când ar fi fost briliante, și le pune în buzunar. Apoi mănâncă și ultima linguriță de înghețată.

11

Domnișoarele comuniste ne așază în rând, pe bănci lungi, de lemn. Trec cu un registru mare, negru, în mână, citesc numerele pe care le avem pe cămașă, ne întreabă cum ne cheamă și scriu apoi numele și prenumele deasupra.

— Annichiarico Maria? se întoarce una dintre domnișoare spre Mariuccia și aceasta face semn din cap că da. Îi pune o insignă roșie în piept, apoi se întoarce spre Tommasino:

— Saporito Tommaso?

— Prezent, spune el și se ridică în picioare. Domnișoara îi leagă șiretul la un pantof, îi dă și lui o insignă și pleacă.

— Eu sunt Speranza, strig eu.

Domnișoara se întoarce, caută numele meu în registru și scrie ceva.

— Și insigna? întreb eu, în timp ce domnișoara se îndepărtează.

— Le-am terminat, dar o să vină altă tovarășă, n-ai grijă!

Aștept, aștept, dar nu mai vine nimeni și încep să fiu îngrijorat.

În acel moment intră familiile din Italia de Nord. Când o enervez, mama Antonietta îmi spune întotdeauna că nu poți să-ți alegi copiii. Dar aici este altfel. Unii au venit împreună cu copiii lor, alții sunt singuri, bărbați sau femei. Perechile de soți și soții fără copii par mai emoționate, poate pentru că li se pare că au venit să ia cu ei un fiu adevărat.

Oamenii din Italia de Sus sunt mai înalți și mai lați decât noi, au fețele albe și roz, cred că sunt așa pentru că au mâncat prea mult jambon cu pete. Poate că, în timp, am să devin și eu așa și, când o să mă trimită înapoi acasă, mama Antonietta va spune, cu siguranță:

— Buruiana rea nu piere!

Pentru că nu-i stă în fire să facă un compliment.

Domnișoara cu registrul negru se întoarce, însoțită de o pereche de părinți, și se oprește în fața unei fetițe care se află cu trei locuri înaintea mea. La mine nu vine încă nimeni. Poate pentru că sunt tuns chilug. Perechea din nord o ia pe fetița blondă de mână și pleacă împreună. Apoi domnișoara se apropie de o doamnă durdulie, cu părul roșu. Se învârt, se tot învârt și se opresc în fața a două fetițe cu codițe castanii, care stau în rândul din fața mea. Pentru că seamănă, mă gândesc că sunt surori și, într-adevăr, doamna cea roșcată le ia pe amândouă, ținându-le de mână, una într-o parte, alta în cealaltă.

Mă înghesui în Mariuccia și în Tommasino.

— Să ne prefacem că suntem frați, așa o să ne ia pe toți trei împreună, spun eu.

— Amerí, ăștia din nord nu sunt orbi. După mintea ta, crezi că nu văd că tu ești roșcat, eu brunet și Mariuccia are părul scurt și galben ca paiul? Cum să fim frați, poți să-mi spui?

Tommasino are dreptate, nu mai înțeleg nimic. Ceilalți copii pleacă cu noii lor părinți și noi stăm tot aici.

Nimeni nu ne place: negriciosul, roșcatul afurisit și fetița cheală.

Pe măsură ce se golește, încăperea devine tot mai mare și se face tot mai frig. Orice zgomot, chiar și cel mai mic, răsună ca un tunet. Mă mișc pe bancă și se aude un zgomot ca de împușcătură. Aș vrea să dispar de rușine. Eu, Mariuccia și Tommasino nu mai avem curajul să rostim niciun cuvânt. Așa că ne facem semne: Tommasino, din degetul arătător și degetul mare, face un pistol, apoi mișcă mâna spre dreapta și spre stânga:

— Pentru noi nu mai sunt locuri.

Mariuccia ridică și lasă în jos mâna strânsă în pumn:

— Dar de ce am venit până aici?

Ridic din umeri și desfac brațele.

— De unde să știu eu?

Atunci Tommasino ridică din sprâncene și arată spre mine:

— Păi tu ești Nobel, nu-i așa?

Da, da, eram Nobel pe strada noastră, aș fi vrut să-i spun, dar nu există gesturi pentru asta, așa că trag aer pe nas și îl dau afară pe gură, așa cum făcea Capa ’e fierro cu fumul de țigară.

Maddalena ne privește de departe și începe și ea să facă limbajul gesturilor. Împinge aerul cu mâna deschisă:

— Așteptați, așteptați, vă vine și vouă rândul!

Eu mă gândesc deja la fața mamei Antonietta când o să mă trimită înapoi din cauză că nu m-a luat nimeni. „Ai ajuns de pomină până și în Italia de Sus!” așa o să spună.

Pentru că nu-i stă în fire să mă consoleze.

Într-un final, se apropie o pereche de părinți, însoțită de una dintre domnișoare. Se opresc; ea poartă o băsmăluță legată pe cap, dar dedesubt se vede că are părul negru, ca mama. Nu este nici înaltă, nici grasă și are pielea închisă la culoare. Ne privește pe toți trei. Îndrept spatele și îmi netezesc părul de pe cap. Doamna are paltonul descheiat și pe dedesubt se vede o rochie cu flori roșii.

— Mama are o vestă la fel ca a dumneavoastră, dar o poartă numai în zilele de sărbătoare, încerc eu s-o lingușesc.

Nu înțelege și întoarce capul spre domnișoară, așa cum făcea găina pe care a avut-o cândva Pachiochia.

— Vesta… repet eu, dar nu mai sunt la fel de sigur ca mai înainte.

Domnișoara o ia de braț, îi spune ceva în șoaptă și o duce la un alt grup de copii.

Tommasino și Mariuccia se uită la mine, dar nu am curaj să-mi ridic ochii de la șireturile mele maro. Înainte să plec crezusem că, acum, cu pantofii noi, puteam să merg oriunde aș fi vrut. Dar pantofii mă strâng și eu rămân aici. Nu mă vrea nimeni.

Maddalena ne privește de la capătul celălalt al sălii, apoi se apropie de două doamne și arată spre noi. Ele se duc prin încăpere să vorbească când cu unul, când cu altul. Și, în sfârșit, vine o pereche, soț și soție, tineri, tineri și un domn cu mustață de culoarea sării și piperului. Cei doi soți îi zâmbesc Mariucciei. Soția tânără, foarte tânără, cu păr blond, întinde o mână, o mângâie pe cap și pe față i se citește mila, ca și când soarta tristă a fetei ar fi fost din vina ei. Se uită la soțul ei și se apleacă în fața Mariucciei:

— Vrei să vii la noi acasă?

Mariuccia nu știe ce să spună. Eu îi dau un ghiont, pentru că dacă nu vorbește, oamenii o să creadă că e surdă, nu numai chealā, și n-o va mai lua nimeni. Atunci face semn din cap că da.

— Cum te cheamă? întreabă soția, punându-i mâna pe umeri.

— Maria, spune Mariuccia, ca să pară mai italiană și își ascunde mâinile la spate.

— Maria, ce nume frumos! Uite, Maria, asta e pentru tine!

Și îi pune în față o cutie de aluminiu în care sunt biscuiți, caramele și o brățară de mărgele.

Mariuccia stă cu mâinile la spate și nu vorbește. Doamna e stânjenită.

— Nu-ți plac caramelele, Maria? Ia-le, sunt pentru tine…

Mariuccia își face curaj și spune:

— Nu pot, doamnă. Mi-au spus că, dacă scot mâinile, mi le taie și atunci cum am să-l ajut pe tatăl meu care e cizmar?

Doamna și soțul ei schimbă o privire. Apoi îi ia mâinile Mariucciei, încrucișate la spate, și le strânge în mâinile ei.

— Nu trebuie să-ți fie frică, fiica mea, mânuțele tale frumoase sunt în siguranță.

Mariuccia, cum aude cuvintele „fiica mea", întinde mâinile și ia cutia.

— Mulțumesc, spune ea. Dar de ce îmi faceți aceste cadouri, doamnă, e ziua mea?

Cei doi se miră și ridică din sprâncene, eu cred că nu au înțeles. Din fericire, vine Maddalena și le explică faptul că Mariuccia este obișnuită să primească daruri numai când e ziua ei onomastică.

Mariuccia, foarte stânjenită, își pune din nou mâna în mâna tinerei doamne, de teamă ca aceasta să nu se răzgândească și să o lase acolo. Dar doamna nu s-a răzgândit. Dimpotrivă, i s-a înmuiat inima de tot!

— Am să-ți fac o mulțime de cadouri, ai să vezi! Am să te fac să uiți când cade ziua ta onomastică, fiica mea!

Eu n-am înțeles cum vine treaba asta cu ziua onomastică și nici Mariuccia, care, pentru mai multă siguranță, rămâne agățată de mâna drăguței doamne. Eu cred că își amintește de buna ei mamă, odihnească-se sufletul ei în pace. Cine știe? Cert e că perechea de părinți își ia rămas bun și pleacă împreună cu Mariuccia. Eu și Tommasino rămânem singuri în sala mare.

Domnul cu mustață sare și piper, care venise împreună cu perechea de părinți, se apropie de Tommasino și întinde mâna spre el:

— Eu sunt Libero, mă bucur să te cunosc! spune el, ca și când ar vrea să-l necăjească.

— Și eu sunt liber… răspunde Tommasino. Întinde mâna și o strânge pe a domnului.

Mustăciosul nu înțelege, dar continuă.

— Tânărul acesta frumușel și bronzat vrea să meargă cu mine?

— Mai este mult de mers?

— Nu, am mașina chiar afară. O jumătate de oră cel mult.

— Mașina? Adică sunteți șofer?

— Nici vorbă! Băiatului îi place să glumească, am înțeles imediat. Are umor, n-am ce spune! Vino cu mine, ne așteaptă Gina, cu mâncarea aburindă pe masă.

Tommasino, când aude cuvintele „mâncare, „masă” și „aburind”, nu se mai gândește la nimic și pornește ca din pușcă.

— La revedere, Amerí, noroc!

— Pe curând, Tommasino, mergi cu bine…

12

Acum a plecat și Tommasino și am rămas singur pe banca de lemn, cu pantofii care mă strâng și cu tristețea din stomac.

Îmi apăs degetele pe ochi ca să opresc lacrimile. Până acum am fost în tren, împreună cu toți copiii, unii râdeau, alții plângeau, alții alergau, mă simțeam puternic, la fel ca tatăl meu american. Când Mariuccia și Tommasino mureau de frică, eu făceam pe viteazul, vorbeam, glumeam. Eram încă Nobel. Dar acum mă simțeam ca în ziua aceea când mâncam un covrig cu semințe la Mergellina: dintr-odată am simțit o durere în gură și m-am trezit cu un dinte în mână. Am alergat la mama Antonietta, dar ea era înăuntru cu Capa 'e fierro și nu mă putea salva, așa că atunci am fugit la Zandragliona, care m-a pus să stau jos, a pregătit apă cu lămâie, care dezinfectează totul, și mi-a explicat că la un moment dat dinții cad unul după altul, ca și când i-ai scuipa, dar după aceea cresc la loc alții noi.

Iar acum mă simt ca un dinte căzut. În locul meu, acolo unde stăteam mai înainte, a rămas un loc gol și dintele nou încă nu se vede.

O caut din priviri pe doamna cu rochia cu flori roșii, poate că între timp s-a răzgândit și se întoarce să mă ia. Poate că voia să vadă mai întâi toți copiii și după aceea să aleagă. Așa cum spune întotdeauna Zandragliona când mergem să cumpărăm fructe:

— Să nu te oprești niciodată la prima tarabă!

Și făceam turul întregii piețe din cartier ca să vedem cine avea marfa cea mai proaspătă. Zandragliona se apropia de coșul cu pepeni, privea, mirosea, apoi împingea cu degetul mare și cel arătător deasupra codiței ca să știe dacă este copt. Poate că așa se procedează și cu copiii. Vor să ne încerce mai întâi, ca să-și dea seama dacă suntem buni sau nu pe dinăuntru.

Doamna îmbrăcată în rochia cu flori roșii și soțul ei au făcut turul sălii împreună cu domnișoara cu registrul negru, parcă ar căuta pe cineva. Mă așez din nou drept pe bancă, dar de astă dată nu mai rostesc niciun cuvințel, nici măcar nu respir. O privesc mai bine: nu seamănă cu mama. Așa mi s-a părut la început, pentru că nici ea nu zâmbește. Mi se pare că se îndreaptă spre ieșire, poate că s-a răzgândit, nu au găsit fructul cel bun. Dar nu, domnișoara cu registrul negru îi duce într-o colț din fundul sălii, la blondul știrb. Nu mi-am dat seama că era și el aici. Credeam că rămăsesem singur. Văd de departe că domnișoara se apropie ca să citească numărul pe care îl are blondul fixat pe cămașă. El nici măcar n-o privește în față. Se uită fix la unghiile lui, care au devenit negre, așa cum erau înainte să facem duș. Soțul doamnei brunete îi spune ceva și el nu răspunde. Mișcă numai din cap în sus și în jos, parcă le-ar face lor un hatâr, apoi se ridică și, înainte să-i urmeze spre ieșire, se întoarce spre mine și râde cu o mutră răutăcioasă, ca și când ar spune: „M-au luat, chiar dacă nu le-am spus cum mă cheamă, și pe tine nu.”

Au făcut o treabă foarte bună! Dacă ar fi fost aici Zandragliona, l-ar fi luat pe frumosul ăsta… Adevărul este însă că el are dreptate. Numai eu am mai rămas.

În celălalt capăt al sălii, Maddalena vorbește cu o doamnă cu fustă gri, bluză albă și palton. Trebuie să fie cea care îi trimite înapoi pe copii, pentru că are la piept insigna cu steagul comuniștilor și o față foarte, foarte serioasă. Are părul bond, dar nu ca Zandragliona, un galben ceva mai delicat. Maddalena o atinge pe spate și vorbește încet. Doamna ascultă și nu se clintește, nu se întoarce nici măcar când Maddalena face semn spre mine. Apoi lasă capul în jos de mai multe ori, ca și când ar spune: „Da, da, bine, o să-l iau eu.” Se apropie amândouă. Eu îmi aranjez haina și mă ridic în picioare.

— Numele meu e Derna, spune ea.

— Amerigo Speranza, spun eu și întind mâna, așa cum am văzut că a făcut Tommasino cu mustăciosul cu mustața sare și piper. Îmi strânge mâna, dar nu prea tare.

Doamna nu are chef de vorbă, se vede că se grăbește să mă ducă acasă. Maddalena mă sărută pe frunte și își ia rămas bun:

— La revedere, Amerí, te las pe mâini bune.

— Hai să mergem, băiete, e târziu. Să nu cumva să pierdem cursa, spune doamna, apoi mă ia de braț și mă trage înainte.

Ieșim în grabă, eu și ea, ca doi hoți care fug ca să nu fie prinși de paznici. Mergem unul lângă altul, pășind în același timp, nici repede, nici încet și ajungem în afara gării, într-o piață mare pavată cu cărămizi roșii și cu mulți copaci.

— Unde suntem aici? întreb eu complet zăpăcit.

— Asta este Bologna. E un oraș frumos. Dar noi trebuie să mergem acasă.

— Mă duceți acasă, doamnă?

— Bineînțeles, băiete.

— Dar nu luăm trenul?

— Mergem cu autobuzul.

— Atunci să mergem, spun.

*

În stație încep să tremur.

— Ți-e frig, spune femeia.

Simt frisoane în tot corpul, dar nu știu dacă le am din cauza frigului sau din cauza fricii. Doamna își descheie paltonul, îl desface și mă învelește cu el.

— Cu frigul și umezeala asta vă trimit fără palton, Dumnezeule…

Nu spun nimic despre paltoanele aruncate pe fereastră, despre mamele care le puneau pe ceilalți copii. Mă gândesc ce față o să facă mama când o să vadă că mă întorc acasă precum resturile de la piață și îmi bag mâinile în buzunarele de la haină. Abia acum îmi aduc aminte că acolo este mărul pe care mi-l dăduse la plecare. Îl scot, dar nu reușesc să-l mănânc pentru că mi s-a strâns stomacul.

— Unul întreg și unul redus, îi spune doamna vânzătorului de bilete atunci când autobuzul sosește în stație. Pantofii noi mă strâng, parcă îi am în picioare de un an întreg, nu de o zi. Autobuzul pleacă, s-a făcut întuneric, iar ochii mi se închid de oboseală. Înainte să adorm, îmi scot pe furiș pantofii și îi bag sub scaun. Acum la ce îmi servesc? Desculț eram înainte de plecare, desculț mă întorc.

Partea a II-a

13

Când deschid ochii e întuneric. Întind picioarele ca să ating gamba mamei și caut firicelul de lumină care pătrunde întotdeauna dimineața prin obloanele închise, dar nimic: mă așez în mijlocul patului gol și în întunericul negru nu se vede nici măcar un licăr de lumină. Mă ridic în picioare, pardoseala e rece ca gheața, caut ușa cu brațele întinse înainte. Mă lovesc de colțul unei mobile, mă așez pe jos și mă frec pe genunchi ca să alung durerea.

— Mamă, mamă, încep să strig.

Nu răspunde nimeni, este o altfel de liniște decât cea de pe strada mea.

— Mama, rostesc din nou, cu voce joasă de astă dată.

Întunericul mă înconjoară din toate părțile și nu sunt sigur dacă sunt treaz sau visez. Inima îmi bate tare, nu-mi mai amintesc nimic. Eram în autobuz cu doamna blondă care trebuia să mă ducă acasă, probabil că adormisem și m-am trezit în patul acesta necunoscut.

De afară se aude un zgomot. Ușa se deschide și intră puțină lumină. Nu e mama Antonietta, e doamna aceea.

— Ai visat urât?

Fără fusta gri și bluza albă pare mai puțin comunistă.

— Nu știu. Nu-mi aduc aminte.

— Vrei un pahar cu apă? Mă duc la bucătărie…

Nu răspund, doamna își încrucișează brațele pe piept, își strânge spatele de frig și se îndepărtează.

— Doamnă, o strig, m-ați adus în Rusia?

Doamna desface brațele și spune cu o voce răgușită:

— În Rusia, sărmanul de tine! Dar ce v-au spus acolo? Un adevărat coșmar, sunt povești care te fac să nu mai închizi un ochi, nu alta!

Mă gândesc că am supărat-o, chiar dacă pe întuneric nu pot să-i văd fața. Doamna se apropie de mine, îmi atinge obrazul cu mâna, are o mână cam rece.

— Ești la Modena, nici vorbă de Rusia, între oameni care te iubesc, ai găsit un cămin, ai încredere…

Aceasta nu este casa mea și mama spune că nu trebuie să ai încredere în nimeni.

— Mă duc să-ți aduc apă, spune ea.

— Doamnă… șoptesc eu, în timp ce ea este gata să dispară în întuneric.

— Spune, băiete, dar trebuie să-mi spui Derna, ți-am zis…

— Nu plecați, mi-e frică…

— Las ușa deschisă, așa o să intre lumină. Și dispare.

Rămân din nou singur și în cameră este atât de întuneric, încât fie că țin ochii închiși, fie că îi țin deschiși e același lucru. După puțin timp, se întoarce cu apa. E rece ca gheața și beau cu înghițituri mici, încet, încet.

— Bea liniștit, fiule, nu am otrăvit fântânile, nu cumva v-au povestit și așa ceva? spune ea cu o voce iritată.

— Nu, nu, vă rog, răspund repede ca să nu se supere, scuzați, e vina mamei mele care spune întotdeauna: bea încet, să nu te îneci!

Doamna pare nemulțumită, poate se gândește că m-am strâmbat.

— Îmi pare rău, băiete, spune ea cu o voce mai blândă, dar nu ai nimerit prea bine cu mine. Nu prea mă pricep la copii. Nu am copii, verișoara mea, Rosa, se pricepe foarte bine. Are trei copii.

— Nu vă necăjiți, doamnă, nu-i nimic. Mama a avut doi, dar oricum nici ea nu se pricepe la copii…

— A, așadar ai un frate?

— Nu, doamnă, sunt singur la părinți.

Doamna nu mai spune nimic, poate pentru că este încă supărată de treaba cu apa otrăvită.

— Mâine dimineață îți fac cunoștință cu copiii Rosei, pentru că peste tot copiii trebuie să stea cu alți copii, nu cu „doamnele”, cum spui tu.

Mi se face rușine că nu am reușit încă să-i spun pe nume.

— O să-ți placă, sunt mai mult sau mai puțin de vârsta ta. Dar tu câți ani ai? Nici nu te-am întrebat… Vezi ce primire frumoasă ți-am făcut?

Doamna își cere ea scuze de la mine! Când eu ar trebui să-i cer scuze că sunt aici, în casa ei, în patul ei, că o trezesc în toiul nopții.

— Împlinesc opt luna viitoare, am răspuns. Și nu mi-e frică de întuneric: odată am rămas închis în capelă împreună cu niște schelete vii!

— Ești un băiat curajos, ferice de tine. Nu te temi de nimic.

— Totuși, este ceva.

— Că te duc în Rusia?

— Nu, doamnă. Nu am crezut niciodată treaba cu Rusia…

— Eu am fost de-adevăratelea în Rusia, cu tovarășii de la partid.

— Eu nu am plecat niciodată nicăieri cu prietenii mei. Este prima dată. Și de asta mi-e frică.

— E firesc: toate aceste lucruri noi…

— Nu, doamnă, dar nu sunt obișnuit să dorm singur. La mine acasă este un singur pat: pentru mine, pentru mama și pentru cafeaua lui Capa ‘e fierro, înainte să-l ia poliția, dar să nu spuneți nimănui, să nu audă mama, că e secretul nostru.

Doamna se așază alături de mine. Parfumul ei este diferit de cel al mamei. Este mai dulce.

— Am să-ți spun și eu un secret. Când mi-a zis primarul să iau un copil, am refuzat. Îmi era teamă.

— Vă este teamă de copii?

— Îmi este teamă că nu știu cum să-i mângâi. Mă pricep la politică, la muncă, știu și ceva latină. Dar la copii nu mă pricep, spune doamna și privește fix la un punct din perete, așa cum face mama când vorbește uneori singură.

— Am devenit cam ursuză cu anii.

— Dar m-ați luat pe mine.

— Am venit la gară ca să dau o mână de ajutor și să verific dacă totul merge bine. Apoi tovarășa Criscuolo mi-a spus că era o problemă cu perechea la care fuseseși repartizat. Soția, care era însărcinată, născuse prematur și nu a putut să vină nimeni să te ia.

— De asta am rămas singur!

— Când te-am văzut pe banca acea, singur singurel, cu părul roșu și cu o mulțime de pistrui pe față, am decis să te iau cu mine. Nu știu dacă am făcut bine. Poate ai fi preferat o familie adevărată?

— Nu știu. Până acum am avut-o numai pe mama.

Mă mângâie pe mână, are degetele reci și puțin crăpate, nu zâmbește aproape niciodată, dar a vrut să mă ia acasă la ea.

— Eu credeam că am rămas ultimul pentru că nu mă voia nimeni.

— Nici vorbă, dragule, totul era foarte bine organizat. Am muncit săptămâni întregi ca să plasăm fiecare copil într-o casă.

— Așadar, nu ne-au ales după cum le-am plăcut?

— Nici vorbă de așa ceva, nu suntem la piața de fructe!

Iar mie mi se face rușine pentru că exact la asta mă gândisem.

— Iar acum trebuie să dormi, pentru că eu mâine am de lucru. Mai stau puțin cu tine aici. Uite, așa e bine?

Doamna se întinde, nu știu dacă stă bine, dar îi fac loc pe pernă. Părul ei îmi atinge fața, e moale ca vata.

— Să-ți cânt un cântecel de leagăn?

Pe mine cântecele de leagăn mă întristează, mă fac să mi se strângă stomacul, dar nu-i spun ei nimic, ca să nu se enerveze din nou.

— Da, spun eu cu ochi închiși și un picior lipit de piciorul ei, sperând să nu fie cântecul cu omul negru, care ține un an întreg un copil, pentru că nu sunt sigur că n-o să-mi vină să plâng și atunci mâine mă urcă din nou în tren și mă trimite acasă. Doamna se gândește puțin, apoi începe să cânte cântecul pe care l-am auzit când sosisem în gară, în care spun mereu „ciao, ciao, ciao".

Când termină, rămân tăcut o clipă, apoi întreb:

— Doamnă, vă supără tălpile reci pe picioare?

— Câtuși de puțin, băiete, câtuși de puțin.

Și, în sfârșit, somnul se întoarce încet, încet.

14

„— Amerí, Amerigo, trezește-te, se întoarce fratele tău, Luigi. Hai repede, dă-te jos din pat, ăsta e locul lui. Iar eu, cu ochii închiși, spun:

— Și eu? Eu unde stau?

— Tu? zice mama Anonietta. Tu acum stai acolo, la doamna…"

Deschid ochii și este dimineață. De la fereastra din fața patului se văd câmpurile cafenii și trunchiurile copacilor, deveniți niște schelete din cauza frigului și având acum doar patru frunze uscate. Nu mai sunt alte case, nu trece nimeni, nu se aude nicio voce.

Doamna este în bucătărie, în fundul coridorului. O observ din spate: face de mâncare și ascultă radioul. Am văzut aparate de radio numai în casele doamnelor care îmi dădeau câteodată haine vechi. Pe masă văd o cană cu lapte, pâine, un vas cu marmeladă roz, unt, o bucată mare de brânză frumoasă. Cine știe dacă Tommasino a avut parte de toate astea în casa mustăciosului! Și apoi observ cuțitul, furculița, lingurița, ceștile și farfurioarele, toate la fel, de aceeași culoare.

Doamna s-a îmbrăcat din nou cu bluza albă și cu fusta gri. Încă nu m-a văzut, aș vrea s-o strig, dar mi-e jenă.

Nu seamănă deloc cu femeia de azi-noapte. De la radio se aude vocea unui domn care vorbește repede. Spune: copii, ospitalitate, tren, boli, Partidul Comunist, sud, mizerie. Adică vorbesc despre mine. Doamna nu mai taie pâine și ascultă, aruncă afară tot aerul din plămâni, așa cum făcea Capa ‘e fierro, dar fără rotocoale de fum, apoi reîncepe să taie pâinea. O clipă mai târziu se întoarce și se arată surprinsă:

— Ah, ești aici?

— Am intrat chiar acum.

— Am pregătit câte ceva, nu știu dacă îți place.

— Mie îmi place orice, răspund.

Mâncăm împreună, fără să vorbim. Se vede că doamna vorbește numai noaptea, ziua nu. Dar sunt obișnuit, mama Antonietta nu are obiceiul să sporovăiască, mai ales de dimineață.

Când termin, doamna spune că trebuie să se ducă la lucru, de aceea mă va duce acasă la verișoara ei, Rosa, cea care are copii, iar mai târziu, după ce termină, o să vină să mă ia. Eu sunt de acord, dar tristețea îmi revine în stomac. Mama Antonietta m-a dat Maddalenei, Maddalena m-a trimis la doamna Derna, Derna mă trimite acasă la verișoara ei, Rosa, iar Rosa asta cine știe unde mă va mai trimite. Ca în cântecul de leagăn cu omul negru.

Mă întorc, împreună cu doamna, în camera în care am dormit. De la fereastră nu se mai văd nici cerul, nici câmpiile, nici copacii. Încerc să curăț geamul cu mâna, dar nimic. Nu geamul e murdar, ci aerul; afară este un fum care acoperă totul. Mă așez pe marginea patului.

— Vrei să te ajut să te îmbraci? întreabă doamna.

Nu mai văd hainele cu care am venit. Pe masa de scris este însă mărul pe care îl aveam în buzunar, mărul de la mama Antonietta.

— Mă îmbrac singur, mulțumesc, îi răspund.

Doamna scoate hainele dintr-un dulap de lemn: pulovere de lână, pantaloni, cămăși. Fuseseră ale fiului cel mai mare al Rosei și acum erau ale mele.

— Mie mi se par noi, am spus.

Pe masa de scris mai sunt două caiete și un creion. Spune că trebuie să merg la școală.

— Iarăși? Am fost deja o dată! mă plâng eu.

— Trebuie să mergi din nou, în fiecare zi, că doar nu știi totul!

— Este adevărat, nimeni nu se naște învățat, răspund.

Și pentru prima dată râdem împreună.

Mă privesc în oglindă, îmbrăcat cu hainele noi, și văd pe cineva care seamănă cu mine, dar nu sunt eu. Doamna îmi pune paltonul și șapca, apoi zice:

— Stai puțin, și se duce în camera cealaltă. Când se întoarce ține în mână o insignă roșie cu cerculeț galben și cu un ciocan, la fel ca cea pe care o are ea. Se așază lângă mine și îmi prinde insigna pe palton. Este același semn pe care l-am văzut pe steagurile comuniștilor de la palatul din via Medina. Așadar, înseamnă că acum m-au făcut comunist și pe mine. Probabil că tânărul blond a rezolvat totuși problema sudului, îmi vine mie în minte.

— Suntem gata?

— Da, doamnă, adică, vreau să spun… Derna.

Iar ea face o față ca atunci când câștigi la tombolă lozul cel mare.

Și pornim așa, ținându-ne de mână. Nu pășește la fel de repede ca mama Antonietta. Nu mă lasă în urmă. Sau poate că merg eu mai repede, de teamă să nu rămân singur în aerul cenușiu.

15

— Aici se fumează foarte mult! Nici nu se mai vede strada!

— Nu e fum, e ceață, spune doamna. Ți-e frică?

— Nu. Îmi place că mai întâi lucrurile sunt ascunse și după aceea apar, la fel ca o surpriză.

— Aceasta este casa verișoarei mele Rosa. Când e vreme frumoasă se vede și de la fereastra ta, dar când e ceață dispare.

— Mi-ar plăcea și mie să dispar câteodată, dar la noi, în sud, nu avem ceață.

Derna sună la sonerie, alături este o plăcuță.

— Ce scrie acolo? întreb.

— Benvenuti, răspunde Derna.

— Au scris așa pentru noi?[11]

— Nu, așa se numește cumnatul meu, spune Derna, și îi vine să râdă un pic.

Un băiat cu păr castaniu, care îi ajunge până la umeri, vine să ne deschidă. Are ochii albaștri și o strungăreață între dinții din față. O îmbrățișează pe Derna și îi dă o sărutare, face la fel și cu mine.

— Tu ești băiatul care a venit cu trenul? Eu n-am mers niciodată cu trenul. Cum este?

— Strâmt, răspund.

— Jacheta asta e a mea, am purtat-o anul trecut, spune alt copil care vine în fugă din fundul coridorului. E la fel de înalt ca mine și are ochii negri.

— A mea, a ta… ce înseamnă asta? Este a cui are nevoie de ea, îl ceartă un domn slab, cu mustăți roșcate și ochi albaștri. Rosa, nu cumva crești un mic fascist?

— N-am ce spune, frumos îl primiți pe sărmanul băiat care a trecut deja prin atâtea, spune soția.

Are un copil mic în brațe și îmi face semn să o urmez în camera de zi.

— Nici măcar nu ne-am prezentat: eu sunt Roșa, verișoara Dernei, deșteptul cu mustață e soțul meu, Alcide, iar aceștia sunt băieții noștri: Rivo, care are zece ani, Luzio, care merge pe șapte, și Nario, care încă nu a împlinit un an.

Nu înțeleg numele copiilor și trebuie să mi le repete de trei ori. La noi, oamenii se numesc Giuseppe, Salvatore, Mimmo, Annunziata sau Linuccia. Apoi sunt și poreclele: Zandragliona, Pachiochia, Capajanca, Naso 'e cane… Numele adevărate nu le mai știe nimeni. De exemplu, dacă m-ar întreba pe mine cineva care sunt numele și prenumele lui Capa 'e fierro, n-aș ști să răspund.

Aici, în Italia de Sus, e altfel. Tatăl spune că numele acestea le-a inventat chiar el și nu sunt trecute printre sfinții din calendar, pentru că el nu crede în sfinți. Dar în calendar, da. În Dumnezeu, nu. Spune că așa, când îi cheamă pe toți împreună, formează cuvântul: Rivo-Luzio-Nario![12] Spunând aceasta, se uită la mine și așteaptă. Înțeleg că va găsi ceva și pentru mine. Apoi începe să râdă și să-i tremure mustața. Pe strada mea, niciunul dintre cunoscuții mei nu are mustață, în afară de Pachiochia, dar ea e femeie, așadar nu se pune. Atunci încep și eu să râd ca să-i fac plăcere, dar mă prefac, pentru că nu am înțeles gluma.

Derna își ia rămas bun și pleacă la lucru. Spune că mai târziu o să vină să mă ia acasă. Și soțul Rosei pleacă. Este așteptat într-o casă importantă, cu oameni înstăriți, cu copii care merg la conservator, el trebuind să le acordeze pianul.

— Și eu mergeam la conservator când eram acasă.

Alcide mă privește cu mustața lui foarte serioasă.

— Și la ce instrument cânți?

Îmi simt obrajii fierbinți și roșii.

— Nu cânt la niciun instrument, don Alcide. Mergeam la conservator, dar stăteam afară, ca să ascult muzica de acolo. Așteptam o prietenă care cânta la vioară, se numește Carolina, spune că am ureche muzicală.

Don Alcide își mângâie mustața.

— Dar cunoști notele?

— Da.

— Toate șapte?

— Da, răspund și i le spun. M-a învățat Carolina.

Pare mulțumit și promite că o să mă ducă odată la magazinul de piane.

— Și am să pot atinge clapele? întreb.

— Fiii mei nu sunt pasionați de muzică, zice don Alcide. Bine că ai venit tu, nu-i așa, Rosa?

Luzio se strâmbă, ca și când ar vrea să spună: „Ăsta abia a venit și face pe deșteptul."

— Apoi, dacă o să fii un bun ucenic, o să fii și plătit pentru asta.

— Eu primesc deja bani de un an, spune Rivo și își arată strungăreața dintre dinții albi. Pentru că lucrez la grajd.

— Și puți a caca de vacă, îl tachinează fratele mai mic.

— Aici, noi toți muncim, fiecare trebuie să-și facă treaba lui, mă lămurește tatăl.

— Don Alcide, eu mergeam să adun haine vechi împreună cu prietenul meu Tommasino, dar îmi place mai mult să lucrez cu pianele. Nu te mai murdărești așa tare.

Don Alcide îmi mângâie părul roșcat, apoi îmi dă mâna:

— Atunci ne-am înțeles, mi-am găsit ucenic. Dar… trebuie să încetezi să-mi mai spui „don", că nu sunt popă!

Luzio râde obraznic.

— Cum vreți! zic eu. Dar cum să vă spun?

— Poți să-mi spui „tati”, răspunde el sec.
Luzio nu mai râde, și nici eu.

16

— Ciao, tati, ne vedem diseară.

Rivo îl însoțește pe Alcide până la ușă și îi dă o sărutare. Luzio scoate o bilă din buzunar și începe să se joace cu ea, rostogolind-o pe coridor. Eu îl salut ridicând mâna și tac. Nu reușesc să-i spun „tati”. Mi se pare că e greșit.[13] Pe strada mea era un domn gras și înalt și, ori de câte ori îl întâlneam, Tommasino și cu mine ne luam după el și strigam: gogoșică, gogoașă, gogoșoaie! Dar don Alcide nu este gogoașă, atunci cum să-i spun „tati”? Și apoi, el nu este tatăl meu.

Rosa trebuie să meargă pe câmp ca să strângă verdețuri, Rivo ia găleata ca să dea apă la vaci. Spune că au o grădină și câteva animale, că au puține găini, dar fac multe ouă, că învață să mulgă vaca, dar pentru asta e nevoie de delicatețe. Rivo știe o mulțime de lucruri și vrea să mi le explice și mie pe toate deodată. Apa, băligarul, laptele pe care îl dau vacile, brânza care se face cu laptele de la vaci. Animalele nu sunt numai ale lor, le au împreună cu alte familii și lucrează toți. Mănâncă puțin din ceea ce obțin și vând puțin și la piață. Voiam să-i spun că și eu fusesem cu Tommasino la piață, în chestiunea cu șobolanii, dar Rivo nu mă ascultă, începe să vorbească din nou, își pune haina și cizmele ca să meargă afară, să muncească la animale. Mă întreabă dacă vreau să merg cu el la câmp, să văd animalele. Nu spun nici da, nici nu. Avea dreptate Pachiochia, mă gândesc, ne-au adus aici, în nord, ca să ne pună la muncă.

— Rivo, i-ai împuiat capul cu prostii, lasă-l puțin în pace, trebuie să se obișnuiască mai întâi cu locurile, abia a sosit! Vezi, Amerigo, băiatul ăsta e ca argintul viu.

— Ce are?

— E ca argintul viu: adică nu poate sta locului nicio clipă.

— Aha, am înțeles. Mama mea spune că eu sunt pedeapsa lui Dumnezeu.

Rivo izbucnește în râs și eu la fel. Luzio nici măcar nu zâmbește, continuă să se joace cu bila lui. Rosa își pune niște încălțări pline de noroi și deschide ușa. Înainte să plece, spune:

— Luzio, dacă se trezește fratele tău, să vii să mă chemi.

Iese afară, apoi vine înapoi:

— Și dă-i o bilă și noului nostru prieten, așa o să vă jucați împreună.

Când rămânem singuri, Luzio bagă bila în buzunar și pleacă la treburile lui. Încerc să-l caut, dar nu-l găsesc. Fie s-a ascuns, fie a devenit invizibil, deși în casă nu este ceață. Încăperile sunt înalte și pe tavanul bucătăriei sunt grinzi de lemn, iar de ele sunt atârnate salamuri și jamboane întregi, ca la băcanul de pe via Foria. Aceasta este încăperea cea mai caldă din casă, pentru că au aprins focul în cămin, așa că Rosa a lăsat aici leagănul cu copilul adormit. Dintr-un punct îndepărtat al casei se aude bila care se rostogolește pe pardoseală, o dată, de două ori, de trei ori… Încep să număr pe degete și când voi ajunge la zece se va întâmpla ceva frumos, se va întoarce fratele lui, cel care vorbește mult și o să mă ducă să văd animalele. Dar timpul trece, focul din cămin se face tot mai mic, apoi se stinge și nu mai aud zgomotul bilei. Mă lipesc de fereastră ca să văd dacă se întoarce cineva, dar este încă ceață.

— Luzio, încerc să strig, dar nu mă aude sau nu vrea să răspundă.

Într-un colț al bucătăriei este o scară, pe jumătate ascunsă în spatele bufetului. O scot de acolo și o reazem de perete. Nu m-am urcat niciodată pe o scară. Pachiochia spune că îți merge prost dacă treci pe sub scară. Pun mai întâi un picior, să văd dacă nu cade, apoi pe celălalt, și cu cât ajung mai sus, cu atât mă simt mai mare și mai puternic, uitând că m-au lăsat singur. Ajung până în vârf, pentru că

vreau să ating tavanul, și când întind degetele simt lemnul cald și umed al grinzilor. Salamurile atârnate acolo îmi mângâie fața, parfumul lor îmi intră în nas și îmi lasă gura apă. Acesta este jambonul acela roșu cu pete pe care ni l-au dat în gară. Cine a mai văzut asemenea bunătăți? Zgârii un pic coaja cu unghia până când ajung la carnea moale. Bag degetul, îl trag apoi afară și mi-l bag în gură. Îl înfig din nou și mai iau puțină carne. Când gaura este prea adâncă să mai sap în ea, fac alta, apoi alta.

— Hoțule! aud un strigăt în spatele meu. Ai venit să ne furi lucrurile!

Mă întorc brusc, îmi pierd echilibrul și cad de pe scară. Zborul este scurt, dar aterizez pe spate. Copilul din leagăn se trezește și începe să plângă. Luzio se uită la mine, apoi ridică privirile ca să vadă găurile din mortadella. După aceea se uită din nou la mine. Mă atinge încet cu vârful pantofului, așa cum faci unei insecte ca să vezi dacă mai trăiește. Nu mă mișc, spun numai „au!" și el fuge. Nario continuă să plângă și mi-e teamă să nu creadă Rosa că i-am făcut eu ceva.

— Luzio, strig eu, întins încă pe jos. Eu nici măcar nu am vrut să vin. Mama m-a trimis, spre binele meu, am făcut chiar și pe bâlbâitul, dar în cele din urmă am plecat…

Nu răspunde. Aud din nou bila care se rostogolește pe jos. Zgomotul este aproape, înseamnă că e în camera de alături.

— Am vrut doar să gust. Și apoi, ție ce-ți pasă, tu ai de toate: animale în grajd, salamuri atârnate de tavan, tată cu mustăți, pulovere de lână în dulapuri, frați. Ba chiar și fotografii în casă!

Niciun răspuns. Mă ridic în șezut pe pardoseală, spatele mă doare, dar nu foarte rău. Mă apropii de leagăn, îl clatin, așa cum am văzut că făcea o rudă a Zandraglionei, care avea un copil la fel de mic, și Nario începe să se liniștească, nu mai plânge și adoarme din

nou. Zgomotul bilei se aude tot mai aproape și în cele din urmă o văd intrând pe ușa de la bucătărie, întâi bila, apoi Luzio.

— Cine e domnul ăsta chel din fotografie, nașul tău de botez?

— Acesta este tovarășul Lenin, spune Luzio, fără să mă privească în ochi.

— E prieten cu tatăl vostru? întreb.

— E prietenul tuturor. Tata spune că el ne-a învățat ce este comunismul.

— Nimeni nu se naște învățat, conchid eu.

Apoi tăcem din nou amândoi. Focul s-a transformat în jăratic și a început să fie cam frig. Luzio se duce la șemineu, ia o bucată de lemn dintr-un cos și o aruncă înăuntru. Puțin mai târziu, flacăra se reaprinde, mai puternică decât înainte. La noi nu există șemineuri, dar avem o sobiță cu jăratic, însă nu este la fel de frumoasă, pentru că sobița este întotdeauna închisă. Și mi-ar plăcea să știu cum se face focul.

— Am o prietenă, se numește Pachiochia, are și ea o fotografie în casă, dar nu este logodnicul ei răposat, odihnească-se sufletul lui în pace, este regele mustăcios, l-a adus și la procesiunea de la gară, ca să nu ne lase să plecăm cu trenul… și poate că avea dreptate.

Luzio dă să plece din nou.

— Numai să nu rămân aici pentru totdeauna! strig eu.

Luzio se oprește.

— Au spus că numai pe timpul iernii.

— Asta înseamnă că după aceea o să te duci tu la prăvălie cu don Alcide, pe mine o să mă trimită înapoi la mine acasă și totul va fi la fel ca înainte, slavă Domnului.

Întind mâna cum am văzut că fac oamenii mari când încheie o afacere. Luzio n-o strânge, împinge cu un picior bila spre mine, pune scara la locul ei în spatele bufetului și se duce în altă cameră. Bila

rămâne pe jos. Nu înțeleg dacă a lăsat-o intenționat sau a uitat-o. Mi-o pun în buzunarul de la pantaloni și rămân să privesc flacăra care dansează în șemineu.

17

Pentru că nu se întoarce nimeni, ies afară și mă duc spre câmp. Rivo mă vede, aleargă în întâmpinarea mea și mă ia de mână. Mă gândesc la gaura din mortadella și mi se face rușine, dar îl urmez în grajd.

— Vaca e blândă, spune Revo, însă taurul, când are zilele lui, e mai bine să stai departe de el.

Îl privesc pe taur în față și înțeleg că are un caracter urât, cam așa ca mama Antonietta, care este frumoasă și drăgălașă, dar când o apucă, e mai bine să nu fii prin preajmă.

Nu am mai văzut animale atât de mari. De fapt, nici mici, în afară de Ciccio-formaggio. Și îi povestesc lui Rivo, ca să vadă că aveam și eu ceva înainte să vin aici. Acesta era motanul străzii, mare și cenușiu, stătea jos în subsol la Zandragliona, iar ea îi dădea întotdeauna o bucată de pâine veche și o farfurioară cu lapte. Mama Antonietta, când îl vedea, îi spunea tâlhar și hoțoman și îl alunga cu lovituri de picior. Nu-i plac pisicile. Eu și Tommasino am decis că suntem protectorii motanului și am vrut să-l dresăm. Odată văzusem pe Rettifilo un bătrân care avea o maimuță dresată. Bătrânul spunea „stai jos!” și maimuța se așeza. Bătrânul spunea „ridică-te!” și maimuța se ridica. Bătrânul spunea „dansează!” și maimuța dansa. Oamenii aplaudau și puneau câțiva bani în pălăria lui. Bătrânul cu maimuța încasa o mulțime de bani, mai ales pe la casele celor bogați. Apoi termina spectacolul, lua maimuța și pleca. În ziua următoare îl găseam la alt colț de stradă. Iar eu și Tommasino îl căutam peste tot. În primul rând pentru că nu mai văzusem niciodată o maimuță vie, iar în al doilea rând ca să învățăm și noi trucurile bătrânului. Dar într-o zi a plecat și nu i-am mai văzut, nici pe el, nici pe maimuță. Și așa ne-am gândit să-l dresăm pe Ciccio-

formaggio, ca să ne îmbogățim și noi. Numai că Ciccio-formaggio nu voia să învețe nimic, ci făcea doar ce voia el. Mama Antonietta nu se înșela. Însă era motanul nostru. Noi îl mângâiam, el se freca de picioarele noastre, iar când ne vedea apărând la capătul străzii ne ieșea în întâmpinare, dând din coadă.

Dar după aceea Ciccio-formaggio a dispărut. L-am căutat pe fiecare stradă – nimic. Am crezut că plecase cu bătrânul cu maimuța, ca să-i fie și lui bine. Dar Pachiochia mi-a spus că oamenii mâncau și pisici când era foamete. Însă eu n-am crezut-o niciodată. Adevărul este că Ciccio-formaggio se făcuse mare și gras cu laptele primit de la Zandragliona. Așa că cine știe ce i-au făcut!

Rivo nici nu mă lasă să termin și spune că motanul se va întoarce mai devreme sau mai târziu, că așa sunt animalele, uneori dispar, dar ele țin minte întotdeauna drumul înapoi spre casă.

— Mie îmi plac mai mult câinii, spune Rivo. Ție?

— Motanul, pentru că e ca mine: și eu am să mă întorc acasă.

Rivo se apropie de vacă.

— Vino, e blândă, spune Rivo și o mângâie între coarne. Vaca nici măcar nu dă din coadă, iar eu mă gândesc că pe asta e imposibil s-o dresezi. Apoi Rivo se întoarce spre mine:

— Mângâie-o!

Întind brațul și o ating cu vârful degetelor. Blana ei nu e moale ca cea a lui Ciccio-formaggio și, de aproape, respirația animalului miroase mai rău decât a Pachiochiei. Încerc din nou cu toată mâna. Vaca are ochii strălucitori și gura lăsată în jos, ca mama în ziua când am plecat de la palatul comuniștilor și a vrut să-mi cumpere pizza.

18

Nu vreau să port o rochie de fetițe, și nici fundă, pentru că mi-e rușine. Dar Derna pare mulțumită, așa că nu spun nimic. Parcă mă pregătește de sărbătoare, când, de fapt, mă așteaptă scatoalce, miros de transpirație și bețișoare ce trebuie desenate pe caiet.

— Dar eu știu deja cifrele, încerc să spun. Știu să număr pe degete de peste zece ori cifra zece!

— Trebuie să înveți literele, aritmetica, geografia.

— Nu-mi plac literele, mama nu le-a știut niciodată, la ce-o să-mi ajute?

— Ca să nu te lași păcălit de cei care le știu. Hai să mergem!

Mă ia de mână și ieșim afară. În dimineața aceasta nu este ceață și în casa de vizavi îi văd pe Rivo și pe Luzio, și ei tot cu cămăși negre care se văd pe sub haină și cu o geantă pe umăr, la fel ca a mea. Rivo aleargă în întâmpinarea mea, îmi spune că vaca e gravidă și că în curând va naște un vițel. Luzio rămâne în urmă și lovește cu piciorul într-o piatră care se rostogolește de-a lungul străzii.

— Dar este loc în școala asta nouă pentru mine?

— În clasa mea sunt bănci libere, spune Luzio, privind mereu în jos.

— Am vorbit ieri cu directorul, spune Derna. O să fii în aceeași clasă cu Luzio, pentru că e adevărat că ai un an mai mult, dar ai rămas puțin în urmă. Trebuie să fii bucuros, în felul acesta rămâi în familie, chiar și când ești la școală.

Luzio mai lovește încă o dată cu piciorul în piatră și aleargă după ea s-o ajungă din urmă. Derna își ia rămas bun de la noi pentru că trebuie să meargă la o ședință de sindicat.

— La revedere băieți, să fiți cuminți!

Trece pe partea cealaltă, apoi se oprește și mă strigă:

— Amerigo, stai! Ce proastă sunt, am uitat gustarea.

Îmi vine în minte mărul de la mama, care este și acum tot pe masa de scris. Derna aleargă după mine și scoate din poșetă un pachețel care miroase a tartă cu lămâie. Îl pun în geantă și pornesc mai departe cu Rivo.

— Trebuie să-i găsim un nume, spune Rivo. Tu cum ai vrea să-l cheme?

Eu mă gândesc la Luigi, fratele meu mai mare cu astm bronșic, dar nu îndrăznesc să spun, pentru că Luzio se întoarce și strigă:

— E rândul meu, numele vițelului îl aleg eu de astă dată. Unul de fiecare. Acesta e vițelul meu.

Rivo îl ajunge din urmă, îi fură piatra și o azvârle cu piciorul departe, până în poarta școlii. Încerc să fug și eu, dar șorțul mi se încurcă printre picioare, așa că rămân ultimul.

În școala aceasta, profesoara este un bărbat și se numește domnul Ferrari. Este tânăr, nu are mustăți și vorbește rârâit. Le spune celorlalți că sunt unul dintre copiii din tren și că trebuie să mă primească între ei și să mă facă să mă simt ca acasă. La mine acasă nu aveam nimic, îmi spun eu. Așadar e mai bine să mă primească ca la ei acasă.

Luzio se așază în primul rând, lângă un băiat durduliu, cu păr blond ondulat, iar singurul loc liber rămas este în fundul clasei, unde stau copiii mai înalți. Mă așez acolo și aștept să treacă timpul, dar timpul trece foarte încet. Domnul Ferrari spune:

— Luați caietele cu pătrățele, și toți le iau.

Apoi spune:

— Luați caietele cu linii, și ei se supun.

În această clasă nu este nevoie de palme, toți sunt deja dresați, ca maimuța bătrânului de pe via Foria. La un moment dat se aude un clopoțel, iar eu îmi spun în gând: „mulțumesc, Sfântă Madonna, s-a

terminat"; îmi pun haina pe mine și mă îndrept spre ușă. Ceilalți izbucnesc în râs, eu nu înțeleg și mă întorc la locul meu. Domnul Ferrari spune că acum este pauză și putem să mâncăm gustarea. Copiii se ridică și stau de vorbă între ei, în grupuri. Îmi amintesc de pachețelul cu tarta cu lămâie, stau singur în ultima bancă și mănânc încet, încet, ca să treacă timpul. La școala cu scatoalcele nu era pauză și nici tartă cu lămâie, iar când suna clopoțelul însemna un singur lucru: că bătăile încetaseră.

Apoi domnul Ferrari spune că recreația s-a terminat și copiii se așază în bănci.

— Acum vom repeta tabla înmulțirii cu doi. Benvenuti, vino la tablă!

Luzio se ridică, ia o bucată de cretă, scrie numerele și apoi rămâne cu gura căscată la tablă.

— Benvenuti, du-te la locul tău, spune profesorul puțin iritat, dar fără să-l lovească.

— Cine știe să spună cât fac doi ori șapte?

Nu răspunde nimeni. Atunci Luzio propune:

— Domnule, întrebați-l pe Speranza.

— Speranza este nou, spune profesorul, abia a venit, îl lăsăm să se obișnuiască.

— Domnule, dar trebuie să-l facem să se simtă ca acasă!

Unii râd, alții se întorc să mă vadă.

Profesorul este nehotărât, îmi zâmbește, se vede că este un om care nu a dat niciodată palme.

— Speranza, tu știi cât fac doi ori șapte?

Simt toți ochii pironiți pe mine și vocea îmi tremură în încăpere:

— Fac paisprezece, dom' profesor!

Luzio mă privește cu aceeași mutră pe care o făcuse când mă găsise cu degetele în mortadella, ca și când aș fi furat ceva. Domnul

Ferrari este foarte mirat, dar și mulțumit.

— Bravo, Speranza, ai învățat deja tabla înmulțirii cu doi la tine acasă?

— Nu, dom' profesor, acasă la mine număram șosetele, care sunt întotdeauna câte două.

Când sună clopoțelul de final și trebuie să plecăm, profesorul spune să ne ținem de mână, până la ieșire. Eu rămân singur în fundul clasei. Apoi unul dintre băieții care stăteau în prima bancă s-a apropiat de mine și m-a luat de mână.

— Mă cheamă Uliano, spune el. Eu fac „da, da" din cap și tac, pentru că la tabla înmulțirii cu doi mă descurc, dar limbile străine nu sunt specialitatea mea.

19

Salamurile sunt tot atârnate în bucătărie, dar mortadella cu semnele degetelor mele pe ea a dispărut. Până acum nimeni nu a spus nimic. Dacă era mama Antonietta m-ar fi urmărit cu făcălețul prin tot cartierul. Aici nu se aplică pedepse, dar este mai rău, pentru că nu știi niciodată cum se va termina. În noaptea aceasta am visat că poliția bătea la ușă; venise să ne ridice pe mine și pe Capa ‘e fierro și să ne închidă: pe el pentru cafea, iar pe mine pentru mortadella; nicio deosebire, vezi? Iar eu spuneam în somn „nu, nu, nu sunt la fel ca tine”. Însă când m-am trezit nu mai eram chiar așa de convins.

Mă întorc de la școală și îl aud pe don Alcide care strigă:

— Nessun dorma! Nessun dooooooooormaaaaaa![14]

Cântă adesea arii cunoscute din opere, dar de data aceasta cred că are ceva cu mine. Încerc să trec neobservat, dar mă observă și-mi spune:

— Unde te duci? Nu ai nimic să-mi spui?

Bag mâna în buzunar și dau peste bila lui Luzio. O învârt între degete și nu răspund.

— Am aflat ceva despre tine, dar vreau să-mi spui tu.

— Don Alcide, dacă mărturisesc, nu-mi faceți nimic?

— Eu? Și ce ar trebui să-ți fac?

— Și nici nu chemați poliția?

— Nimeni nu a fost niciodată arestat pentru un rezultat bun la școală.

Scot mâinile din buzunar și respir ușurat.

— Ah, ați vorbit cu domnul Ferrari?

— Mi-a spus că ești tare la cifre și că te descurci și cu literele.

— Îmi plac mai mult cifrele, pentru că nu se termină niciodată.

— Poate de asta te pasionează muzica. Pentru a cânta la un instrument, trebuie să fii bun la numărat.

Când vorbește don Alcide, nu știu niciodată dacă glumește sau dacă este serios. Se apropie de bufet, ia o bucată de mortadella și taie două felii.

— Deci nu sunteți supărat pe mine?

— Ba da, puțin. Pentru că îmi vorbești tot cu „dumneavoastră" și nu ai început să-mi spui „tati".

Taie și două felii de pâine, pune o felie de mortadella între ele și înfășoară feliile într-un șervet.

— Un sandviș pentru tine, unul pentru mine. Hai să mergem!

Atelierul miroase a lemn și a clei. Peste tot sunt instrumente muzicale, unele întregi, altele în bucăți, așteptând să fie asamblate.

— Eu ce trebuie să fac? întreb.

— Stai jos și privește, răspunde don Alcide și începe să lucreze. Taie, îmbină, pilește și între timp îmi explică. Eu ascult, observ, iar timpul trece repede, nu ca la școală. În timp ce lucrează, Alcide vorbește puțin. Spune că trebuie să se concentreze. Ciupește o coardă, apasă o clapă și îmi arată diferența dintre sunete.

— Auzi? mă întreabă.

Scoate din buzunarul vestei un instrument ca o furcă de metal cu două picioare lungi, o lovește de pian, o reazemă de el și atunci se aude sunetul sirenei vapoarelor care vin de departe, de foarte departe.

— La instrumentul ăsta știu să cânt și eu, e ușor.

— Se numește diapazon, scoate o singură notă și servește la acordarea tuturor instrumentelor. Încearcă și tu.

Abia pun diapazonul pe pian și simt un tremurat care îmi trece prin braț și ajunge până în gât, așa cum am simțit odată când am

vrut să aprind lampa de pe comoda mamei și m-a curentat. Mama a spus:

— Așa îți trebuie, dacă o spărgeai îți arătam eu!

Dar acesta este un fior plăcut, de fericire!

Sosește momentul gustării și îmi dau seama că nici măcar nu-mi este foame. Ne așezăm la o măsuță și mâncăm, față în față, ca doi bărbați în toată firea. Spune că nu a învățat meseria asta de la tatăl lui, ci de unul singur. Tatăl lui era țăran, lui îi place pământul, însă îi place mai mult muzica, are și ureche muzicală. Eu nu știu ce meserie are tatăl meu, dar decid că vreau să fac și eu muzică atunci când voi fi mare.

Oameni, chiar și din orașele vecine, îi aduc instrumente pentru a fi reparate. El se așază la masa de lucru și încet, încet le face ca noi. E frumos să stai în atelierul lui don Alcide. Mi se pare că sunt și eu un instrument dezacordat, iar el mă repară și apoi mă trimite înapoi de unde am venit.

— Uite, îmi arată, aceasta este o chitară, acesta e trombon, acesta flaut, acesta clarinet, aceasta trompetă. Pe care vrei să-l încerci?

— Vioară este? întreb eu, deoarece Carolina, prietena mea care merge la conservator, cântă la vioară.

— Vioara e complicată, spune el. Stai aici, mă așază pe un scaun în fața pianului, mă pune să apăs clapele și acestea scot cele șapte note pe care le cunosc eu. Încerc încă o dată și încă o dată: încep să combin notele, așa cum fac cu numerele, și sunetele devin infinite. Îmi imaginez că sunt profesor de muzică, așa ca cei pe care i-am văzut la teatru, când m-am strecurat, împreună cu Carolina, la repetiții. Don Alcide mă aplaudă, mă ridic și fac o plecăciune și chiar în acel moment intră o doamnă cu haină de blană.

— Bună ziua, doamnă Rinaldi.

— Bună ziua, domnule Benvenuti, astăzi te ajută fiul dumitale? Seamănă foarte bine cu dumneata.

Alcide și cu mine schimbăm o privire stânjeniți, pentru că e adevărat că amândoi avem părul roșu.

— Vezi că trebuie să-mi spui „tati"? Chiar și doamna Rinaldi crede asta și, în timp ce pornește prin atelier, adaugă:

— Nu e fiul meu, va sta un timp la noi. Dar pentru mine și pentru Rosa este ca unul din băieții mei.

Rămân singur cu doamna Rinaldi.

— Rosa are rude la Sassuolo, dacă nu mă înșel. Ai venit de acolo?

— Nu, am venit cu trenul. Cu trenul copiilor.

Alcide se întoarce cu vioara și o pune pe masa de lucru. Mă gândesc la Carolina și la vârfurile degetelor ei, întărite din cauza corzilor.

— Le-am schimbat pe toate, doamnă Rinaldi, explică don Alcide.

Doamna își pune ochelarii, întoarce vioara pe toate părțile, atinge corzile, le ciupește ca să vadă dacă s-a lucrat bine sau de mântuială. În cele din urmă se convinge și îi mulțumește lui Alcide. Apoi își coboară ochelarii pe vârful nasului și se uită la mine. Mă studiază, la fel cum făcuse și cu instrumentul, ca să vadă dacă sunt de mântuială.

— I-au adus tocmai aici, sărmanii copii, spune doamna, atâtea ore cu trenul, atât de incomod. Iar după aceea, când se termină vacanța asta frumoasă, trebuie să se întoarcă la mizeria lor. Nu era mai bine să le dea banii familiilor lor, în loc să-i aducă până aici?

Alcide îmi pune mâinile pe umeri. Doamna are o față tristă și îmi dă o monedă. Alcide mă strânge tare și nu spune nimic.

— La urma urmelor, spune doamna Rinaldi, mai bine așa decât nimic, nu? Cel puțin ai ocazia să înveți o meserie. Ce ți-ar plăcea să faci când vei fi mare? Să repari și tu instrumente ca acestea?

Mâinile lui Alcide mă apasă tare pe umeri, ca și când ar vrea să mă înfunde în pardoseală, și mă gândesc că mâinile acelea, atât de ușoare când repară instrumentele, pot fi atât de grele atunci când vor să mă țină pe loc, ca să nu plec de acolo.

Între timp, doamna a luat vioara și se pregătește să plece.

— Nu, spun eu, când o să fiu mare nu vreau să repar instrumente.

Alcide nu mișcă niciun deget, dar se lasă în jos într-o parte, privindu-mă ca și când ar fi pentru prima oară.

— A, nu? se miră doamna. Și ce vrei să faci?

— Eu vreau să cânt și oamenii o să-mi dea bani, ca să vină să mă asculte.

Îi dau moneda înapoi, doamna nu spune nimic și pleacă. Iar eu mă simt din nou Nobel, așa ca pe strada mea.

20

Rosa face o prăjitură cu cremă galbenă și o pizza țărănească de casă, cu brânză și salam. Spune că așa face și pentru ceilalți copii.

— Dar tu cum petreci, de obicei, ziua ta?

Anul trecut avusesem febră. Doctorul a trebuit să vină acasă. A fost și Zandragliona. Mama Antonietta se albise la față, dar nu plângea. Mama Antonietta nu plânge niciodată. Se uitase la poza fratelui meu mai mare, Luigi, de pe etajeră, și închisese ochii. Doctorul a făcut o mutră de parcă își păstrase ultima îmbucătură de paste cu sos genovez și brusc descoperise că i-o mâncase altcineva.

— Are nevoie de medicamente, spusese el

Mama așteptase să plece doctorul, apoi își dusese mâna la piept, acolo unde ținea icoana făcătoare de minuni a Sfântului Antonio, dușmanul demonilor, și scosese un teanc de bancnote ascunse acolo.

— Anul trecut am primit un cadou frumos, spun.

Rosa zâmbește.

— Și anul acesta petreci cu noi. Ce ți-ai dori să primești?

— Orice, numai să nu fie ce a fost anul trecut.

Rosa termină de făcut pizza țărănească, întinde deasupra un strat de cocă albă și o unge cu degetele cu puțin ulei. La radio începe o muzică veselă, Rosa dansează prin bucătărie, la fel ca balerina pe care o văzusem odată la petrecerea americanilor.

— Când vine Derna o punem la cuptor, ca s-o mâncăm caldă, spune ea. Acum ajută-mă să pun masa, astăzi ești cavalerul meu.

Mă ia de mână și începem să dansăm amândoi în mijlocul bucătăriei. Nario ne privește de pe scaunul lui înalt și bate din palme, dar greșește mereu ritmul. Rosa face piruete și eu o calc pe picioare. Rosa râde, iar eu roșesc.

— Când eram tânără, mergeam cu Alcide la dans, acum dansez numai în bucătărie.

Eu nu eram obișnuit să dansez cu mama deloc, nici măcar în bucătărie.

Când se întoarce, Derna spune că are o surpriză pentru mine. Sunt curios să aflu ce este, dar ea mă potolește:

— Toate lucrurile la vremea lor.

Rosa ia pizza țărănească și iese în curte. Cuptorul este în spatele grajdului, nu-l văzusem niciodată deschis. Mă uit înăuntru și este uriaș. Îmi vine în minte fotografia pe care o arătase Pachiochia mamelor, ca să nu ne lase să plecăm. Mi se înmoaie picioarele și mă prăbușesc în grajd. Rosa aleargă la mine și mă găsește ascuns lângă vaca ce urmează să fete. Nu am curaj s-o privesc.

— Ce este? Ești emoționat că e ziua ta?

Întorc capul în altă parte fără să ridic ochii din pământ.

— Ce s-a întâmplat? Mie poți să-mi spui. Ți-au făcut ceva rău la școală?

Respirația vacii îmi încălzește gâtul și nu pot vorbi.

— Au râs iar de tine?

Asta se întâmplase în primele zile. Benito Vandelli, un băiat din ultimul rând, îmi spunea tot timpul „Napoli”, iar când mă apropiam de el se ținea de nas, ca și când i-ar fi mirosit a pește împuțit. Uliano, băiatul din prima bancă, se așezase de multe ori lângă mine și îmi spusese că nu trebuie să-l bag în seamă pentru că și de Benito își bătuseră joc la începutul anului și de aceea se înrăise.

După-amiază, în timp ce lustruiam un pian pe care trebuia să-l predăm, Alcide îmi spusese că nu există copii răi. Există doar prejudecăți. Este la fel ca atunci când crezi ceva înainte să te gândești mai bine la acel ceva. Pentru că ți-a băgat cineva în cap treaba asta și nu-ți mai iese. Spusese că este un fel de ignoranță și că toți, chiar și

colegii mei de scoală, trebuie să fim atenți și să nu mai credem în prejudecăți.

A doua zi, când Benito mi-a spus „Napoli”, Uliano a venit și i-a spus:

— Să taci din gură, că tu ai nume de fascist!

Benito nu a răspuns și a plecat să se așeze în ultima bancă. Iar eu m-am gândit că nu era vina lui dacă părinții îi puseseră un nume greșit și că este adevărat că până și oamenii buni au prejudecăți. La fel ca mine, când am văzut cuptorul uriaș al Rosei; deși se purtaseră bine cu mine până acum, am crezut ce spusese Pachiochia despre comuniști: că îi bagă pe copii în cuptor, îi coc și apoi îi mănâncă. De acea mă ascunsesem în spatele vacii care urma să fete și îmi murdărisem și pantofii cu balegă de vacă, tocmai astăzi când era ziua mea de naștere.

*

— Iartă-mă, Rosa, spun eu, și ies din ascunzătoare. E din cauza emoției. Adevărul este că nu mi-am serbat niciodată ziua și nu am primit niciun cadou, în afară de cutia veche de cusut pe care mi-a dat-o mama Antonietta. Nu sunt obișnuit să fiu fericit.

Rosa mă îmbrățișează. Mâinile ei miros a faină și a drojdie. Simt căldura respirației vacii din spatele meu, dar și căldura Rosei care mă strânge la piept. Și părul ei este moale ca vata, dar este închis la culoare, la fel ca ochii. Nu știu de ce, dar dintr-odată nu mai pot să ascund și mărturisesc:

— Eu am furat mortadella.

Rosa mă mângâie pe frunte, îmi trece degetele peste ochi ca să-mi culeagă lacrimile.

— La noi în casă nu există hoți.

Mă ia de mână și mă duce înăuntru.

21

Vine apoi și Alcide, împreună cu Rivo și Luzio. Cântă vesel cu vocea lui puternică:

— Libiamo, libiamo nei lieti caliciii…[15]

Are un pachet învelit în hârtie colorată și cu o fundă deasupra.

— La mulți ani, băiete, încă o sută de zile de naștere ca aceasta să ai! spune Alcide și toți aplaudă, mai puțin Luzio. Eu rămân nemișcat ca un stâlp, ei strigă toți:

— Deschide-l, deschide-l!

Dar nu vreau să rup hârtia. Înăuntru este cu siguranță pușca de lemn pe care am văzut-o în vitrina magazinului cu jucării. Rup sfoara, desfac pachetul încet, încet și rămân cu gura căscată: o vioară! O vioară adevărată!

— Am făcut-o chiar eu, cu mâinile mele, special pentru tine, este mărimea 2/4, spune Alcide, am lucrat în fiecare seară la ea, după plecarea doamnei Rinaldi.

— Dar eu nu știu să cânt!

— Am un client care este profesor de muzică, se numește Serafini. El o să te învețe, spune Alcide. Cum spui tu? Nimeni nu se naște învățat! Și începe să râdă pe sub mustăți.

Rivo se apropie și el, mi-o ia din mână și începe să piște arcușul, producând niște scrâșnete îngrozitoare.

— Asta nu e jucărie, îl ceartă Alcide. Trebuie s-o tratezi cu grijă. Ține-o tot timpul la tine, Amerigo, e vioara ta.

Și într-adevăr, în cutie este o etichetă de pânză cu numele meu: Amerigo Speranza. Rămân cu ochii pironiți la ea. Nu am avut niciodată un lucru numai al meu.

— Eu am primit de ziua mea o bicicletă, spune Luzio, privind pe fereastră. Nu las pe nimeni să pună mâna pe ea. E a mea.

Îmi plimb degetele pe lemnul lucios al viorii, mângâi corzile întinse și apoi firele de mătase ale arcușului.

— Ești mulțumit, fiule?

Sunt atât de fericit că nici nu reușesc să scot o vorbă.

— Da, tati, spun în cele din urmă.

Alcide desface larg brațele și mă strânge la piept. Miroase a loțiune după ras și puțin a clei pentru lemn.

— Când mâncăm tortul? întreabă Rivo, trăgându-l de braț pe Alcide.

— Lui Amerigo nu-i place tortul, îi place numai mortadella… trântește Luzio și ridică privirile spre tavan. Rosa se uită urât la el și Luzio tace.

— Înainte însă avem o surpriză pentru tine, spune Derna și scoate din poșetă un plic galben.

— Înseamnă că nu m-a uitat!

De când sunt aici îi scrisesem de mai multe ori, dar nu mi-a răspuns niciodată. Derna deschide plicul, se așază în fotoliu și din gura ei ies cuvintele mamei mele.

Dintr-odată mi se pare că sunt din nou pe străduța noastră. Nu știu dacă asta îmi place sau nu.

Mama spune că a rugat-o pe Maddalena Criscuolo s-o ajute: îi citise scrisorile de la mine și tot ea a scris-o pe aceasta. Spune că nu mi-a răspuns imediat pentru că avusese treabă. Adaugă apoi că strada noastră este mereu la fel. Iarna fusese frig, iar eu sunt din fericire în Italia de Sus unde am căldură, sunt îmbrăcat și îngrijit. Spune că Zandragliona îmi trimite salutări și cutia cu comorile mele este în siguranță acolo unde am pus-o, că Pachiochia nu a întrebat-o niciodată de mine, dar se vede că moare de ciudă, deoarece mamele care și-au trimis copiii povestesc numai lucruri bune despre ei și, treptat, se fac și ele comuniste în semn de recunoștință. Spune că și

Capa ‘e fierro s-a întors și e liber, datorită unor prieteni, dar că nu mai lucrează cu ea și că nu mai are nici taraba cu haine vechi din piață.

Derna și cu mine îi scrisesem, întrebând-o dacă poate să vină de Crăciun aici, dar ea a răspuns că nu vine. Că deocamdată nici nu poate fi vorba de asta. Spune că lunile acestea vor trece repede și că voi fi în curând acasă din nou, să mă încurc printre picioarele ei, ca de obicei. Spune că acum opt ani, chiar în aceste zile, mă nășteam eu și speră că scrisoarea va sosi la timp de ziua mea. Era o zi rece, scria, începuse să simtă durerile nașterii și trimisese după moașă. Dar când venise moașa, eu eram deja născut, așteptasem nu nerăbdare să ies la lumină. Nu-mi povestise niciodată lucrul ăsta și mi se părea ciudat că mama Antonietta vorbește mai mult în scrisori decât atunci când este alături de mine.

La sfârșitul textului, după salutările de la Maddalena, apare o mâzgălitură. Este numele ei, al mamei mele Antonietta. Spune că Maddalena o învață să-și scrie numele, în felul acesta poate să-l pună în locul crucii. Mi-o imaginez așezată la masa din bucătărie, cu creionul în mâna care îi transpiră și mormăie, invocând mereu numele Madonnei dell’Arco, și sunt fericit că pe foaia de hârtie este un lucru făcut de ea, cu mâinile ei, pentru mine. Ca vioara de la Alcide.

O întreb pe Derna dacă putem să răspundem imediat, altfel am să uit lucrurile pe care vreau să i le spun. Derna se duce să ia hârtia de scrisori și stiloul și se așază la masă. Eu spun și ea scrie, așa cum face la școală domnul Ferrari cu noi.

Îi spun că ziua mea este chiar astăzi și că mi-a făcut cel mai frumos cadou cu scrisoarea ei. Nu-i povestesc despre vioară, ca să nu se înfurie. Spun că Rosa mi-a pregătit o mulțime de lucruri bune, dar că regina pastelor cu sos genovez tot ea rămâne. Îi spun că în Italia

de Sus mă cunosc toți: zarzavagiul, care aici se numește vânzător de fructe, cârnățarul, care aici se numește mezelar, vânzătorul de ață, care pentru ei este negustor de mercerie. Și sunt meserii de la noi care aici nu există, de pildă sacagiu sau vânzător de ciorbă de burtă. Când am întrebat-o pe Derna unde se vând ‘o pere și ’o mus[16] care mie îmi plac așa de mult, nici n-a înțeles. M-a pus să repet ce am zis, iar eu am repetat. Degeaba, era inutil. „Operèmus”, spunea ea, crezând că poate era un cuvânt latin. Atunci am întrebat ce este latina, iar ea a spus că este o limbă veche. Iar eu am zis: „Se poate, pentru că ‘o pere și ’o mus este un fel foarte vechi de mâncare, care înseamnă să mănânci picioare și râturi de porc.” Atunci a înțeles și am mers la măcelărie. Și apoi am descoperit că și ciorba de burtă există aici. Dar râturile și picioarele de porc nu le mănâncă oamenii, sunt numai pentru animale. Și așa, am terminat scrisoarea. Îmi scriu numele dedesubt, puțin mai într-o parte, ca să nu-l deformez, și Derna adaugă apoi salutări de la ea.

Sper să-i ajungă înainte de Noaptea de Ajun. Anul trecut fuseserăm numai noi doi, dar la miezul nopții ieșiserăm în stradă să ne facem urări. Venise și Capa ‘e fierro cu soția, care își strângea sub braț poșeta cea nouă și se uita la mama de parcă i-ar fi furat ceva.

Aici Crăciunul este altfel: nu se face ieslea, ci se împodobește un brad cu lumânări și cu bețișoare colorate atârnate de ramuri, ca salamurile din tavanul bucătăriei. Spun că trebuie să vină Moș Crăciun și să ne pună daruri sub copac. La mine acasă, domnul acesta nu s-a prezentat niciodată, poate pentru că nu a găsit un brad. Rivo spune că nu este posibil, că merge la toți copiii, are o barbă albă și o haină roșie, iar atunci m-am gândit că merge numai la copiii de comuniști. Nouă, singurul care ne mai aducea ceva din când în când era Capa ‘e fierro, care însă nu are barbă, nici albă, nici neagră, și nici

haine roșii. Capa ‘e fierro are părul șaten și ochii albaștri și oricum nu i-aș putea spune „tati”[17], nici chiar de Crăciun.

Derna împăturește foaia de hârtie și o pune în plic. Dar eu spun că vreau să-i trimit un cadou, pentru ca mama Antonietta să poată să-l deschidă sub copac. Mă gândesc că ar putea folosi lămâiul din fața subsolului Zandraglionei. Derna spune că pot să-i fac un desen și să îl trimit împreună cu scrisoarea. Dar eu nu am desenat niciodată.

— E ușor, spune ea, te ajut eu.

Mă pune să stau în genunchi, îmi ia mâna în mâna ei și începem să desenăm cu creionul. Desenăm fețele, nasurile, ochii, apoi părul, hainele. Rivo se duce să aducă cutia cu creioane colorate, spune că așa o să fie mai frumos, și colorăm cu roșu, cu galben, cu albastru. Părul moale ca vata al Dernei mă gâdilă pe gât, în timp ce mâinile noastre se plimbă pe hârtie. În final, pe hârtie apare desenată mama mea Antonietta, cu rochia ei cea bună, cu floricele mici. Am desenat-o acasă la Zandragliona, în noaptea de Crăciun, împreună cu Maddalena Criscuolo și cu Capa ‘e fierro, dar fără soție. În subsolul Zandraglionei i-am desenat și pe motanul Ciccio-formaggio, care poate că s-a întors deja și mă așteaptă, și pe maimuța dresată, așa că totul seamănă cu peștera din Betleem.

Cel puțin pe hârtie, mama Antonietta va avea o companie bună în noaptea de Crăciun.

22

Uliano nu a venit la școală pentru că are febră. Îl întreb pe profesor dacă nu cumva are astm bronșic, ca fratele meu Luigi, dar spune că nu: are oreion. Mai bine, îmi spun eu, altfel rămâneam din nou singur. Luzio stă tot în banca întâi și lângă mine s-a așezat Benito. Acum ne înțelegem bine: nu mă mai necăjește, iar eu îl las să copieze la matematică.

Domnul Ferrari nu vine, toți vorbesc în grupulețe, eu și Benito rămânem la locurile noastre, fiecare cu ale lui. Când intră domnul în clasă, ne ridicăm în picioare.

— Speranza, Benvenuti, veniți aici.

E pentru prima dată când eu și Luzio ne privim în ochi de la episodul cu mortadella.

— Speranza, a venit o fată din același oraș cu tine și domnul director vrea să-i organizăm o primire frumoasă, ca să se simtă ca acasă.

Mă uit la Benito, colegul meu de bancă, și sper că nu-i vor face și fetei noi aceeași primire pe care mi-o făcuseră mie.

În fața ușii directorului, împreună cu profesoara de la a cincea este și Rivo. Îmi spune că fata cea nouă va fi la el în clasă, pentru că este de aceeași vârstă cu el și mersese la școală înainte să vină aici.

— Intrați! ne invită directorul.

Și intrăm. Este un domn înalt și chel, ca cel din fotografia de la Alcide și Rosa. Îl întreb în șoaptă pe profesorul nostru dacă nu cumva pe director îl cheamă Lenin, ca cel care îi învață pe comuniști. Profesorul se uită la el ca și când l-ar fi văzut pentru prima dată și începe să râdă. Directorul se ridică în picioare, ocolește biroul și ne prezintă fata cea nouă. Se numește Rossana și este fiica unui tovarăș important. Trebuia să meargă la familia Manzi, dar doamna se

îmbolnăvise de pneumonie, așa că, până nu se reface, va sta cu un preot și cu menajera acestuia, domnișoara Adinolfi.

Rossana este mai înaltă ca mine, are ochii verzi, cozi negre și o față supărată. Poate pentru că în loc de familie a nimerit la preot și la domnișoara Adinolfi.

— El este Amerigo, spune profesorul și mă împinge puțin mai în față. Este aici la noi de câteva luni și s-a adaptat bine. Iar aceștia sunt noii lui frați.

Rivo zâmbește și își arată strungăreața. Luzio se strâmbă când aude cuvântul „frați", apoi se uită mai bine la fată și roșește puternic. Dar fata nici măcar nu se uită la noi, nu spune nici „mulțumesc", nici „la revedere".

Când ne întoarcem acasă, Luzio nu merge singur ca de obicei, ci pășește alături de fratele lui și îi pune o mulțime de întrebări despre fata cu cozi.

— Profesoara mea a spus că se numește Rossana și vine la cină la mătușa Derna diseară, răspunde Rivo. O să fie și primarul, pentru că vrea să-l cunoască pe Amerigo.

— Și pe noi nu? Nu e drept! zice Luzio.

— Noi suntem născuți aici, nu am venit de nicăieri!

— Și ce dacă? Pentru că suntem născuți aici nu vrea să ne cunoască?

Rivo este încurcat, apoi zâmbește, își arată strungăreața și spune:

— Poate că putem să mergem și noi la Derna și așa o să ne cunoască primarul și pe noi.

— Sigur că da! zice Luzio cu o mutră șmecheră. Că doar nu putem să-l lăsăm singur pe acest…

Domnișoara Adinolfi vine cu Rossana, dar pleacă repede, pentru că trebuie să pregătească cina pentru preot. Fata se așază la masa din bucătărie și privește în podea. Are o rochiță roșie tivită cu catifea

neagră, alta decât cea pe care o avea de dimineață. Eu alerg în camera mea, aprind și stâng de trei ori lumina. Acesta este semnalul pe care m-a învățat Rivo să-l fac. Când mă întorc în bucătărie, fata stă în aceeași poziție ca mai înainte, neclintită precum o statuie.

— Vreți să vă jucați puțin înainte de masă? întreabă Derna.

Fata nu răspunde, poate de frică să nu-i taie cineva limba, așa cum credea Mariuccia înainte să-și găsească noua mamă blondă. Cineva bate la ușă, Derna se duce să deschidă și rămânem singuri.

— Uite, Pachiochia ne-a povestit numai prostii, spun eu și îi arăt limba, dar fata nu înțelege, crede că vreau să-mi bat joc de ea și scoate limba la mine.

— Vino, Alfeo, spune Derna, copiii sunt în bucătărie.

Primarul are două pachete colorate, unul pentru mine și unul pentru Rossana.

— Am venit să vă urez bun venit din partea întregului oraș, spune primarul, și ne dă cadourile.

Fata rămâne nemișcată, nu este interesată de cadou. Eu îl iau pe al meu, dar nu-l deschid, pentru că vreau să-i aștept pe Rivo și pe Luzio, care sosesc un minut mai târziu.

Eu și Rivo începem să ne jucăm cu trenulețul pe care l-a adus primarul Alfeo, iar Luzio se așază alături de Rossana și rămâne și el nemișcat. Poate că i-a dat și lui boala asta.

Când se pun pe masă tortellini, începem să mâncăm cu toții, mai puțin fata.

Primarul are o față simpatică.

— Nu știam că ești și o bucătăreasă excelentă, îi spune el Dernei.

— Tortellini ăștia i-a făcut mama mea, dezvăluie Luzio ca să-și dea importanță.

— Și Derna știe să gătească, intervin eu, și știe să lucreze și la sindicat.

— În schimb, eu nu știu să fac nimic și de aceea m-au pus să fac pe primarul! glumește primarul și zâmbește.

— Să nu-l credeți, copii, Alfeo a fost partizan viteaz, l-au băgat la închisoare, ba l-au trimis chiar și în exil!

— Dar ce înseamnă exil?

— Înseamnă că m-au trimis departe de casă mult timp, departe de țara mea, departe de tot ce îmi era drag și nu m-au lăsat să mă întorc.

— N-ai înțeles? În exil, ca pe mine și pe tine.

Era vocea Rossanei, pe care până atunci nu o auzise nimeni.

— Voi nu sunteți în exil, răspunde primarul Alfeo, sunteți între prieteni care vor să vă ajute, între tovarăși, mai mult decât prieteni, pentru că prietenia este o chestiune personală între două persoane și se poate termina. Dar tovarășii luptă împreună, deoarece cred în aceleași lucruri.

— Tatăl meu este tovarășul vostru, eu nu sunt. Nu am nevoie de pomana voastră, n-o vreau!

Derna pune lingura jos și face fața aceea pe care o are când se întoarce târziu de la sindicat și ședința nu a mers bine. Primarul îi face un semn cu mâna și răspunde el:

— Se vede că încă nu ai gustat din acești tortellini: sunt de bun venit, nu de pomană. Și zâmbește din nou. Nu-i așa? mă întreabă apoi pe mine.

Fac semn din cap că da, dar ceea ce a spus Rossana mi-a încurcat toate gândurile: mi se pare că în seara aceasta tortellini nu sunt la fel de buni ca de obicei, ci au puțin gust de pomană și mi-e teamă că n-am să-mi mai pot alunga acest gust din gură.

— Primirea de bun venit ar fi trebuit să mi-o facă acasă la mine părinții mei, nu niște străini.

Rossana vorbește ca un om mare, care este în stare să spună tot ce gândește. Iar acum, când aud aceste lucruri de la ea, mi se pare că le

cred și eu. Derna ia farfuriile de pe masă și ne dă voie să ne ridicăm. Eu și Rivo ne jucăm din nou cu trenulețul și, în timp ce Derna strânge masa, primarul Alfeo desface pachetul pe care îl adusese pentru Rossana: înăuntru este un cățel de pluș cu ochi mari și puțin triști. Primarul bagă mâna în spatele lui și cățelul începe să facă tot felul de figuri. Țopăie, face tumbe, dă din coadă și, în cele din urmă, se culcă la picioarele Rossanei. Fata ridică mâna, apoi o lasă în jos și o pune pe capul cățelului. Nu spune nimic, dar pe obrazul stâng i se prelinge încet o lacrimă. Luzio, care până atunci stătuse cuminte și tăcut, își scoate batista din buzunar și o pune în mâna Rossanei. Aceasta o ia și lacrima dispare.

23

Câteva zile mai târziu, în timp ce făceam socoteli, am văzut pe ușa deschisă cum profesoara lui Rivo aleargă direct spre biroul directorului Lenin. Vorbește cu voce tare și parcă îi vine să plângă.

— A cerut voie să meargă la toaletă și, după ce au trecut câteva minute, am rugat-o pe colega ei de bancă să meargă să vadă dacă nu cumva a pățit ceva. Nu-i așa, Ginetta?

Fata care a urmat-o pe profesoară până la director face semn din capul ei cu păr blond, bogat, că da. Din nas îi curge un pârâiaș de muci care se amestecă cu lacrimile. Apoi directorul, profesoarele și femeile de serviciu încep s-o caute: în clase, în secretariat, în dulap, în bibliotecă, dar nimic. Rossana nu este nicăieri.

— Este posibil să n-o fi văzut nimeni când a ieșit din școală? strigă directorul Lenin, roșu la față și cu ochi ca de diavol, exact ca cel din poza de la Rosa. Portarul spune că poate a profitat de momentul când se dusese și el la toaletă.

— Trebuie să-i anunțăm pe părinți, e de părere domnul Ferrari.

Directorul se uită în jur ca și când ar fi fost pierdut.

— Nu, spune el încet, nu facem chestiunea publică, îmi asum răspunderea. Orașul este mic și o fată care merge pe jos unde poate să ajungă? O să vedeți că o vom găsi. Să așteptăm până diseară și dacă nu o găsim…

În drum spre casă nu se vorbea despre nimic altceva decât despre fata care fugise. Domnul Ferrari ne spusese să nu ne facem griji, că oamenii mari vor rezolva problema.

— Oamenii mari decid întotdeauna totul, spune Luzio, în timp ce mergem spre casă, ce vrem noi nu contează. Nici tu nu voiai să vii aici. Te-au forțat.

Nu prea știu dacă mama m-a forțat, dar nu spun nimic. Pășesc în tăcere și mă gândesc la Rossana, la fața pe care o avea în seara când venise la noi, cu colțurile gurii lăsate în jos și cu ochii împietriți. Rivo se duce să dea apă la animale și mă iau după el. Vaca gestantă este tristă, mi se pare bolnavă. Și ea are gura lăsată în jos, dar nu fuge. Stă pe loc.

— Derna, întreb eu înainte de culcare, afară e frig?

Derna înțelege imediat, mă apucă de mâini și mi le strânge tare.

— Poate că până acum au găsit-o deja. Alfeo este încăpățânat, nu se lasă cu una cu două. A fost partizan în munți, cum să nu găsească el o fetiță cu codițe!

Lasă un pahar cu apă pe noptieră, așa cum face în fiecare seară, stinge lumina și eu închid ochii. Dar nu pot adormi. E prea mult zgomot și am prea multe gânduri în cap: gura Rossanei cu colțurile lăsate în jos, cățelușul de pluș, primarul partizan, cuvintele domnului Ferrari, salamurile atârnate de tavan, călătoria cu trenul copiilor, autobuzul unde am adormit desculț. Și în cele din urmă realizez că Luzio avusese dreptate: cei mari nu înțeleg nimic din problemele copiilor. Aprind și sting luminile de trei ori. Nimic. Mai încerc de trei ori și apoi din nou. Mă întorc în pat și aproape că adorm. Dar din întuneric vine semnalul: unu, doi, trei. Mă îmbrac, îmi pun pantofii, haina groasă, căciula, iau o bucată mare de parmezan din bufet și, fără să fac zgomot, ies din casă, traversez strada și aștept în întuneric. E liniște. Numai vaca gestantă geme din când în când. Frigul iese din pământ și îmi intră în pantofi. Aș vrea să mă întorc înapoi în casă, la căldură, dar văd o lumină care se apropie. E Luzio, care ține în mână o lanternă.

— Nu l-am trezit pe Rivo, pentru că astfel ar fi trezit-o pe mama, explică el.

— Cred că știu unde s-a dus Rossana, îi spun. Știi drumul până la stația de autobuz?

— Hai să mergem, răspunde Luzio. Pășim unul lângă altul și nu vorbim. Pe străzi nu este nimeni, dar el le cunoaște bine și nu-i este frică. Mie da, un pic. Scot mâna din buzunar și o caut pe a lui. Luzio mi-o strânge încet, de trei ori, ca în semnalul nostru secret. Ajungem la stația de autobuz, după ce am mers o jumătate de oră, poate chiar mai mult. Ultimul autobuz pentru Bologna este gata de plecare, are motorul pornit, iar farurile luminează casa de bilete. Alergăm și privim în autobuz. Înăuntru sunt trei bărbați și o femeie. Rossana nu este acolo. Am greșit, îmi spun, am venit aici degeaba. E târziu și cerul e negru ca smoala.

— Ne întoarcem acasă? întreabă Luzio.

E frig, intrăm în sala de așteptare ca să ne încălzim puțin, ne așezăm pe o bancă și, în sfârșit, o vedem. Stă așezată într-un colț și privește în jos, serioasă ca de obicei. Îi fac semn să nu vorbească și mă apropii încet. Când mă vede, Rossana se ridică brusc, ca și când ar vrea să fugă.

Dar apoi se oprește, nu știe încotro să se ducă. Scot din buzunarul paltonului bucata de parmezan și i-o dau. O ia fără să spună nimic și o mănâncă din două înghițituri. N-a mâncat nimic de dimineață.

— Știu că la început e greu, spun, te înțeleg…

— Nu poți să înțelegi nimic, ripostează ea cu voce de femeie în toată firea. Eu nu sunt ca voi. Nu sunt ca niciunul dintre voi.

Nu înțeleg: ce înseamnă asta? Luzio s-a așezat pe banca din față și așteaptă. Rossana încearcă să-și aranjeze cozile care s-au desfăcut.

— La noi în casă nu am dus niciodată lipsă de nimic. Știi unde locuiesc eu? Dacă îți spun o să te umfle râsul. Este una dintre cele mai frumoase străzi din oraș. M-a obligat tata, ca să le dea exemplu celorlalți, așa a spus. Dar numai ca să facă figură frumoasă. Mama l-a

implorat, dar el nimic. Și de ce tocmai eu, care sunt cea mai mică? Nu e drept! Nu e drept!

Plânge cu sughițuri. O coadă i s-a desfăcut și funda a căzut pe jos. Șeful stației ne vede și se apropie de noi.

— Unde sunt părinții voștri, copii?

— Departe, spune Rossana, continuând să plângă. Foarte departe.

Eu și Luzio îi explicăm situația, iar el spune:

— Îi telefonez imediat primarului Corassori.

După puțin timp acesta sosește în persoană. Este liniștit ca atunci, la cină, și zâmbește:

— Ce seară norocoasă: trei copii curajoși dintr-o singură lovitură. Dar tu ai făcut o mare greșeală, spune primarul întorcându-se spre Rossana, nu trebuia să fugi așa, fără să guști măcar din acei tortellini făcuți de Rosa! Ca să nu mai vorbesc de salam…

Mă uit cu coada ochiului la Luzio, dar acesta nu spune nimic, poate nici nu ne ascultă. Se apleacă să ia de jos funda roșie care îi căzuse Rossanei și o bagă în buzunar.

Când batem la ușă nu răspunde nimeni și toate luminile sunt stinse. Apoi dinspre grajd se aude un geamăt înfricoșător. Alergăm înăuntru și o găsim pe Rosa care are mâinile pline de sânge. Rossana urlă și fuge afară. Eu mă ascund în spatele primarului, iar Luzio fuge spre mama lui. O clipă mai târziu se aude alt țipăt, dar este mai slab, ca un scâncet de copil. Rosa ne face semn să ne apropiem, chiar și Rossana se întoarce înapoi ca să vadă. Vaca este toată transpirată și are o față de parcă ar fi văzut moartea cu ochii. Vițelul abia născut are încă pleoapele lipite și plânge de foame. Rossana se apropie cu mâinile tremurând. Dar imediat ce îl vede, zâmbește și îl mângâie pe creștet.

— Mănâncă, micuțule, mămica ta e aici, lângă tine.

Vițelul simte mirosul vacii, se lipește de ea și începe să sugă încet, încet. Din fundul grajdului vine și Rivo, care se dusese să aducă fân.

— Și pentru că umblați noaptea fără mine, am să aleg eu numele vițelului, spune el zâmbind.

— Nu, asta nu se pune, e rândul meu și trebuie să hotărăsc eu, se revoltă Luzio.

— Așa este, intervine Rosa, e rândul lui Luzio, chiar dacă va trebui să-mi explice ce face la ora asta împreună cu primarul.

Luzio se uită la vițel, apoi la mine, apoi din nou la vițel.

— Am hotărât, spune el. Vreau să-l cheme Amerigo.

Rămân cu gura căscată și pe moment nici nu-mi vine să cred. Între timp, vițelul a terminat de supt, s-a ghemuit sub mama lui și a adormit. Are picioarele subțiri ca niște bețișoare, părul foarte scurt și este așa de slab, că atunci când respiră poți să-i numeri coastele. Și îl cheamă ca pe mine!

Când ne întoarcem cu toții în bucătărie, Rosa vrea să știe de ce am plecat singuri pe întuneric.

— S-au dus să caute un lucru care s-a pierdut, spune primarul Alfeo, privind-o pe Rossana. A fost o acțiune eroică, Rosa, nu trebuie să-i certi, chiar merită o medalie.

Îmi și imaginez ce față va face mama când va vedea că mă întorc cu o medalie, ca Maddalena Criscuolo.

A doua zi, directorul Lenin trimite să ne cheme, pe mine și pe Luzio, și ne pune o medalie în piept și o cocardă tricoloră. Colegii de clasă vor să știe motivul, iar noi le povestim toată întâmplarea, făcând-o să pară mai importantă decât era. Rossana vine să-și ia rămas bun în pauză, cozile ei sunt din nou în ordine, are o rochie bleu frumoasă și o văd pentru prima oară zâmbind în timp ce ne spune ca tatăl ei o să vină s-o ia și o ducă acasă. Luzio scoate din

buzunarul de la pantaloni funda roșie pe care fata o pierduse în seara nașterii vițelului și i-o dă.

— Păstreaz-o tu, spune Rossana. Ca amintire. Luzio strânge pumnul și funda dispare sub degetele lui.

Domnul Ferrari ne spune să ne întoarcem la locurile noastre și, pentru că Benito a făcut și el oreion, toți vor să se așeze lângă mine, pe locul rămas liber.

— Acolo stau eu, spune Luzio, sunt fratele lui. Și vine să se așeze în ultima bancă.

24

A început vacanța și nu am mai văzut-o pe Rossana. Pe întâi ianuarie am mers să ascultăm orchestra în sala mare a comunei și primarul ne-a povestit că tatăl ei venise și o luase acasă cu câteva zile înainte de Crăciun. Rossana avea dreptate: ea nu este ca mine. A lăsat o felicitare pentru noi trei, dar Luzio nu a vrut s-o citească. Cu atât mai rău pentru ea, mi-am spus, pentru că pierde sărbătoarea Befana[18], pe care a organizat-o Derna pentru partizani.

Piața mare, cu clopotnița foarte înaltă, este plină de lumini și de ornamente, tovarășele s-au îmbrăcat în Befane, au nasul lung și pantofii rupți. Rivo și Luzio râd. Eu nu, pentru că și eu am avut pantofi rupți: te dor picioarele și nu e nimic de râs. Noi toți, copiii din Italia de Sus și din Italia de Jos, primim câte o pungă de caramele și o marionetă de lemn. Alcide și Rosa beau vin roșu și dansează, Rivo și Luzio se joacă cu colegii de școală. Nario stă în cărucior și, pentru că a mâncat, doarme în ciuda muzicii și gălăgiei din jur. Când încep concursurile, noi trei ne nimerim în aceeași echipă și, la final, câștigăm o cocardă și trei portocale. Până acum eu nu câștigasem niciodată nimic, nici măcar la tombola pe care o organiza Pachiochia în ultima zi a anului, pentru că mama nu avea bani de bilet.

Apoi vine momentul corului: când ne aliniem, alături de mine nimerește un băiat cu părul negru, negru, pieptănat pe spate și dat cu briantină. Pe moment nu ne recunoaștem.

— Amerí, tu ești? Parcă ai fi un actor de cinema!

— Fugi de aici, Tommasí! Cât salam ai mâncat? Ai făcut o burtă ca Pachiochia!

În partea cealaltă a pieței, îi văd pe părinții care îl luaseră, domnul cu mustăți și soția acestuia, o femeie cu brațe musculoase și pieptul mare. Sunt și ceilalți doi fii ai lor, și ei cu mustăcioară, care seamănă

cu tatăl lor. Tatăl din Italia de Sus îl salută pe Tommasino cu mâna, iar în timp ce cântăm mi se pare că acum și el seamănă puțin cu mustăciosul.

În cor, Luzio stă cu două rânduri în fața mea și se întoarce tot timpul într-o parte și în alta, din curiozitate. De obicei, el este cel care îi cunoaște pe toți și eu nu. Dar acum este invers: îl revăd și pe băiatul scund și foarte negricios, pe blondul fără dinți, care între timp i-au crescut, și pe mulți alții care plecaseră împreună cu mine. Numai că acum toți sunt frumoși și eleganți și nu se mai cunoaște care sunt copii din sud și care sunt din nord. Eu și Tommasino ne spunem că trebuie să fie și Mariuccia pe aici și începem să căutăm o fată slabă și blondă, cu părul tuns ca un pui de găină, dar nu o găsim. Ne așezăm pe o bancă lângă sandvișuri, luăm un suc de portocale de la o Befana partizană și ne uităm la ceilalți copii care se joacă și aleargă. Vine și Luzio, iar Tommasino îi povestește despre afacerea noastră cu șobolanii vopsiți și, din fericire, chiar în acel moment o văd pe Mariuccia. Cei doi părinți care o luaseră în prima zi o țin de mână. Părul îi crescuse, era bogat și frumos, ca cel al doamnelor din filme. Are fața rotundă, poartă o rochie roșie, obrajii de aceeași culoare, o curea împletită din flori și are aceleași flori și pe cap. Mariuccia s-a făcut frumoasă!

Tommasino și cu mine rămânem muți de uimire. Niciunul dintre noi nu are curaj s-o strige, dar ea, imediat ce ne vede, vine la noi și ne îmbrățișează, tare, tare. E numai o îmbrățișare, dar îmi face o impresie ciudată. Și lui Tommasino la fel, se vede.

— Ei, ce mai faceți?

Rămân încremenit.

— Mamă, tată, aceștia sunt vechii mei prieteni, îi spune Mariuccia doamnei blonde și soțului ei, iar eu înțeleg că Mariuccia nu va mai pleca înapoi cu noi, pentru că și-a găsit o familie.

Eu însă vreau să mă întorc la mama Antonietta, dar nu înainte de a termina lucrurile pe care le mai am de făcut aici. Trebuie să construiesc un adăpost în spatele grajdului, împreună cu Rivo și Luzio. Trebuie să dresez vițelul. Trebuie să învăț bine de la maestrul Serafim să cânt la vioară. La început chiar mă gândeam că nu e pentru mine. Mă dureau degetele și în loc de muzică ieșeau numai miorlăituri de motani care se încaieră noaptea. De la fereastra prăvăliei lui Alcide priveam ceilalți copii care se jucau cu bulgări de zăpadă, în timp ce eu stăteam ore în șir să repet împreună cu maestrul: „doooo". Până când într-o seară, când mă săturasem de exersat, vioara a încetat să mai miorlăie și am auzit în sfârșit muzică. Nu-mi venea să cred că eu, cu mâinile mele, cântam acea muzică.

În plus, înainte să plec, trebuie s-o ajut pe Derna să organizeze comunismul, căci numai ei singură îi este greu să facă asta. Toată ziua muncește, iar seara, când vine să mă ia de la Rosa, ne întoarcem împreună. Stă puțin în pat cu mine, vorbim despre ce a fost peste zi, îmi citește o poveste dintr-o carte plină de animale, rele și bune: vulpea, lupul, broasca, corbul. La fiecare două-trei pagini este o ilustrație colorată. Uneori Derna pune degetul sub un cuvânt.

— Acum citește tu, îmi spune Derna.

Sau dacă suntem foarte, foarte obosiți, îmi cântă un cântec ca să adorm. Și cum am înțeles că nu știe cântece de leagăn, îmi cântă alte cântece pe care le știe ea, ca acela cu *„bandiera rossa la trionferà"*[19], iar la sfârșit eu strig, „trăiască Derna, Rosa și li-ber-ta-tea!"[20]

Când a trebuit să organizeze Befana pentru partizani, stăteam seara la masa din bucătărie și Derna îmi cerea sfaturi: cum să împodobească ciorapii, ce jucării să pună, ce cântece să cânte orchestra. Dar după ultima ședință privind organizarea sărbătorii, când a venit să mă ia de la Rosa, Derna era încruntată. Eu, împreună cu Rivo și Luzio, construiam căsuțe din cuburile de lemn pe care ni

le-a făcut Alcide. De obicei, mai stătea puțin de vorbă și bea un pahar de vin roșu. Dar în seara aceea nici nu și-a scos paltonul și m-a luat imediat acasă. Derna era tăcută. M-am gândit că era vina mea, că o sfătuisem greșit, iar acum era supărată pe mine. Dar când și-a scos paltonul am văzut că avea obrajii roșii, ca și când ar fi stat prea mult la soare sau prea mult în frig. Apoi ne-am așezat la masă și a început dintr-odată să plângă. Nu o văzusem niciodată plângând, așa că am început și eu să plâng. Și stăteam așa, ca doi proști, la masa din bucătărie, și plângeam deasupra pastelor. Nu voia să vorbească, spunea că nu e nimic. Și am plecat la culcare, dar fără să mai aud povești cu animale sau cântece.

A doua zi, sâmbăta, în timp ce eu și Luzio ne jucam de-a v-ați ascunselea, am auzit-o pe Derna că vorbea cu Rosa. Spunea că era un tovarăș, o persoană importantă, care venise la ședință. Nu avusese nimic de spus despre organizarea petrecerii, pentru că și ea, și ceilalți pregătiseră totul foarte bine. Apoi persoana importantă a vrut să vorbească numai cu ea singură. Derna i-a explicat ce făcea la sindicat și în campania electorală. Iar omul îi explicase că ar fi fost mai bine să se gândească numai la petrecerile pentru copii și la acțiunile de binefacere pentru cei nevoiași. M-am ascuns în bucătărie, între sobă și cămară, ca să aud mai bine. Derna îi spusese persoanei importante că și femeile luptaseră împreună cu partizanii, trăseseră cu pistolul și primiseră chiar și medalii. Mi-am amintit de medalia primită de Maddalena Criscuolo și de Podul della Sanità, care nu sărise în aer datorită ei. Atunci omul o întrebase dacă voia și ea medalie. Iar Derna răspunsese că multor femei ar trebui să li se dea medalie ca să rămână în partid. Și în acel moment îi trăsese o palmă, foarte tare. Dar nu plânsese, îi spunea Rosei. Eu, în ascunzătoarea mea, am rămas fără grai. Mama Antonietta nu ar fi îndurat asta, i-ar fi dat două scatoalce înapoi. Dar Derna începuse să cânte, așa ca

Maddalena, în ziua aceea, la gară: „Deși suntem femei, nu știm ce este frica…” Și pentru că era unul dintre cântecele de leagăn pe care mi le cânta seara înainte să adorm, am ieșit din ascunzătoare, ca să cânt împreună cu ele. Însă când m-au văzut ieșind de după sobă, Derna și Rosa și-au dus mâna la piept de spaimă, au scos un țipăt și au încetat să mai cânte. Nu le-am mai auzit vorbind despre persoana importantă.

*

Befanele partizane ne aliniază, ne leagă pe rând la ochi, cu o batistă. Cu un băț lung trebuie să lovim o oală de lut atârnată de un stâlp. Cine reușește mănâncă dulciurile dinăuntru.

— Asta este pignatta, ne explică Luzio. Acolo la voi, jos, ați jucat vreodată?

— Jumi-juma, răspunde Tommasino.

— Cum adică? întreabă Luzio.

— Cu bâta am lovit de multe ori, dar nu o oală cu dulciuri.

Când îmi vine rândul, apuc bățul cu amândouă mâinile, Derna mă leagă la ochi. În timp ce mă pregătesc să lovesc, îmi amintesc de prima zi, atunci când rămăsesem ultimul în sală până a apărut ea. În momentul acela mi se păruse mare și puternică, dar acum parcă se micșorase. Este adevărat că știe multe lucruri, chiar și puțină latină, dar în problemele vieții este mai neștiutoare decât un copil. Și dacă nu aș fi eu cu ea, cine ar apăra-o?

Și așa, îmi imaginez că oala este scăfârlia personajului important și lovesc cu toată puterea, oala se sparge cu un zgomot de sticlă sfărâmată, toți copiii strigă de bucurie și peste fața mea se revarsă o ploaie de caramele.

25

Crăciunul a trecut, a trecut și Befana. Mărul pe care mi-l dăduse mama la plecare a rămas tot timpul pe biroul meu. Vreau să-l păstrez ca amintire, dar cu fiecare zi ce trece se usucă tot mai mult și nu mai pot să-l mănânc.

— Rosa, întreb eu într-o zi când mă întorc de la școală, când trebuie să plec de aici înapoi, acasă?

Rosa lasă fasolea pe care o curăța și rămâne un moment tăcută, pe gânduri.

— De ce întrebi? Nu te simți bine aici, la noi? Ți-e dor de mama?

— Nu, adică da, puțin… zic eu.

Dar mi-e teamă că până la urmă n-o să-mi mai fie dor de mama.

Rosa îmi dă câteva păstăi să le curăț.

— Vezi câte boabe de fasole sunt în fiecare păstaie? Ce mult loc pentru atât de multe fructe. La fel ca în inima ta.

Deschide o păstaie și mi-o arată.

— Numără, spune Rosa.

Pun degetul pe fiecare boabă.

— Șapte, răspund.

— Vezi?

Mă atinge pe nas cu o păstaie goală, ca să mă gâdile.

— Aici suntem toți: eu și Alcide, Derna, copiii și chiar mama ta. Poți să ne ții pe toți laolaltă.

Îmi place s-o ajut, să deschid coaja aspră și umedă cu degetul și să scot una după alta boabele albe. Îmi place și zgomotul pe care îl fac boabele de fasole când sunt puse în vasul de ceramică și îmi place să văd grămada de păstăi care se adună într-un colț al mesei.

Roșa întoarce capul spre fereastră și spune:

— Ai să pleci când câmpul va deveni galben și spicele de grâul mari.

Iar eu întorc repede capul ca să văd în ce stare este câmpul, dar nimic: aerul e rece și pământul cenușiu.

O săptămână mai târziu se face vreme frumoasă și, când se întoarce de la lucru, Derna mă anunță:

— Mâine mergem cu toții la Bologna, cu autobuzul.

Mă apropii de fereastră, dar nu văd spice de grâu mari.

— Deja mă trimiți acasă? Dar nu am terminat încă adăpostul…

— Și când cântă la vioară trebuie să-mi astup urechile! țipă Luzio.

Aș vrea să spun că nu e adevărat, pentru că maestrul Serafini spune că învăț bine și sunt foarte sârguincios, dar mă gândesc că a spus așa ca să nu plec acasă. Însă Derna ne liniștește, spunându-ne că încă nu e momentul; trebuie să mergem la Bologna pentru că are o surpriză.

În ziua următoare coborâm din autobuz, toți îmbrăcați frumos, și mergem spre palatul unde ne încredințaseră noilor familii. La intrare, sunt iarăși mese pregătite și o orchestră care cântă. Eu mă țin aproape de Derna, de teamă să nu mă ia, pentru că totul seamănă cu ziua aceea, parcă e o călătorie în trecut.

Când muzicienii încep să cânte, Derna se urcă pe scena de lemn și rămân din nou singur. Aș vrea să-i spun să coboare și să nu înceapă să cânte pentru că ea – nu i-am spus niciodată – cântă puțin fals. Din fericire, trebuie numai să vorbească. Spune că avem un oaspete important, o femeie inteligentă, care gândește fără prejudecăți și care a fost invitată să vadă personal cum se simt copiii din tren. Că făcuse o călătorie lungă și obositoare ca să le ducă vești mamelor din orașul ei. Orchestra execută un răpăit de tobe și pe scenă urcă o doamnă scundă și îndesată, cu părul făcut coc și cu panglică tricoloră la piept.

Nu-mi pot crede ochilor. În mulțime, în rândul întâi, îl recunosc pe Tommasino, lângă tăticul lui mustăcios, și îmi croiesc drum până la el, avertizându-l:

— Hai să fugim! Pachiochia ne-a găsit!

Dar Tommasino nu mă aude, căci Pachiochia ia microfonul și începe să răcnească în el. Spune că este fericită că a fost invitată, că la început avusese anumite îndoieli în legătură cu trenurile, dar acum, când este aici și ne vede pe toți grași și bine îmbrăcați, se simte și ea puțin comunistă, deși rămâne monarhistă, din devotament. Apoi zâmbește, cu gura ei lipsită de dinți, și se aud aplauze. Pachiochia lasă puțin capul în jos și face o plecăciune, precum o cântăreață la sărbătoarea de la Piedigrotta.[21]

Între timp, Derna a coborât alături de mine și Tommasino.

— Dar cum de ne-a găsit? o întreb eu.

— Am chemat-o noi, ca să-i facem pe toți să înțeleagă că aveți mâinile și picioarele întregi și că nu v-a trimis nimeni în Rusia.

— Deci n-o să ne ia înapoi? întreb eu ca să fiu sigur. Tommasino îmi dă un ghiont și își trece degetul peste buze.

— Bine a făcut Pachiochia că a venit! râde Tommasino. Aici, în nord, mustața este la modă.

Pachiochia face turul sălii, primarul o pune să guste specialitățile bucătăriei de aici. Pachiochia mănâncă, bea și continuă să vorbească. Văd că se apropie de fiecare copil ca să afle în ce cartier locuiește, cine e mama, cine e tatăl, cum se simte, dacă merge la școală etc. Toți răspund același lucru, și anume că în primele zile au simțit puțină nostalgie, dar după aceea, treptat-treptat, s-au obișnuit și se simt mai bine decât acasă la ei. Eu și Tommasino mergem și o tragem de haină.

— Donna Pachiochia, donna Pachiochia!

Nu ne recunoaște imediat. Apoi înțelege și ne arată gingiile.

— Donna Pachiochia, ați văzut? Aici există dem-ni- ta-te!

Pachiochia încearcă să mă îmbrățișeze.

— Frumosul meu, ce mare ai crescut! Mama Antonietta nici n-o să te recunoască când o să te întorci acasă. Vino încoace, dă-mi un pupic.

Și simt buzele ei păroase pe față. Tommasino reușește să scape. Atunci o întreb de mama, de Zandragliona și de cei de pe stradă. Făcuse atâta tămbălău ca să nu ne lase să plecăm, iar acum, cine știe, când o să mă întorc acasă, în locul regelui mustăcios de pe peretele din dormitorul ei o să găsesc fotografia lui Lenin.

Când se termină petrecerea, ne fac fotografii.

— Zâmbiți! spune fotograful.

Dar Pachiochia nu este mulțumită.

— Stați puțin!

Se întoarce spre noi și ne spune să ridicăm în sus ambele mâini.

— În felul acesta gurile rele n-o să mai poată spune că vi le-au tăiat!

Când văd fotografia expusă în școala noastră, suntem cu toții așa: cu dinții la vedere și cu mâinile întinse în sus.

26

Derna îmi promisese că vom merge în prima zi cu adevărat însorită. Iar ziua aceea este chiar astăzi. Ne-am trezit târziu, pentru că e duminică. Am deschis ochii, prin obloane pătrundea o lumină albă care făcea dungi pe cearșaf. M-am apropiat de fereastră, câmpurile sunt galbene și spicele de grâu cresc, dar încă nu sunt mari.

O găsesc pe Derna în bucătărie, deja pregătită, cu o rochie deschisă la culoare, pe care nu o mai văzusem până atunci. Poartă întotdeauna bluză albă și fustă gri, chiar și duminica. La început o punea pe cea neagră, dar după aceea a spus că doliul se terminase și trebuie să meargă înainte. Eu îl văzusem pe el numai într-o fotografie, pe care Derna o ține ascunsă în poșetă. O poartă întotdeauna la ea și nu o arată nimănui. Ieri mi-a arătat-o. A spus că era un om curajos. Un tovarăș adevărat. A spus că murise într-o acțiune împotriva fasciștilor. Apoi a închis poșeta și nu a mai spus nimic. Dar astăzi a dat jos hainele negre și și-a pus rochia de culoare deschisă.

Tânărul din fotografie este slab și are o față veselă. Rosa mi-a spus că semăn cu el. Dar că el avea ochii albaștri. Derna îl cunoscuse la o ședință a partidului. Ținea un discurs pe scenă, iar Rosa și Alcide ședeau alături de ceilalți și ascultau. La un moment dat, au intrat niște tineri care au rămas în picioare, lângă fereastră. Derna s-a întors spre ei și l-a văzut. A rămas o clipă fără grai, apoi imediat și-a revenit și a continuat discursul.

Băiatul era îndrăgostit de ea și voia s-o ia de nevastă la sfârșitul războiului. Dar era mai mic decât ea cu câțiva ani. Și cei de la partid nu voiau. Rosa spune că tovarășii sunt uneori mai răi decât

cumetrele de la țară. Ei vorbesc tuturor despre libertate, dar nu vor deloc s-o acorde. Mai ales femeilor. Derna suferea din cauza asta.

Când s-a întâmplat nenorocirea, s-a îmbrăcat în haine negre și nu a mai vorbit cu nimeni. A început să muncească din greu și nu a mai zâmbit.

— Iar după aceea ai venit tu, a spus Rosa. Și m-a pișcat de obraz, așa cum face și cu băieții ei.

Derna își așază rochia pe șolduri. Parcă e o fetiță, și-a dat chiar și cu puțin ruj.

— Astăzi mergem cu toții la mare, anunță ea și pune într-un coș sandvișuri cu brânză și cu jambon și o sticlă cu apă. Mi-a pregătit chiar și o cămașă albă cu mâneci scurte, o pereche de pantaloni albaștri și pantofi cu găurele, toate noi. Nu mai număr punctele pentru pantofi, deoarece aici, în Italia de Sus, toți au pantofi noi sau puțin purtați, așadar nu este un răsfăț. Și apoi, chiar dacă ajung până la o sută, nu știu ce să mai cer, căci aici nu-mi lipsește nimic. Așa că îmi vine să alerg. Alerg prin bucătărie, în jurul mesei, de trei ori, de patru ori și la sfârșit cad peste Derna și o strâng tare. Derna se împiedică, își pierde echilibrul și ne rostogolim pe divan, dar încă nu-i dau drumul, îmi ascund fața în pântecul ei și îi miros parfumul. Nici Derna nu îmi dă drumul, rămânem îmbrățișați pe divan, râdem ca doi proști îmbrăcați în haine de primăvară.

Când Alcide, Rivo și Luzio bat la ușă, Derna ia coșul și, împreună cu Rosa, care ține în brațe bebelușul, pornim spre autobuzul care ne va duce la mare. Pe drum cântăm toți împreună: trăiască Derna și Rosa și li-ber-ta-tea!

Pe plajă, soarele e puternic și aerul e cald. Marea e calmă și netedă, parcă e pictată. Mai sunt și alți copii, mulți au fost în tren cu mine. Tommasino, imediat ce mă vede, aruncă cu bulgări de nisip în mine.

Dar Mariuccia nu este aici. Tommasino spune că părinții ei cei noi vor s-o țină pentru totdeauna.

— Și tatăl ei cizmar? întreb eu.

Tommasino își suflecă pantalonii și își scoate șosetele. Ridică ochii spre cer și spune că tatăl ei o să fie fericit dacă îi iau fata de pe cap. Mă uit la Derna, la Rosa și la Alcide. Poate că și ei vor dori să mă țină de tot la ei.

— Tatăl meu de aici spune că pot să mă întorc la ei oricând doresc, ușa îmi va fi mereu deschisă, zice Tommasino. O să vină să petreacă vacanța de vară jos, la noi. O să se gândească la mine și după voi pleca și o să mă ajute.

Îmi scot pantalonii și rămân în costumul de baie pe care mi l-a dăruit Derna, cel cu dungi albe și albastre. Tommasino izbucnește în râs:

— Dar ce faci? Stai în izmene, de față cu toată lumea?

— Este un costum de baie.

— Păi nu spuneai tu că marea nu e bună la nimic?

— Vrei să vezi?

O iau la fugă pe plajă și intru în apă. Nisipul de sub picioare este moale și rece, dar nu mă opresc, merg înainte până când apa îmi ajunge la genunchi. E rece ca gheața, dar nu vreau să-i dau satisfacție lui Tommasino. Vreau să-i demonstrez că sunt la fel ca cei din Italia de Sus.

Derna înoată foarte bine, încă de când era mică. Îmi explicase cum trebuie să fac și sunt sigur că am să reușesc. Tommasino mă strigă de pe plajă:

— Amerí, unde te duci?

Mă răsucesc, dar nu mă întorc, o văd pe Derna cum vorbește cu niște doamne, sub umbrelă.

— Derna, uite-te la mine, îi strig.

Abia se întoarce spre mine și mă scufund. Apa îmi acoperă fața. Dau repede din mâini și din picioare, așa cum a spus ea, și scot capul afară. Dar simt imediat gustul sărat care îmi umple gura și nasul și nu mai pot să respir. Mă duc din nou la fund și nu reușesc să mai țin ochii deschiși.

Nu credeam că apa de mare este așa. Pare ușoară, dar când îți trece peste cap devine foarte grea și te împinge la fund. În timp ce mă las tras de apă, îmi amintesc de cuvintele Dernei și dau din mâini și din picioare. Dar acum nu mai am putere. Reușesc să mai scot o dată capul afară și îi văd pe Tommasino cum plânge, cu părul lui ciufulit, așa cum îl avea înainte să folosească briantină tăticului din nord, și pe Derna alergând pe nisip cu rochia ei albastră, care i se încurcă între picioare. Nu-i văd fața, pentru că nu mai reușesc să ies la suprafață și apa îmi intră în ochi, dar sunt sigur că este la fel ca atunci, după ședința cu persoana importantă. Nu mai pot să fac nimic, mă duc la fund. Strâng din ochi și simt sarea care îmi arde gâtul, nu mai respir.

Apoi cineva mă strânge de încheieturi. Sunt mâinile Dernei. Mă apucă, nu mă lasă, se luptă cu apa. Capul îmi devine ceva mai ușor, perdeaua de întuneric de pe ochi se risipește puțin, iar brațele Dernei, mai puternice decât forța mării, mă readuc la suprafață. Apoi nu mai văd nimic. Chipul mamei mele Antonietta, râsul Zandraglionei și din nou nimic.

Deschid ochii, Derna mă apasă pe piept și la fiecare apăsare iese din mine apă sărată, pe gură și pe nas. Apoi Rosa mă încălzește cu prosopul pe care îl adusese ca să stăm pe el întinși la soare, iar Alcide îmi trece pe sub nas o sticlă cu oțet. Îi văd pe Rivo și pe Luzio, care se apropie fără să spună nimic, în timp ce Tommasino plânge și nu se poate liniști.

Derna are părul ud și rujul de pe buze s-a dus. Ochii i-au devenit cenușii ca marea.

— Nu mă părăsi, o rog eu și o strâng tare.

— Nu te părăsesc, spune Derna. Voi fi cu tine întotdeauna.

Și din nou, în aceeași zi, ne trezim îmbrățișați, de data aceasta fără să râdem.

27

Câmpurile sunt galbene, spicele de grâu sunt mari, dar nu e soare în dimineața aceasta, o ceață subțire ascunde strada și parcă nu mai ajungem niciodată.

Rosa mi-a dat un săculeț cu sandvișuri și, în valiză, a pus tortellini și borcane cu marmeladă de piersici, de prune și de caise, toate făcute de ea. Înainte să plecăm, am mers la cuptor și am ajutat-o să scoată pizza ei de casă cu salam și brânză. A învelit-o mai întâi într-o hârtie cerată și apoi a pus-o într-o bucată de pânză cu dungi albastre și galbene.

— Asta e pentru tine, a spus Rosa.

Apoi a luat pâinea și a dus-o în casă. O vor mânca la prânz, fără mine.

Rivo și Luzio mă așteptau în spatele grajdului ca să ne scriem numele în fața adăpostului de lemn. Fiecare și l-a scris pe al lui. Apoi Rivo a luat briceagul și a scris cu litere mari: BENVENUTI.

— Aceasta este casa noastră, a spus Rivo.

Mi s-a părut ciudat să-mi văd numele alături de numele lor de familie, dar eram fericit.

Alcide a venit să mă cheme:

— Hai, fiule, că pierdem autobuzul.

Rivo și Luzio au venit să-și ia rămas bun.

— Așteptați-mă aici, le-am spus și am alergat la Derna. Când m-am întors am întins mâna și i-am spus lui Luzio:

— Asta e a ta.

Era bila pe care o luasem în prima zi.

— Ține-o tu, a răspuns Luzio. Sunt sigur că o să mi-o dai înapoi când te întorci, că doar nu ești hoț.

Apoi a zâmbit și s-a șters la ochi cu mâneca hainei.

În autobuz, Alcide tace și Derna la fel. După întâmplarea de la mare, a renunțat la rochia de culoare deschisă; ba chiar și la surâs. Pentru plecarea de astăzi s-a îmbrăcat din nou cu bluză albă și fustă gri. Și la fel de gri este totul afară, pe fereastră, în ceață nu se văd decât câțiva copaci lângă casele de culoare mai închisă. Pe geam se preling picături de ploaie, la început mai rare, apoi din ce în ce mai dese.

— În sfârșit, puțină ploaie după căldura din ultimele zile, comentează Alcide.

Vorbește pentru prima dată de când am plecat.

— Ploaia este necesară pentru vegetație. Uneori, lucrurile par rele, dar sunt bune. Așa e, Derna? Amerigo al nostru se întoarce acasă ca să-și îmbrățișeze mama. Trebuie să fim fericiți pentru el!

Derna nu răspunde. Nu vreau s-o văd tristă. Îmi scot pantofii, la fel cum am făcut la venire, și îi spun la ureche:

— Cântăm cântecul acela cu femeile?

Derna zâmbește silit și începe să cânte. Cântecul sună bine. Mai întâi în șoaptă, apoi, când coborâm din autobuz, tot mai tare:

— „Deși suntem femei, nu știm ce este frica, de dragul copiilor noștri, de dragul copiilor noștri…"

Și de fiecare dată când rostește cuvântul „copiii" mă strânge de mână, ca atunci când m-a scos din mare. Alcide și cu mine ne luăm după ea: toți trei cântăm cât ne ține gura, pe stradă, în gară; eu între ei, ținându-i de mână, cântăm fără se ne oprim până ajungem la tren.

*

Trenul este plin de copii, dar sunt mai puțini decât la venire. Unii au rămas cu noii părinți, așa ca Mariuccia, alții s-au întors deja mai înainte, ca Rossana, pentru că nu au putut suporta nostalgia sau

furia. În mulțime, îl văd pe Tommasino, care are părul dat cu briantină. Tatăl lui are mustățile mai lungi și sunt răsucite în sus. Mama lui, femeia aceea cu pieptul mare, i-a dat lui Tommasino o sacoșă plină de mâncare, așa cum a făcut și Rosa cu mine. Alcide intră în compartiment și așază bagajele, în timp ce Derna, aflată pe peron, mă ține de mână, pe fereastră. Nu ne spunem nimic. Continuăm să cântăm cântecul până când trenul pleacă și degetele Dernei îmi alunecă din mână. Derna se face tot mai mică și bluza ei devine un punctuleț alb.

Și rămân singur, în mijlocul celorlalți.

*

— Ce este, întreabă Tommasino, le simți deja lipsa?

Nu răspund, mă întorc în partea cealaltă și mă prefac că vreau să dorm.

— E firesc, spune Tommasino, acum suntem împărțiți în două.

Nu am chef de vorbă. Tommasino își desface haina și îmi arată o broderie făcută de mama din nord: spune că i-a cusut bani în căptușeală, pentru a se putea întoarce înapoi, în nord, atunci când va dori.

— Noapte bună, Tommasí.

— Noapte bună, Amerí.

Verific dacă vioara este tot acolo unde a pus-o Alcide, pe etajera de deasupra. Repet în minte exercițiile pe care mi le-a arătat maestrul Serafini, în felul acesta le voi putea repeta când mă întorc, iar Carolina o să mă învețe și altele. Poate că mama o să vrea să mă trimită și pe mine la conservator când o să vadă ce cuminte sunt, și așa, când mă întorc la Modena, Alcide îl va invita la prăvălie pe maestrul Serafini ca să mă audă cântând. Dar până atunci vițelul

meu, Amerigo, o să crească, o să fie un mic tăuraș, iar eu am să-l ajut pe Rivo să dea apă la animale; Nario o să știe deja să meargă și să vorbească și o să mergem toți împreună în adăpost să scriem și numele lui lângă ale noastre.

Apoi îmi pipăi marginea jachetei și văd că acolo nu este nimic, nicio cusătură secretă. Derna nu mi-a pus bani pentru călătorie. Și poate că peste câteva săptămâni vițelul nici n-o să-și mai amintească de mine. Și nici ei. Seara, în jurul mesei din bucătărie, o să vorbească despre alte lucruri. Vor veni alți copii, vaca va făta din nou și vor alege numele altui copil ca să-l dea următorului vițel.

Și nu mai am nimic din tot ceea ce aveam: tortul de ziua mea, nota zece pe care domnul Ferrari mi-a dat-o la matematică, semnalele luminoase de la fereastră, mirosul pianului, gustul de pâine coaptă, bluzele albe ale Dernei. Iau vioara de pe etajeră, deschid cutia, îmi trec degetele pe corzi și citesc numele de pe căptușeală: Amerigo Speranza. Mă gândesc la Carolina și cum va fi când îi voi arăta vioara, iar cu acest gând, tristețea din stomac se mai ușurează un pic și mă îndepărtez treptat de viața de acum, apropiindu-mă de cea dinainte; chipurile Dernei, Rosei și al lui Alcide se transformă în cele ale mamei Antonietta, Pachiochiei și Zandraglionei.

Tommasino are dreptate. Acum suntem împărțiți în două.

Partea a III-a

28

Trenul intră în gară, mă lipesc de geam și o caut pe mama Antonietta, dar nu o văd. Mirosul mulțimii îmi inundă nasul, parcă e cel din grajdul Rosei, dar fără vaci.

Imediat ce coborâm din tren, Tommasino aleargă spre familia lui. Până ieri vedeam cum îl îmbrățișează mustăciosul și mama „de Sus", acum nici măcar nu-și mai ia rămas bun de la mine și dispare în mulțime, ținându-se de mână cu frații lui adevărați și cu donna Armida, mama lui „de Jos". Atunci mă gândesc că și pentru mine, imediat ce o voi revedea pe mama Antonietta, tot ceea ce mi se întâmplase în aceste luni va dispărea într-o clipă. Și îmi vine să mă urc în tren și să mă întorc imediat.

Apoi, din spatele unui domn gras, ce ținea două valize maro, o zăresc pe mama. Are rochia cea bună, cu floricele, și părul lăsat pe spate. Nu mă vede, dar eu o văd. Privește în jurul ei, cu ochii plini de teamă, ca atunci când îmi povestea despre bombardamentul în care își pierduse viața bunica mea, Filomena.

Alerg cât mă țin picioarele și o îmbrățișez de la spate, îmi vâr nasul în hainele ei și o îmbrățișez peste șolduri. Dar mama Antonietta probabil crede că sunt vreun hoț și mă pocnește cu cotul în cap. Se întoarce și urlă:

— Vrei să mă omori!

Se apleacă, mă mângâie pe cap, pe brațe, pe picioare, parcă ar vrea să verifice dacă toate sunt la locul lor. Ochii noștri sunt la aceeași înălțime. Își apropie mâna de obrazul meu, ca și când ar vrea să mă mângâie, dar îmi aranjează gulerul de la cămașă. În cele din urmă se ridică, mă măsoară din ochi și spune:

— Te-ai lungit. Buruiana crește…

Pe tot drumul spre casă vorbesc numai eu. Mama pășește în tăcere și nu-mi pune întrebări.

— Când s-a născut vițelul i-au pus numele meu, povestesc eu ca să-mi dau importanță.

— Asta e, spune mama, ca și cum nu ne ajungea un animal, acum avem două cu același nume. Și îmi dă o palmă peste cap, dar ușor. Încerc să înțeleg dacă zâmbește. Mi se pare că da.

Continui să-i povestesc despre casă, despre mâncare, despre școală, dar nu mă ascultă. Ca atunci când visezi ceva și dimineața povestești ce ai visat, dar asta nu interesează pe nimeni. Dar ce spun eu nu e un vis. Am valiza plină de lucrurile pe care mi le-au dăruit: vioara de la Alcide în cutia ei, haine și pantofi noi. Toate sunt adevărate.

Ajungem pe strada noastră. Este foarte cald și toate ferestrele sunt deschise. Mama deschide ușa și pune valiza jos. Eu rămân cu vioara în mână, nu știu unde s-o pun. Nu am camera mea, nici măcar un pat al meu. Mă uit sub patul mamei, acolo unde era înainte cafeaua lui Capa 'e fierro, dar acum nu mai este nimic. Mama spune:

— Capa 'e fierro a plecat.

— L-au luat polițiștii din nou?

— A plecat cu nevasta și cu copiii, s-au mutat la Afragola. De acum înainte, tu și cu mine trebuie să ne descurcăm singuri.

Pune pe masă un pahar cu lapte și pâinea de ieri.

— Vrei să mănânci ceva? Ți-o fi foame după atâta drum, spune mama.

Asta mâncam în fiecare zi, înainte să plec, dar acum mi se pare ceva aranjat. Toată viața s-a restrâns din nou. Deschid valiza și scot borcănașele cu marmeladă, brânza moale și condimentată, jambonul și mortadella, pizza cu salam în ștergarul cu dungi albastre și galbene, care mai păstrează încă mirosul din bucătăria Rosei, pastele

proaspete pe care le făcuse ieri dimineață; eu o ajutasem să spargă ouăle și să facă, din faină albă, aluatul în care îmi intrau mâinile până la coate. Mi se pare că trecuse de atunci un an, nu o zi.

Le așez pe toate în rând, ca pentru o sărbătoare, abia încap pe masa noastră. Mama le pipăie și le miroase pe toate, așa cum face la piață, ca să vadă dacă sunt proaspete.

— Ca să vezi, acum copiii aduc de mâncare mamelor.

Înmoi în lapte pâinea uscată de la mama, apoi pun pe deasupra puțină marmeladă de la Rosa.

— Gustă, e făcută din fructele culese din pomii lor.

Face semn cu capul că nu.

— Mănâncă tu, mie nu mi-e foame.

Și scoate hainele, cărțile și caietele de scoală, creionul și stiloul.

— Erai și mai înainte Nobel. Dar acolo te-au făcut și profesor de vioară, și arată spre vioară.

Deschid cutia și îmi vine în nări mirosul de lemn și de clei din atelierul lui Alcide.

— A făcut-o tati al meu „de Sus”. Pe căptușeală scrie numele meu, vezi?

— Nu știu să citesc, spune mama.

— Vrei să auzi cum cânt?

Mama privește în jur.

— Ascultă-mă bine, tu ai un singur tată care a plecat să facă avere. Când o să se întoarcă plin de bogății o să dai tu daruri altora și nu va mai trebui să primim pomană de la nimeni.

Îmi ia vioara din mână și o privește ca pe un animal ciudat, care ar putea s-o muște dintr-o clipă în alta.

— Dar până atunci trebuie să ne descurcăm noi singuri. Am vorbit din nou cu cizmarul, o să te ia la prăvălie. Mai întâi o să înveți

meseria, apoi, cu timpul, când o să începi să te pricepi, o să-ți dea și ceva bani…

Mă gândesc că nu viața pe care o trăisem în nord era un vis, ci acest moment, de acum, iar dacă deschid ochii am să mă trezesc și am să fiu din nou acasă la Derna, unde lumina desenează dungi pe cearșaf, pentru că aceea este realitatea.

— Domnul Ferrari a spus că sunt bun la matematică…

— Și profesorul ăsta al tău îți spune și că va trimite bani ca să ai din ce să trăiești? strigă mama la mine. I-ai explicat că mama ta nu are de gând să fure, că aici sunt oameni cinstiți?

Merge prin cameră și ia toate lucrurile pe care le-am adus. Hainele, caietele, mâncarea. Nu reușesc nici măcar să văd unde le pune.

— Astea nu-ți servesc acum la nimic, spune mama.

Vioara, cutia cu numele meu de pe căptușeală dispar sub pat. Nu spun nimic, bag mâinile în buzunar și rostogolesc între degete bila de la Luzio. E tot ce mi-a rămas.

29

— Donna Antonietta, bună ziua!

Ușa se deschide și intră Zandragliona cu zâmbetul ei larg.

— Pot să-l iau puțin la mine pe mititelul ăsta? Vreau să văd dacă își mai amintește cum se face tocănița de ceapă.

— Că bine spuneți, cât a fost plecat a uitat și de maică-sa. Nu mi-a zâmbit nici măcar o dată de când a pus piciorul aici, înăuntru. Acum îl interesează numai vioara, adunările și scăderile.

— Ce tot spuneți, donna Antonietta? Astea sunt mofturi de copil, o să-i treacă. Cum poate cineva să-și uite mama? se miră Zandragliona și îmi face cu ochiul. Ia vino tu la mine să-ți împrospătez puțin memoria cu apă și praf de copt.

În subsolul ei, totul e la fel.

— Cutia mea cu comori e la locul ei? și arăt spre dala din pardoseală unde o îngropasem.

— Nu s-a atins nimeni de ea, răspunde Zandragliona, în timp ce varsă pulberea în apă ca să devină efervescentă.

Stăm un timp tăcuți. Nu e rău.

— Mama nu mă mai iubește, spun eu într-un târziu. Mai întâi m-a trimis în nord, iar acum se leagă de mine. Vreau să mă întorc acolo unde oamenii mă prețuiesc și mă mângâie.

— Uite ce este, spune Zandragliona în timp ce taie ceapa. Mama ta nu le-a avut niciodată pe astea cu mângâierile și n-o să te mângâie niciodată. A avut grijă de tine atâția ani. Dar acum ești mare, trebuie s-o ajuți tu pe ea. Viața ne-a luat multe lucruri tuturor. Ei i-a luat un fiu și mie pe Teresinella.

Auzisem despre povestea asta pe stradă, dar până acum ea nu-mi spusese nimic niciodată.

— Dar cum s-a întâmplat? am întrebat.

— Avea șaisprezece ani, era fiica surorii mele, care mai avea alți patru copii. De aceea Teresa a venit să stea la mine. Am crescut-o ca pe fiica mea. Era frumoasă Teresa mea și era și deșteaptă. După armistițiu, s-a dus la partizani și s-a îndrăgostit de unul dintre ei. Mergea peste tot și ducea informații, iar în timpul unei operațiuni a luat un pistol de la un soldat german mort. Mort cum era, nu părea german. Dar nici mort nu părea. Părea doar blond și mirat. Nu a spus nimănui că are pistol, pentru că bărbații i l-ar fi luat. Numai eu știam de pistol. În ziua atacului de la Masseria Pagliarone, din 27 septembrie 1943, Teresinella plecase de acasă dimineața devreme. Când mi-am dat seama, am început s-o caut prin tot orașul și, în cele din urmă, am aflat că pe dealurile de la Vomero erau baricade. Când am ajuns acolo, mirosea a ars de la praful de pușcă. O căutam pe Teresinella, dar nu vedeam nimic din cauza fumului. Apoi, dintr-o dată, am ridicat privirea și am văzut-o, cu pistolul în mână; trăgea, împreună cu bărbații, dintr-o ascunzătoare. La fiecare rafală i se zguduia tot trupul, dar nu se oprea. Am strigat: „Coboară! Dă-te jos de acolo!" Teresa m-a privit și a zâmbit, dar nu a coborât. A rămas în mijlocul bărbaților, trăgea și tremura. Apoi a venit ultima rafală, cea mai puternică. Teresinella nu mai tremura, nu mai mișca. Două zile mai târziu, nemții au plecat. Orașul fusese eliberat. Dar Teresa nu a mai aflat asta niciodată.

Ceapa de pe tocător s-a transformat în bucățele mici, mici și ochii Zandraglionei sunt plini de lacrimi. Ia fața de masă verde și șervetele. Nu se mai aude decât zgomotul farfuriilor, al tacâmurilor și al paharelor.

Când mă întorc acasă și deschid ușa, mama Antonietta, care adormise, se trezește brusc.

— Ah, tu erai! Vino încoace, vino și culcă-te puțin lângă mine…

Mă întind pe pat. Este ora trei după-amiază. Mama este în cămașă de noapte. Are ochii obosiți, dar este tot frumoasă, de fapt, mai frumoasă ca înainte. Părul negru este lung și lucios, gura este tot roșie, dar nu folosește ruj, pentru că nu a avut niciodată. Mă gândesc la Derna și la părul ei blond, moale ca vata.

Mama își pune capul pe pernă. Apoi își întinde mâna și mi-o trece prin păr. Mă culc lângă ea și simt din nou mirosul ei. Și îmi amintesc că îmi fusese dor de el. Adorm și o visez pe Derna. Ziua petrecută la mare, nisipul care se lipește de picioare și apa care la început pare ușoară și dintr-odată devine grea și mă trage dedesubt. Privesc plaja, dar toți au plecat: Alcide, Rivo, Luzio, Tommasino. A rămas numai Derna. Mă duc la fund, iar ea îmi face semn cu mâna. „Ajutor, mă înec, vino să mă scoți!" Mă privește cu părul blond, ciufulit. Nu-mi dau seama dacă zâmbește sau plânge. Dar în cele din urmă se întoarce și pleacă și ea.

Mă trezesc transpirat tot. Mama Antonietta încă mai doarme.

30

Nu mai mergem împreună, mama Antonietta înainte și eu în urma ei. Acum merg singur. Uneori împreună cu Tommasino.

Viața a revenit la normal, deși nimic nu mai este ca înainte de tren. Vara e pe sfârșite, dar este încă destul de cald. Dimineața merg la prăvălia cizmarului, tatăl Mariucciei, învăț să folosesc cleiul și cuișoarele, niște cuie mici, mici de tot cu care se prinde pingeaua și care îmi lasă semne pe degete. Bătăturile de la vioară nu se mai văd. Frații Mariucciei se uită chiorâș la mine: e puțin de lucru și eu le fur locul. De la Mariuccia sosește din când în când câte o scrisoare plină de cuvinte lungi și strâmbe. Tatăl cizmar nu știe să citească. La început, nici nu le deschidea, apoi m-a pus pe mine să i le citesc. Mie îmi face plăcere, pentru că vreau să știu ce mai face Mariuccia și să-mi amintesc de ceea ce făceam și eu.

Dar de fiecare dată când mai deschideam o scrisoare, vocea Mariucciei era tot mai îndepărtată. Scria pentru că trebuia să scrie, dar acum nu-i mai păsa de noi. Simțeam tristețea în stomac, așa că în cele din urmă am renunțat să mai citesc scrisorile ei, am spus că mă dor ochii și poate că era și puțin adevărat.

Mama Antonietta s-a apucat din nou de cusut și face reparații mărunte pentru doamnele de pe via Roma și de pe Rettifilo. Când are de lucru, mă duc la Zandragliona. Dar și acolo este cald. Atunci mă duc și îl chem pe Tommasino, hoinărim prin oraș, căutăm umbre pe străzi, ne întoarcem la capela principelui di Sangro, ne strecurăm printre tarabele din piață, trecem prin fața conservatorului.

Aici am cunoscut-o pe Carolina, într-o zi când mă așezasem pe trepte ca să ascult muzica. Dar a venit un paznic și m-a alungat. Credea că vreau să șterpelesc vreun instrument ca să-l vând

americanilor. Spunea că dispăruseră un flaut și un clarinet. Mie îmi venea să plâng de rușine.

— Eu nu sunt hoț, am strigat.

Și chiar în acel moment ea ieșea pe ușa aia mare și, fără să mă cunoască, i-a spus paznicului că eram vărul ei și că o așteptam pe ea. Paznicul a plecat, privindu-mă urât, și a spus că, oricum, nu puteam să stau acolo, afară.

Carolina a zâmbit și m-a întrebat:

— Ce faci aici? Chiar furi instrumente?

— Nici vorbă! Ascult muzica și o refac în capul meu.

A început să mă ducă în sala mare de concerte, unde cunoștea un ușier, rudă cu ea, care o lăsa să intre la repetiții și uneori chiar și la spectacole. Ne ascundeam în loja nr. 1 și, în timp ce muzicienii își acordau instrumentele, simțeam parfumul ei de violete. Apoi se făcea liniște și întuneric, dirijorul făcea în aer două cercuri cu brațele, ca și când ar fi vrut să mângâie orchestra. Și după aceea fiecare cânta singur, dar muzica se năștea de la toți deodată.

*

De când mă întorsesem acasă, mă dusesem de câteva ori în piața din fața conservatorului, la ora obișnuită, dar ea nu ieșise niciodată.

Într-o zi am întrebat o colegă de a ei, pe care o cunoșteam, iar aceasta mi-a spus despre Carolina că nu mai vine la conservator, deoarece tatăl ei rămăsese șomer și, prin urmare ea, împreună cu frații ei, erau nevoiți să muncească atunci când scăpau de la școală. Am întrebat-o dacă știe unde locuiește familia Carolinei. Credea că pe Foria, dar nu era sigură. Și așa, într-o după-amiază în care soarele ne ardea creștetele, mă plimbam împreună cu Tommasino pe via Foria. Dar degeaba, nu am găsit-o. Ne-am întors acasă, am trecut pe

la Pachiochia, am văzut că fotografia cu regele mustăcios nu mai era acolo, dar nici a tovarășului Lenin, și ne-am amintit de ziua când o revăzuserăm pe estrada de lemn, înfășurată cu tricolorul. Și, pe neștiute, ne-am îndreptat spre gară, pe strada Rettifilo. Uneori tăceam, alteori ne povesteam unul altuia ce făcusem în Italia de Sus.

Ajunseserăm precum Trombetta, idiotul din război care stătea în Piața Carità. Acesta fusese rănit la cap de o schijă de grenadă și după aceea, când se întorsese acasă, începuse să spună în fiecare zi lăsată de Dumnezeu aceleași povești, dar nimeni nu mai voia să le asculte. „Ajunge”, spuneau oamenii, „am pierdut războiul, iar tu vrei acum să ne pierdem și pacea?” Pentru mine și Tommasino era același lucru, numai că pentru noi războiul începea acum. La început ne întrebau unde am stat, ce limbă vorbesc cei din nord, ce mănâncă, dacă e frig. Dar cu timpul, când ne vedeau, râdeau de noi: uite, iar au venit „nordiștii”. Așa că, în timp ce mergeam spre gară, ne povesteam amintirile numai între noi.

Am învățat pe dinafară mersul trenurilor și peroanele. De fiecare dată când pleacă trenul pentru Bologna mă uit la cei care urcă în vagoane, cu valize pline și cu fețe puțin obosite, și îmi amintesc de paltoanele aruncate pe fereastră, de mărul din buzunarul de la pantaloni și de mama Antonietta, care se făcea tot mai mică pe peron. Mă gândesc cum stăteam în compartiment: eu, Tommasino, Mariuccia, blondul știrb, piticul negricios, cei care se temeau că o să ajungă în Rusia, cei care nici nu știau ce caută acolo, în tren.

— Dar ție, tatăl tău cel mustăcios îți scrie? îl întreb pe Tommasino, sperând că va spune nu. Eu nu am primit nicio scrisoare. Derna spusese că îmi va scrie una pe săptămână. Dar trecuseră peste trei luni și nimic.

— Mereu, spune Tommasino mulțumit. Ne trimite și pachete. Ne trimite ulei, vin, salam. Lucrurile pe care le fac ei. Și fotografiile lor.

Tu încă n-ai primit nimic?

Ridic din umeri și nu răspund.

— Mama se duce din două în două săptămâni să ia scrisorile și pachetele de la Maddalena de acasă, nu lipsește niciodată…

— Tommasí, hai să ne urcăm și noi în tren, chiar acum. În ăsta care pleacă. Ajungem la Bologna, apoi luăm autobuzul pentru Modena și o să fie la fel ca înainte.

Tommasino nu înțelege dacă vorbesc serios sau mă prefac.

— Hai să mergem, da… spune și el. Cerem două lire de la Pachiochia ca să ne luăm o jumătate de merdenea.

Se întoarce și pornește spre ieșirea gării. Eu mai rămân puțin să privesc trenul, până când aud fluierul.

31

Merg de unul singur pe Rettifilo. Mă uit la pantofi. Sunt toți vechi, găuriți sau cârpiți. De când lucrez la prăvălia cizmarului, mă uit în fiecare zi la pantofii oamenilor. Cei cu vârful julit, cei cu tocul ros, cei cu șireturile rupte, cei care au luat forma picioarelor care îi poartă. Fiecare pereche de pantofi un sărman nevoiaș, fiecare gaură un obstacol, fiecare crăpătură o căzătură. Nu mai e un joc.

Pantofii mei mă strâng. Când îi cumpărase don Alcide erau noi și îmi veneau bine, dar acum mă strâng la călcâi. Pantofii sunt încă buni, dar piciorul meu a crescut și nu mai sunt buni. În mijlocul străzii au montat luminile pentru sărbătoarea de la Piedigrotta. Un grup de băieți, cu tobe și tamburine, vine direct spre mine, cântând cântecele care vor participa la concursul de anul acesta. Pe partea cealaltă a trotuarului, cinci sau șase fete îmbrăcate în țărăncuțe încep să cânte după ei. Băieții trimit săruturi, fetele râd și se întorc cu spatele, prefăcându-se că nu văd nimic. Peste tot sunt tarabe cu covrigei fragezi și cu lupin.[22] Copii îmbrăcați cu haine frumoase merg între părinții lor și înaintează încet pe Rettifilo, unde este tot mai multă lume, ca în dimineața aceea când mama Antonietta m-a dus la gară. Mulțimea mă împinge într-o parte și-n alta, sunt ca un animal nărăvaș.

Acolo „Sus”, la Derna și la Rosa, nu era niciodată atât de multă lume pe stradă. Nu mai sunt obișnuit, acum sunt impresionat. Mulți au fețele vopsite sau poartă măști. Alerg până la intersecția cu via Mezzocannone și ajung în Piața San Domenico Maggiore, departe de îmbulzeală.

Și tot mergând așa, fără să-mi dau seama, mă trezesc în fața conservatorului. Vioara mea este tot sub pat, dar nu am mai pus de

mult mâna pe ea. Exersatul la vioară îi produce dureri de cap mamei Antonietta.

Pe ferestrele conservatorului, deschise din cauza căldurii, se aude muzică. Aerul nu se mișcă și nu pot respira. Mă așez pe scări și închid ochii. Aud cum mă strigă cineva de departe:

— Amerigo, Amerigo! Tu ești?

Carolina traversează strada în fugă și simt imediat parfumul ei de violete. Nu mai are cutia cu vioara.

— Nu ai mai venit să mă aștepți după lecții. Credeam că…

Mă privește ca pe o fantomă venită de pe lumea cealaltă și poate că chiar așa și este.

— Am fost undeva departe, spun.

A crescut și ea, acum este aproape o domnișoară mare.

— Într-un loc frumos?

— M-au învățat să cânt la vioară. Puteam să aleg orice instrument la care să învăț, dar eu… m-am gândit la tine.

Întoarce capul în altă parte. Poate nu mai vrea să fie prietenă cu mine, mă gândesc. Dar nu, este doar tristă.

— Vioara mea este acum la amanet. Tata nu mai are de lucru și suntem patru frați. Trebuie să muncim toți. Dacă eram în locul tău, rămâneam acolo.

— Poți să cânți cu vioara mea, dar îmi dai și mie lecții. Ce spui?

Simt mai întâi parfumul și după aceea sărutarea pe obraz.

Ne îndreptăm spre casa mea. A început să sufle puțin vântul și din când în când simt iarăși mirosul de violete și o furnicătură în stomac.

— Ai mai fost la teatru? reușesc să întreb.

— De câteva ori, dar nu mai e la fel de frumos. M-am gândit că n-o să te mai întorci.

Pe via Toledo este mai multă lume ca înainte. Toți merg spre Piața Plebiscitului ca să vadă biserica plină de lumini și carele alegorice gata de paradă. Pachiochia mi-a spus că multe au fost distruse de ploaie, iar acum au mai rămas doar patru, unul dintre ele, care se numește Nord-Sud, fiind construit de Comitetul pentru salvarea copiilor muncitorilor din Ilva, pentru a sărbători călătoria noastră cu trenurile.

Este așa de multă lume, încât via Roma pare mai îngustă decât strădușa noastră. O iau de mână pe Carolina, de teamă să nu o pierd, și încep să străbat străzile cartierului. Când ajungem în fața subsolului nostru, îmi este puțin rușine să o invit înăuntru. Deschid ușa și nu o văd pe mama înăuntru. Carolina intră în urma mea, privește în jur și nu spune nimic. Nu știu cum este acasă la ea. Aș vrea să-i spun că la Derna aveam camera mea, numai pentru mine, și de la fereastră puteam vedea câmpurile. Dar nu spun nimic și mă aplec sub pat. Mă întind pe pardoseală și, după atâta căldură, simt un fior rece care îmi străbate tot corpul. Întind amândouă mâinile. Nimic. Ies de sub pat, aprind lumina și privesc din nou. Vioara mea nu mai este, nu mai este nimic acolo.

— Poate că mama i-a schimbat locul, spun eu încurcat. Ca să nu se strice.

Mă prefac că încep să caut prin cameră. Apoi mă așez din nou jos, lângă pat.

— S-a făcut târziu, spune Carolina, trebuie să plec. O să mi-o arăți altă dată.

Mă gândesc la momentul când am avut în mână pachetul de hârtie colorată, când am deschis cutia și mi-a venit în nas mirosul de lemn și clei. Nu era ca cel de la cizmarul Pizzofalcone. Atelierul cu piane și cel cu pantofi nu sunt la fel. Și apoi mă gândesc la momentul când Derna a scos scrisoarea de la mama mea Antonietta, pe care o

așteptasem atâta timp și pe care o scrisese Maddalena, și la cuvintele lui Tommasino, la scrisorile și la pachetele pe care le primea el de două ori pe lună. Îmi șterg lacrimile și fug afară, în stradă.

32

Maddalena locuiește în Pallonetto, la Santa Lucia. În mijlocul străzii sunt cinci-șase copii care se fugăresc unul pe altul. Eram și eu ca ei înainte să plec cu trenul.

— Știi care este casa unei anume doamne Maddalena?

Îl întreb pe cel mai mare dintre copii.

— Cine, comunista?

Se apropie de mine și mă privește răutăcios. Nu mă mișc și, nu înțeleg cum, mă trezesc dintr-odată cu el peste mine. Altul, mic și cu o pată roșie pe față, se urcă în spatele meu. Cel mare mă trage de cămașă și mă împinge atât de tare, încât mă trântește jos. Încerc să mă ridic, dar ei sunt cinci și mă blochează.

— Ești și tu unul dintre copiii ăia din tren? întreabă cel mare. În fiecare zi vine câte unul. Iau scrisori de la ea și se întorc acasă cu pachete de mâncare. Au găsit găina de aur!

— Dar noi suntem de aici! spune cel mic, cu pată pe obraz.

Cel mare îi aruncă o privire, iar cel mic tace.

— Asta e strada noastră. Cine trece pe aici trebuie să ne dea nouă tot ce primesc. E valabil și pentru tine, spune cel mare, și mă lovește încă o dată, chiar când încercam să mă ridic.

— Ai priceput, da sau nu?

— Mie nu mi-au trimis nimic, răspund eu, ceea ce este adevărat.

— O să vedem noi când o să ieși, mă amenință cel mare și îmi face semn că pot să mă ridic. Du-te, du-te la comunistă, noi așteptăm aici.

Urc scara și bat la ușa pe care văd că scrie Criscuolo. Pașii Maddalenei se apropie și chipul ei apare în spatele ușii. Intru repede, speriat, ca nu cumva cei de jos să mă fi urmărit. Maddalena nu spune nimic, mă privește și zâmbește.

— Sunt Amerigo, spun.

— Cel care a rămas ultimul. Știu, spune Maddalena. Stai jos.

Mă așez pe un fotoliu, care are cotierele uzate. Oare cine m-a pus să vin aici? Maddalena nici măcar nu-și amintește de mine și, când o să cobor, cei din stradă o să mă ia la bătaie. Maddalena se duce în camera cealaltă și se întoarce cu un teanc de scrisori. Scrisorile sunt încă în plicuri, cu timbrele deasupra.

— Uite-le. Sunt toate.

O privesc fără să înțeleg.

— Te aștept de trei luni. Ai avut de lucru?

— M-ați așteptat pe mine? De ce?

Nu mai înțeleg nimic.

— Măcar un răspuns, așa… de bun-simț. Oamenii aceștia au avut grijă de tine, te-au tratat ca pe propriul lor fiu și continuă să-ți scrie și acum. Mama ta mi-a spus că tu o să vii să iei scrisorile, dar au trecut și sărbătorile și nu a venit nimeni.

Îmi dă teancul de scrisori. Sunt acolo toate cuvintele Dernei, ale Rosei, ale fraților „de Sus", ale lui Alcide. Îmi răsună în minte vocile lor, le văd fețele, le simt mirosurile, toate, toate. Mă ridic brusc și scrisorile cad pe jos.

— Ți-au trimis și pachete cu mâncare, dar nu a venit nimeni să le ia și atunci le-am împărțit la cei care aveau nevoie. Era păcat de ele!

Nu spun nimic, mă așez pe podea, iau unul din plicurile ce avea scris numele Dernei pe el, cu litere mici și lungi, așa cum le scria ea, și îl strâng atât de tare, încât se rupe într-o parte. Apoi mă ridic și pun toate scrisorile în buzunar. Maddalena se apropie și încearcă să mă mângâie, dar eu mă feresc, pentru că nu mai sunt copilul care plecase cu trenul în dimineața aceea de noiembrie.

— Nu ți-a spus, înțelege în sfârșit Maddalena.

Dacă mai rămân aici, încep să plâng și nu vreau să plâng.

— Ei, nu-i nimic, totul va fi bine, spune Maddalena. Hai să luăm o bucată de hârtie și să răspundem, da?

— Mama mea e rea, spun eu și fug afară.

Las scrisorile acolo. Nu mai vreau să le citesc. Nu am ce să răspund. Poate că e mai bine așa, mai bine să mă uite și eu să uit de ei și de vițelul Amerigo; n-au decât să-i schimbe numele. A făcut bine mama. Ce mai am eu în comun cu ei? Pianul, vioara, grajdul, Befana sărbătoarea partizanilor, pastele proaspete cu faină și ou, directorul Lenin, semnalele de la fereastră, profesorul Ferrari, creionul roșu și creionul albastru, paltonul, insigna roșie de pe palton, literele din spațiul mic și cele din spațiul mare, din caietul liniat. Toate aceste lucruri din hârtiile cu timbre deasupra nu mai există.

Când cobor din casă le arăt mâinile celor de jos.

— Nu am nimic, vedeți, le spun celor cinci-șase copii care mă așteptau. Mă întorc exact cum am venit. Fără nimic. Sunt la fel ca voi, sunt mai rău decât voi.

33

Acasă, mama a făcut paste cu măsline negre și capere, care îmi plăceau foarte mult înainte să plec. Mă arunc pe pat.

— Ce este? Nu ți-e foame?

Nu-i spun nimic despre scrisori. Nu sunt supărat pe ea, dar mi-a trecut pofta de mâncare, chiar dacă nu am mâncat nimic de dimineață. Se așază pe pat, lângă mine, așa cum făcea Derna în fiecare seară.

— Nu te simți bine? mă întreabă mama și îmi pune mâna pe frunte.

— Nu ai febră, dar ești cam palid. Și se uită la fotografia fratelui meu mai mare, Luigi, de pe etajeră.

— Ești tare slăbuț.

Se duce și se așază la masă.

— Uite, aici e mâncarea, vino.

— Unde e vioara mea? întreb, fără să mă mișc de pe pat.

Nu răspunde. Apoi, după un timp, spune:

— Vino, că se răcește.

Nu mă clintesc.

— Vreau să știu unde este vioara mea! Vocea îmi tremură.

— Cu vioara nu poți să mănânci. Vioara este pentru cei care au deja mâncare.

— Era a mea, unde este? De astă dată strig.

— Este acolo unde trebuie să fie, răspunde ea cu o voce calmă, deși eu am urlat. Apoi se ridică de la masă, traversează încăperea și se așază din nou lângă mine.

— Cu banii de pe vioară am cumpărat mâncare, pantofi noi pentru tine, pentru că picioarele îți cresc ca buruienile, și am pus și ceva deoparte, pentru orice eventualitate. Suntem la mila Celui de

Sus, spune mama, și privește din nou spre imaginea copilului cu părul negru, negru ca al ei. Apoi face ceva ce nu a mai făcut niciodată, se apropie și mai mult de mine și mă îmbrățișează cu ambele brațe.

Îi simt mirosul în față, în nas, în ochi. Este cald, prea cald, prea dulce. Închid ochii și îmi țin respirația.

— Trebuie să te trezești din visul acesta, Amerí. Viața ta este aici. Rătăcești toată ziua fără rost, ca un nebun, ești mereu cu gândurile în altă parte, stai mereu îmbufnat. Acum ajunge, vrei să te îmbolnăvești și tu?

Mă privește fix în ochi.

— Am făcut-o spre binele tău.

Mă eliberez din îmbrățișarea ei, mă ridic din pat. Știe ea care este binele meu? Nimeni nu știe. Dacă binele meu era să rămân acolo, în Italia de Sus, cum a făcut Mariuccia, și să nu mă mai întorc acasă? Sau dacă era bine să nu plec deloc și să rămân aici, acasă la mine? Dar dacă era bine să învăț muzică și să cânt? Aș fi vrut să-i spun toate acestea, dar singurul lucru care mi-a venit în minte a fost vioara mea, cu numele meu scris pe cutie, pe care acum nu o mai aveam.

— Ești o mincinoasă…

Nu apuc să termin propoziția, palma mă lovește atât de tare, încât limba îmi rămâne prinsă între dinți și de durere nu mai pot să vorbesc.

34

Ies din casă și o iau la fugă. O iau pe străduțe, ca să evit mulțimile. Alerg cu pantofii vechi, cumpărați de Alcide, care acum mă strâng la călcâi. Alerg și nu mă întorc deloc înapoi. Muzica de la petrecere ajunge până în Piața Plebiscitului. S-a făcut întuneric și s-au aprins luminile, mii de becuri colorate desenează profilul clădirilor și al ferestrelor. Mi se pare că orașul este făcut numai din stele, pe fundalul unui cer negru, negru. Aș vrea să mă pierd pe străduțe, dar le știu pe dinafară, subsol cu subsol, ușă cu ușă. Urmăresc luminile și alerg. O iau pe via Figurella spre Montecalvario, cotesc pe via Speranzella și ajung în strada Tre Re a Toledo, în fața bisericii Santa Maria Francesca, unde este scaunul făcător de minuni al sfintei. Eu și Tommasino am venit de multe ori aici ca să auzim povestea, dar în biserică nu am intrat niciodată.

Povestea era mereu aceeași. Femeile veneau din tot orașul, ba chiar și din afara lui, ca să ceară sfintei copilul care nu mai apărea; veneau însoțite de mama lor sau de o altă femeie din familie: o soră, o cumnată, o soacră. Femei sărace și femei bogate, fără deosebire. Unele femei nasc prea mulți copii, altele niciunul, îmi spuneam eu. Mama Antonietta, muritoare de foame, îl născuse întâi pe fratele meu, Luigi, și apoi pe mine, dar nu avea soț. Aceste doamne, cu rochii colorate și cu pantofi lucioși, aveau soț și tot ce le trebuie, dar nu născuseră niciun copil. Dacă ar fi existat dreptate, așa cum spunea întotdeauna Zandragliona, copiii ar fi venit întotdeauna la cei care și-i puteau permite.

*

Afară, în fața bisericii Santa Maria Francesca, femeile mai stau și acum la rând. O călugăriță bătrână, cu fața albă și uscată, se apropie de mine. Mă gândesc că vrea să mă alunge, dar mă ia de mână și mă duce într-o cămăruță unde miroase a supă încălzită. Mă așază la o masă alături de alți copii.

— Mănâncă, spune călugărița.

M-a confundat cu un copil de la cantina orfanilor. Dar în seara aceasta mă simt la fel ca ei, fără mamă și fără tată, așa că mănânc supa, pâinea, roșiile și mărul. Când terminăm, bătrâna călugăriță se duce în cealaltă încăpere. Acolo ia loc pe taburetul aflat în fața scaunului pe care se așază femeile ce vin să primească harul de a deveni mame. Într-o mână ține mâna femeii, iar cu cealaltă mână face un semn deasupra pântecului, exact acolo unde se va naște copilul. Femeile spun o rugăciune, îi mulțumesc călugăriței și apoi pleacă.

Când ies și eu din biserică, afară nu mai este aproape nimeni. Puținii oameni care au mai rămas se îndreaptă spre Mergellina, ca să vadă focurile de artificii și să audă salvele de tun.

Cine știe ce face Derna acum? Poate că se plimbă tăcută pe strada unde se aud greierii. Poate își pregătește cina. Sau poate abia s-a întors de la o ședință cu muncitoarele de la fabrică și s-a oprit să mănânce la Rosa, care are mereu pe masă farfuriile pline și toate luminile aprinse. Bag o mână în buzunar și ating scrisoarea ei. Simt foarte tare o tristețe în stomac. Cobor, pe străduțe, spre via Roma, care acum este pustie. De departe se aud zgomote confuze, muzică, melodii care sună fals precum un instrument dezacordat. Ar trebui să fie Alcide aici, ca să le acordeze. Apoi aud o bubuitură în spate. Mi se înmoaie picioarele, pentru că îmi amintesc de zgomotul bombelor din război, care cădeau din cer și luminau întunericul, iar bubuiturile nu erau pocnitori, ci grenade aruncate din avioane. Alerg

cât pot de tare, dar mă strâng pantofii, așa că mă opresc, mă întorc și atunci le văd venind.

Carele alegorice, urmate de o mulțime de oameni, își încep parada prin oraș. În întuneric, par enorme și splendide. Stau și le privesc uimit, văd cum se apropie și devin tot mai mari, ca trenurile care intră în gară. Iar primul car alegoric pe care îl văd este chiar un tren, cu locomotivă și vagoane pline de copii care strigă și dau din mâini. Este cel construit de Comitet, copiii suntem noi, dar nu suntem noi, trenul pare adevărat, dar nu este adevărat. Este numai un basm, iar eu nu mai cred în minciuni. De aceea mă întorc în partea cealaltă, îmi scot pantofii și alerg spre Rettifilo.

35

În gară trenul este adevărat, același tren în care m-am suit prima dată, dar acum nu sunt copii în el. Este liniște, nu fuge nimeni încoace și încolo. Sunt mulți bărbați cu valize, câteva familii care călătoresc împreună. Și eu. Muzica de la carele alegorice și bubuiturile paradei nu se mai aud. Lumea care pleacă la ora asta nu are chef de petrecere.

Pe peron trece un controlor, îl întreb dacă trenul urmează să plece și îmi spune: „Sigur că pleacă, ce credeai, că trenurile stau aici așa, de frumusețe?” Apoi mă întreabă ce fac eu aici și îi răspund că eu, mama, tata și fratele meu mai mare, Luigi, trebuie să ajungem la Bologna, la o mătușă, și că părinții m-au trimis pe mine înainte să întreb dacă acesta e trenul. Omul își scoate șapca și își șterge sudoarea cu mâneca uniformei.

— Stai puțin, spune el, seara sunt oameni răi pe aici, te duc eu la mama ta.

Văd o doamnă la capătul peronului.

— E chiar acolo, spun eu și mă prefac că alerg spre ea. Când mă opresc, văd că omul s-a dus deja în altă parte.

Îmi pun din nou pantofii, deși mă rod. Mă apropii de doamna, care nu este mama mea, și aștept să se deschidă ușile. Urcăm împreună, apoi ea își caută locul și eu mă plimb prin compartimente. Nu știu unde să mă așez, mi-e teamă că o să vină controlorul de mai înainte sau altul și o să mă dea jos. Doamna are doi copii, un băiețel și o fetiță puțin mai mică în cărucior. Băiatul nu reușește să rămână treaz și adoarme cu capul pe genunchi. Mă așez în fața lor și mă lipesc cu fața de fereastră. Geamul e rece și neted, îmi place răcoarea de pe față. Mâine, când voi ajunge acolo, o să adorm și eu lângă Derna, care o să-mi spună o poveste și o să-mi explice problemele

muncitoarelor, vom cânta împreună și apoi o să mă ducă la mare, dar de data asta nu mă mai aventurez așa departe. N-am să mă mai pierd în mijlocul valurilor. De data asta nu.

Mama din fața mea a scos din poșetă lucrul de mână la care croșetează și, cu fiecare rând pe care îl termină, apare tot mai mult o păturică roșie, pe care o pune chiar pe spatele fiului ei adormit. Îmi aduc aminte când mi-a dat mama cutia ei veche de cusut, cea pe care am ascuns-o acasă la Zandragliona. Acum probabil că amândouă mă caută peste tot și nu mă găsesc nicăieri.

Șeful de gară fluieră, sar în picioare și privesc pe fereastră.

— Unde mergi de unul singur? întreabă doamna cu cei doi copii. Ai fugit de acasă?

Aș vrea să-i mărturisesc adevărul, să cobor din tren și să mă întorc acasă. Dar unde e casa mea?

Trenul începe să se miște încet, încet. Nu o să mai primesc scrisorile de la Derna, nu o să mai am cutia cu numele meu scris înăuntru, nu o să mai am niciodată vioara mea. Dar dacă reușesc să ajung la celălalt capăt al șinelor, poate voi reuși să primesc altele.

Mă așez din nou pe banchetă și încerc să inventez o minciună. Mă gândesc la masa orfanilor de la biserica Sfintei și spun dintr-o răsuflare:

— Mama mea a murit.

Limba mă arde de rușine, dar nu mă opresc. Îi povestesc doamnei că trebuie să ajung la o mătușă de-a mea, care locuiește la Modena. Am în buzunar una din scrisorile Dernei, i-o arăt.

— Sărman copil, sărăcuțul de tine, spune doamna cu lacrimi în ochi.

M-a crezut. Nu este prima dată când spun o minciună, dar asta e deosebită, am povestit-o atât de bine, că aproape o cred și eu. Și mi-e frică să nu se adeverească. Doamna continuă să mă consoleze.

— Totul o să fie bine, sărmane copil, spune ea. Totul o să fie bine.

Îmi ia fața în mâini. Mă trag înapoi, pentru că simt că obrajii îmi iau foc de rușine.

Dar oboseala devine mai puternică decât tristețea, întind picioarele pe locul care a rămas liber lângă ea, ochii mi se închid și adorm.

Visez că mă joc de-a v-ați ascunselea cu Tommasino, în capela principelui di Sangro, și mă așez în locul unuia dintre scheletele căruia i se văd oasele și venele, ca să nu mă găsească. Râdeam pe înfundate la gândul că Tommasino o să moară de spaimă când o să mă găsească acolo. Tommasino intra în camera unde mă ascunsesem, dar nu mă găsea. Mă ascunsesem atât de bine, încât nu mă vedea. Și am rămas acolo, printre statuile care păreau vii. Strigam, ca să mă găsească. „Sunt aici, sunt aici". Dar nimic.

Mă trezesc de strigătele mele. Privesc afară, pe geam, nu e lună, nu sunt stele, totul e cufundat în întuneric. Doamna din fața mea mă întreabă:

— Ce s-a întâmplat? Totul e în ordine, ai visat urât. Vino încoace.

Mă lipesc de ea și doamna scoate o mână de sub capul fiului ei, care nu se trezește, îmi șterge sudoarea și îmi netezește părul.

— Dormi. Nu te mai gândi. Nu e nimic. Sunt aici cu tine.

Îmi face puțin loc alături de ea pe banchetă. Acum suntem trei: ea, fiul ei și cu mine. Începe să croșeteze din nou și încet, încet păturica roșie ajunge și pe spatele meu. Sper că somnul, care vine de la ea și îl face pe fiul ei să doarmă tot timpul, se va lipi și de mine și mă va adormi, cu pleoape grele și fără niciun gând în minte. Dar nici vorbă.

Partea a IV-a
1994

36

S-a întâmplat ieri seară. Ai făcut sosul genovez pentru a doua zi. Ai spălat tocătorul, polonicul, tigaia și le-ai așezat pe picurător, să se usuce. Ți-ai scos șorțul și l-ai așezat, împăturit perfect, pe scaunul din bucătărie. Ți-ai pus cămașa de noapte, ți-ai dat drumul la păr, nu-ți plăcea să dormi cu părul strâns. Părul ți-a rămas tot negru. Te-ai întins în pat și ai stins lumina. Sosul genovez a rămas „să se odihnească" pentru a doua zi. Sosul genovez trebuie să se odihnească, așa spuneai întotdeauna. Apoi ai adormit și te-ai odihnit.

M-au sunat în dimineața aceasta. Când, la al treilea apel, am ridicat receptorul și am aflat, mi-am dat seama că în toți acești ani am trăit mereu în suflet cu această spaimă, ca și cum ar fi fost un fel de blestem. Nu am putut nici măcar să plâng. Mi-am spus doar că blestemul s-a împlinit. „Da, da, înțeleg, iau primul avion", și am plecat. Acum te-ai dus, singură în moarte, și nici un alt apel telefonic nu mă mai poate speria.

Cobor din avion și intru într-un cuptor de căldură. Într-o mână țin valiza, în cealaltă cutia cu vioara. Cu un autobuz, care merge îngrozitor de încet, ajung în zona „Sosiri", străbat coridorul până la ușa automată. Se deschide, dar nu mă așteaptă nimeni. Când ajung la ieșire, vocea din difuzoare anunță îmbarcarea pentru Monaco. În fața aeroportului se apropie de mine un grup de turiști spanioli, ca să-mi ceară informații. Mă prefac că nu înțeleg, ca să nu fiu nevoit să mărturisesc că și eu sunt străin de oraș. Mi-e cald și mă strâng pantofii. Pantofii noi îmi fac întotdeauna bășici la călcâie. Haina albă de in mi se lipește de spate imediat ce ies din răcoarea aeroportului.

Caut un taxi și îi spun să mă ducă în Piața Plebiscitului. Taximetristul dă să-mi ia valiza și cutia cu vioara ca să le pună în

portbagaj.

— Vioara nu, spun, o păstrez cu mine.

Pe drum mă uit pe fereastră: palatele, magazinele, străzile nu-mi spun nimic. De fiecare dată când am revenit în oraș, de-a lungul anilor, n-am făcut decât să-mi rezolv treburile pentru care venisem și să te salut rapid pe tine. Nu am mai pus niciodată piciorul în casa ta. Erai stânjenită că s-ar putea să-mi fie rușine de ea. Ne vedeam pe via Toledo, cea care se numea mai înainte via Roma, și te duceam undeva să mâncăm. Rezervam o masă lângă mare. Îți plăcea, chiar dacă îți era frică de apă, deoarece pentru tine marea însemna doar miros urât, umezeală și pericol. „Marea nu e bună de nimic”, așa spuneai. La început venea și Agostino, când era mai mic și încă te mai asculta. Apoi, când a crescut, a început să inventeze scuze:

— Am de lucru, spunea.

Mai bine, îmi ziceam. Aș fi vrut să fim mai uniți, eu și fratele meu. Dar ce anume să ne unească?

Îmi reazem capul de tetiera din taxi și închid ochii. Haina mi se lipește de corp din cauza transpirației și bășicile din călcâi zvâcnesc dureros.

Taximetristul mă privește prin oglinda retrovizoare.

— Sunteți profesor de muzică? întreabă el, în timp ce înaintează pe o stradă lungă și îngustă.

— Nu, sunt actor, mint eu. Apoi îmi amintesc de vioară și adaug: Joc un rol de violonist. O port cu mine, ca să intru mai bine în rol.

Îi spun să mă lase în piață și pornesc pe strada scăldată în soare. La intersecția cu străduia întunecoasă care duce spre strada ta mă opresc și aștept, nu sunt pregătit, dar poate că nu voi fi niciodată. Scot batista din buzunar. Nu sunt lacrimi, îmi șterg numai sudoarea de pe frunte și pornesc din nou la drum.

37

Când intru pe străduță, căldura scade în loc să crească, datorită răcorii ce iese din ferestrele deschise ale subsolurilor. Casele, care se oglindesc una în alta pe cele două părți ale străzii, legate prin frânghii cu rufe puse la uscat, proiectează limbi de întuneric pe asfalt, o copertină binefăcătoare de umbră. Oamenii se uită la mine ca la un străin, ca la o persoană suspectă. Încep să merg mai repede, în ciuda urcușului și a durerii de la călcâie. Evit privirile persoanelor pe care le întâlneai în fiecare zi, pe care le salutai și care răspundeau la salutul tău. Nu vreau să aud cuvintele lor. Sunete, zgomote, voci îmi rămân întipărite în urechi; așa a fost de când eram mic și așa este și acum. Oamenii de pe strada noastră nu făceau decât să cânte, chiar și atunci când vorbeau. Mereu aceeași muzică, nu s-a schimbat nimic. Îmi bag mâinile în buzunare, ca să evit contactul cu ele și să verific dacă portofelul și documentele sunt la locul lor. Mi s-a povestit despre turiști jefuiți de bande de copii. De fiecare dată mă gândesc că aș fi putut să fiu și eu unul dintre acești copii, crescuți în prea mare grabă în orașul acesta care nu se maturizează niciodată.

În fața ușii casei tale îmi simt inima în gât și am mâinile reci ca gheața. Nu este numai emoția de a mă afla aici, după atâția ani, sau durerea de a ști că ești în camera aceea, întinsă pe patul care fusese al nostru, cu părul desfăcut și încă negru, fără fire albe. Este teama. Teama de murdărie, de sărăcie, de nevoi; teama de a fi un impostor, de a fi trăit o viață care nu era a mea, de a-mi fi luat un nume care nu era al meu. Cu anii, teama învățase să se strângă într-un colț al minții și rămăsese acolo la pândă, ca acum în fața acestei uși închise. Pășeai întotdeauna cu capul sus. „Frica nu există”, așa spuneai, „este numai o închipuire.” Mi-am repetat și eu mereu același lucru, dar nu m-am convins niciodată.

Un motan mare și cenușiu iese în fugă pe sub o poartă, se apropie de mine și îmi miroase pantofii. E Ciccio-formaggio, îmi spun, motanul străzii, căruia îi dădeam pâine uscată și puțin lapte, iar tu îl alungai, plină de răutate. Dar memoria mă înșală și motanul acesta necunoscut își zbârlește părul, pufnește furios și pleacă. Pun mâna pe clanță și nu mai sunt sigur de ce am venit aici. Poate ar fi mai bine să plec.

O minge portocalie se rostogolește în jos, pe stradă, și vine spre mine, țopăind pe pietrele denivelate, mă lovește în genunchi și apoi se duce și se oprește în roțile unui scuter parcat în fața subsolului de vizavi. Un băiat fuge după ea, vrând s-o oprească, îi arăt locul unde s-a oprit mingea. Se apleacă s-o recupereze. Are blugi cârpiți în genunchi, un pantof fără șireturi și o bluză decolorată, îmi zâmbește, își ia mingea în mână și continuă să alerge. Pare fericit. Poate eram și eu, dar e mult de atunci. În timp ce îl privesc cum dispare în capătul străzii, țesătura veche și uzată a amintirilor, pe care până acum încercasem s-o întind ca să se potrivească cu prezentul, dobândește dintr-odată dimensiunea corectă și se lipește cu precizie milimetrică de ochii mei.

Mă revăd plecând pe stradă, cu părul roșu, cu un dinte lipsă în gură, îl luase șoricelul în schimbul unei bucățele de brânză, cu genunchii plini de julituri și vânătăi. Mergeam împreună într-o dimineață de noiembrie, când dăduse primul frig. Tu înainte, iar eu în urma ta.

38

Bat încet, nu vine nimeni. Încerc să împing ușa și ușa se deschide. Prin obloanele închise pătrunde puțină lumină. Masa cu scaunele, bucătăria, baia la stânga și patul în fundul camerei. Poți cuprinde dintr-o privire toată casa. Totul a rămas exact așa cum era. Scaunele de paie, plăcile hexagonale ale pardoselii, masa veche, maro. Televizorul cu milieul brodat deasupra, pe care l-ai făcut cu mâna ta, radioul pe care ți-l dăruisem odată, de ziua ta. Capotul cu flori, agățat în cuier, cuvertura albă, croșetată de bunica Filomena. Tu nu ești aici.

Pe aragaz, o oală cu sosul genovez. Mirosul de ceapă prăjită a impregnat toată casa, drept dovadă că plănuiseși să fii încă în viață și a doua zi, că ar fi trebuit să fii aici, la locul tău, ca să îl mănânci.

Din câțiva pași, nu este nevoie de mai mulți, străbat apartamentul, ca să mai văd o dată cum ai trăit. Probabil la fel ca alții. Nu reușesc să ating nimic. Papucii tăi tociți la vârf, agrafele pentru păr, oglinda care a primit atâția ani imaginea ta și care ți-a redat-o în fiecare zi, puțin mai bătrână. Mi se pare un sacrilegiu să las de izbeliște puțina ta avere. Pământul, încă umed, din ghiveciul de la fereastră al unei plante de busuioc, ciorapii, cel drept cârpit de mai multe ori în locul degetului mare, întinși la uscat pe tija perdelei de la baie, sticlele de băutură pline cu apă colorată, roșie, galbenă și albastră, păstrate în bufet „de frumusețe”.

Aș vrea să iau și să pun totul într-un loc sigur, pentru că am senzația că apartamentul tău e pe punctul de a se scufunda. În sertar, lângă forfecuța de unghii, este un pieptene de os. Îl mângâi, îl cântăresc în palmă, îl pun în buzunar. Apoi îl scot și îl pun la loc, în locul unde l-ai lăsat tu. Mă simt ca un hoț, ca cineva care s-a strecurat să-ți spioneze intimitatea. Deschid ușa de la intrare și soarele

pătrunde puțin în întunericul camerei. Înainte de a pleca, mă întorc în bucătărie. Încerc să refac în minte toate activitățile tale de ieri, până când ai lăsat oala pe aragaz, ca și când ai vrea să-ți țină companie: drumul la măcelar, pe cealaltă parte a străzii, de unde ai cumpărat carne, „o bucată moale, vă rog frumos”, vizita la zarzavagiul de la capătul străzii, de unde ai cumpărat ceapă, morcovi și țelină, pe tine, care puneai pastele lungi într-un castron de ceramică. Uleiul, în care prăjești și topești ceapa, carnea, care are nevoie de căldură și de timp, lucruri de care toți avem nevoie, apa care fierbe și pastele care își pierd treptat rigiditatea și ajung la consistența lor obișnuită.

Mă uit la ceas, e ora prânzului și parcă ai gătit anume pentru mine, pentru sosirea mea. Atunci ridic capacul, iau o furculiță și mănânc din ceea ce ai gătit pentru ultima dată.

Termin toate pastele, spăl oala și o pun la uscat, apoi trag ușa în urma mea și parcurg strada înapoi, ca să mă întorc pe bulevardul principal. Zgomotul pașilor mei pe pietrele negre ale pavajului, rufele atârnate deasupra străzii, scuterele ca niște cai adormiți lângă case, ușile și ferestrele deschise, din cauza căldurii, unde ochiul face eforturi ca să nu spioneze viața celor care trăiesc înghesuiți acolo.

O femeie, pe care nu o cunosc, iese din casă, are chipul încă tânăr, dar marcat de muncă, părul negru și lins, mă privește cu ochii pe jumătate închiși din cauza luminii puternice, de care se apără punându-și mâna streașină.

— Trebuie să fiți fiul cel mare al sărmanei donna Antonietta, odihnească-se în pace, violonistul…

— Nu, răspund eu, sunt un nepot, și merg mai departe.

Nu vreau să fac parte din viața străzii, vorace și băgăcioasă. Nu-mi place că această necunoscută îți pronunță numele ca fiind al unei femei moarte. Necunoscuta face câțiva pași în urma mea.

— Au luat-o în dimineața aceasta. Din cauza căldurii, înțelegeți? Era imposibil să o țină aici, casa este mică și la televizor au spus că temperatura va crește… Mă auziți sau nu?

Mă întorc și îmi mângâi o tâmplă.

— Sunt surd de o ureche, mint.

— Ah, scuzați, spune femeia, privindu-mă bănuitoare.

— Slujba este mâine dimineață la opt și jumătate, la biserica Sfintei.

Mă scrutează din nou, neîncrezătoare, apoi intră în casă și urlă dinăuntru:

— Să-i spuneți dumneavoastră… fiului!

Face asta numai din respect pentru tine, căci ți-ai petrecut toată viața pe strada asta, nu pentru fiul fugit de aici, care nu a venit niciodată să te vadă.

În loc să merg direct pe via Toledo, mă decid să scurtez drumul pe străduțe, ca să evit căldura. Mă pierd printre altare cu lumânări și flori, chipuri întunecate, dinți stricați, voci răgușite și, fără să vreau, mă trezesc în fața bisericii unde, în seara aceea, călugărița făcătoare de minuni mi-a dat să mănânc supă, pâine cu ulei și roșii, unde mâine dimineață va fi slujba, așa cum a spus vecina. Stau câteva minute pe loc, nu intru. Mă prefac că mă rog și mă gândesc că de aici am fugit și aici mă întorc, numai că de data aceasta tu ai fost cea care ai plecat fără să-ți iei rămas bun. Și nu te vei mai întoarce.

39

Trec din nou prin piața mare și mă duc pe faleză, unde se află cele mai frumoase hoteluri. În unele dintre ele fusesem deja, iar tu râdeai de mine. „Ai făcut rost de bani”, spuneai, „iarba rea nu piere.” Am vrut să-ți cumpăr o casă, o casă normală, cu scară, cu balcon și cu interfon. Spuneai:

— Nu, nu vreau să mă mut. Tu ești cel care călătorește, eu sunt cea care rămâne pe loc. Sunt ani buni de când fratele tău, Agostino, mă roagă să mă duc să stau cu el și cu soția lui, la Vomero, e foarte generos, știi… și trebuie să vezi ce camere, ce mobile, ce vedere!

La mine acasă, la Milano, nu ai vrut să vii niciodată. Nici la Modena, în toți anii în care am stat cu Derna, cu Alcide și cu Rosa și nici după aceea, când studiam la conservator. Poate îți era frică de tren, nu te-am întrebat niciodată, nu te voi mai întreba. Ne-am iubit de departe, așa cred. Cine știe dacă te-ai gândit vreodată la asta!

Mă opresc în fața celui mai scump hotel. Împing ușa de sticlă și mă întâmpină un aer rece, care îmi îngheață transpirația de pe spate. Întreb la recepție de o cameră.

— Aveți rezervare?

— Nu, îi răspund.

Recepționerul mă privește bănuitor.

— Mi-e teamă că nu avem camere libere, domnule.

Are ochelari aurii, părul rar, pieptănat pe spate, cu gel, și un aer important, ca și când ar avea în buzunar cheile raiului, pe lângă cele ale camerelor. Poate că pentru el sunt același lucru.

— Fiica mea a născut în noaptea aceasta, am venit să-mi văd nepotul, inventez eu, și îi ofer un bacșiș gras, ca să-l conving să-mi dea o cameră.

— Înțeleg, domnule, încerc să vă găsesc ceva.

Face semn unui tinerel în livrea să-mi ia valiza și vioara și să le ducă sus.

— Vioara nu, spun, o duc eu.

Recepționerul se apleacă ușor deasupra tejghelei și mă privește peste ochelari, încruntând din sprâncene.

— Câte zile intenționați să rămâneți? murmură el.

Ridic brațele cu palmele deschise, iar omul adaugă grăbit:

— V-am găsit o cameră confortabilă, domnule, cu vedere spre mare. Și îmi dă cheile. Ședere plăcută!

Îmi zâmbește, în timp ce îi dau documentele ca să mă înregistreze.

— Vi le trimit imediat în cameră, domnule Benvenuti, adaugă recepționerul, și îmi ia cartea de identitate.

Tânărul mă însoțește la etaj, deschide ușa și mă întreabă dacă îmi place. Îi mulțumesc și îi dau o bancnotă. Pun vioara pe pat, fac înconjurul camerei și deschid ușa de la balcon. Rămân așa, în curentul creat de cele două tipuri de aer. Cel foarte rece, din cameră, și cel foarte fierbinte, de afară, care se ridică din asfaltul aflat cu două etaje mai jos. Sunt sătul de oboseala care vine de departe, ca și când aș fi revenit în oraș făcând drumul pe jos. Ca și când aș căra pe umeri toți anii scurși din ziua în care am fugit cu trenul. Îmi scot haina, suflec mânecile cămășii și scot vioara din cutie. Mă apropii de balconaș și rămân așa, privind marea, o linie albastră, desenată ca o margine a orașului. Golful îmi pare o îmbrățișare care mă cuprinde atât de blând, încât mă face să regret că nu am fost în stare să te îmbrățișez și eu pe tine, mamă. Cred că a fost o neînțelegere, o trădare reciprocă, în seara când ți-am spus că ești o mincinoasă și apoi am fugit la gară.

În noaptea aceea am dormit în brațele altei femei. I-am povestit că muriseși și rămăsesem singur, iar când a venit controlorul i-a spus că toți suntem copiii ei. Mi-a cumpărat bilet la autobuzul pentru

Modena, m-a însoțit și a rămas cu mine până i-am făcut semn cu mâna de la fereastra autobuzului.

Iar când m-a văzut apărând în ușă, Rosei i-au dat lacrimile: nu-i venea să creadă că m-am întors singur, fără să anunț pe nimeni. Apoi a venit Derna care a telefonat imediat Maddalenei. A spus că sigur mă cauți peste tot, că ești îngrijorată din cauza mea. Mi-am amintit de poza copilului pe care o aveai pe noptieră, fratele meu pe care nu-l cunoscusem. Nu-i cunoscusem nici pe tata, nici pe părinții tăi. Îți rămăsesem numai eu, iar eu eram buruiana. La câteva zile după aceea a venit o scrisoare de la tine, nu reușeam să înțeleg dacă ești sau nu supărată. Spuneai numai că dacă voiau să mă țină, foarte bine, altfel să mă întorc imediat acasă. Am rămas acolo.

40

La hotel, cu aparatul de aer condiționat dat pe maxim, nu fac nimic. Aștept să treacă timpul până mâine. În liniștea după-amiezii, se aude un strigăt din stradă, două etaje mai jos:

— Carminiè!

Mă uit: sunt cinci băieți care trec prin fața hotelului, se opresc, se întorc, trec din nou. Cel mai mare poate avea doisprezece ani, cel mai mic șapte sau opt. Îi urmăresc cum se țin după turiști ca să le ceară ceva sau poate ca să-i înșele cu ceva. Cel mai mic, care are părul negru, ridică privirile și se uită la mine. Îmi întorc privirea și închid repede ușa de la balcon, ca să alung afară din cameră vocile, dar vorbirea lor, în dialect napolitan, mi-a pătruns în minte. Așa vorbeam și eu când mă jucam pe stradă și după aceea, seara, când mă întorceam la tine.

Vioara este pe pat. Încep să cânt o melodie, ca să alung acele voci, dar vocile, chiar și estompate, continuă să mă asalteze și, împreună cu ele, sunetele copilăriei își croiesc drum din adâncul memoriei. Primele sunete sunt date de vocile stridente ale copiilor: viori, viole și violoncele, în funcție de vârstă. Apoi contrabasul femeilor, cu sunet grav și gutural, aproape masculin, care redă ritmul vieții cotidiene. Și, în sfârșit, instrumentele de suflat din lemn, un sunet ceva mai înfundat și, prin contrast, aproape feminin al vocilor bărbaților: piculine, clarinete, flaute.

Strigătele pieței, pălăvrăgeala interminabilă a cumetrelor din stradă, copiii care se fugăresc, apoi o voce păstrată în cotlonul cel mai adânc al memoriei:

— Amerigo, Amerí! Hai, du-te repede și cere două lire de la Pachiochia…

Este vocea ta, mamă.

41

Rămân toată după-amiaza în cameră și aștept să se mai domolească arșița. Nu am sunat-o pe Derna. Nu am sunat pe nimeni; mi s-a părut că astfel te țin încă în viață, refuzând, pentru mine și pentru alții, să recunosc că ai murit.

Când apune soarele, îmi pun pantofii și cobor în stradă. Nu sunt sigur dacă îmi este foame, dar mă întorc în cartierul tău și caut o tavernă, umblând printre mirosurile de mâncare ce ies pe ferestrele deschise. Patru mese într-un subsol fără ferestre, trei mese afară și scaune în mijlocul străzii. Proprietarul, cu tricou și pantaloni albi, mă salută, ca și când m-ar fi așteptat, și mă conduce la o masă din stradă, pe care se află o față de masă din hârtie și un pahar ciobit. Îmi întinde un meniu unsuros, pe care apar, scrise de mână, specialitățile zilei. Îl privesc uimit, cred că m-a recunoscut, apoi observ că scena se repetă și cu alți clienți, primiți cu aceeași familiaritate excesivă și rudimentară, aceasta făcând parte din meniul zilei. Comand o farfurie de paste și cartofi cu provola, așa cum îi faci tu, înveliți în brânză ca să le dea aromă. Iau o gură de vin și apoi prima înghițitură de mâncare. Simt cum macaroanele și brânza se topesc în gură. Îmi spuneai întotdeauna să iau înghițituri mici, că altfel, dacă mă înec, cine mă duce la spital? Dar mie îmi plăcea să-mi umplu gura cu aroma aceea, care îmbina gustul dulce al cartofului cu cel sărat al brânzei și continua să-mi piște buzele, chiar și după ce înghițeam.

Mănânc cu o foame nespecifică unui doliu, scrijelind cu vârful furculiței și ultima bucățică. Mă șterg la gură și cer nota de plată. Omul scrie o coloană de cifre direct pe fața de masă din hârtie, apoi trage linie și face adunarea. Câteva mii de lire. Adaug un bacșiș zdravăn și plec. După câțiva pași mă întorc.

— Aveți un măr? îl întreb pe chelner.

— Spuneți, domnule profesor!

— Un măr annurca, șoptesc puțin stânjenit.

Îmi face semn să aștept, coboară în subsol și două minute mai târziu apare în mână cu un fruct întreg, mic și roșu.

— Cât vă datorez?

— Nimic, domnule profesor, vi-l dăruiesc! Nu este de vânzare. Astăzi nu mai știe nimeni ce înseamnă un măr annurca. Toți caută din alea mari, care nu au niciun gust. Acesta este un măr care se dăruiește celor care știu să îl aprecieze.

— Atunci… mulțumesc, spun eu, și îl bag în buzunar.

— Să fiți sănătos, domnule profesor, răspunde omul și se retrage.

În timp ce mă îndrept spre hotel, mărul care îmi umflă buzunarul îmi ține tovărășie, la fel ca cel pe care mi l-ai dat tu când am plecat cu trenul la Bologna. M-ai dat în grija Maddalenei Criscuolo, cine știe ce s-a întâmplat cu ea. Atunci era o fată frumoasă, iar astăzi e bătrână. La fel ca mine.

Am lăsat mărul să se strice pe bufetul Dernei. Nu voiam să-l mănânc, ca să păstrez vie amintirea ta, apoi într-o zi nu l-am mai găsit; același lucru s-a întâmplat și acum: am lăsat timpul să treacă și acum e prea târziu.

42

Lumina de afară este atât de puternică, încât întunericul dinăuntru pare și mai dens. Abia a început să plouă, dar mai este soare și aerul din biserică este cald, însă foarte umed. Tu ești acolo în față, în centru, între cele două culoare, sicriul de lemn este așezat pe o platformă de metal cu roți, un suport ușor de manevrat.

Simt miros de umezeală și de tămâie. Un băiat cu sutană albă agită cădelnița și împrăștie un fum cenușiu. Când intră preotul, toți se ridică în picioare și nu mai pot să respir din cauza căldurii, a mirosului închis și a întunericului. Nu știu. Poate pentru că ești acolo, înăuntru.

Îngenunchez, vor crede că mă rog. Preotul vorbește, nu aud nimic. Nu m-ai dus niciodată la biserică. Nu le-ai avut pe astea cu Dumnezeu, cu Madonna și cu sfinții. Nici Alcide nu a vorbit niciodată cu preoții. Ochii mi se obișnuiesc treptat cu întunericul și încerc să disting fețele oamenilor. În primul rând stau doamne cu rochii negre și cu părul strâns, una are o coadă albă împletită, care îi înconjoară capul ca o coroană. Parcă ar fi o fetiță foarte bătrână. În rândul al doilea stă singur un bătrân, cu păr cenușiu care îi trece peste gulerul cămășii, și acela tot cenușiu. Clipește compulsiv din ochi, prima dată am crezut că îmi face mie cu ochiul. Clipitul lui intermitent din ochi mă obligă să-l fixez câteva secunde. În irisul de un albastru intens a păstrat ceva din tinerețe, dar pare obosit, ca toți ceilalți de aici, dinăuntru. Au fețele albe și trase, parcă spălate cu înălbitor. Nu aveai rude, mă aveai numai pe mine. Apoi pe Agostino. Îl caut cu privirea, dar nu-l văd. Au trecut atâția ani și s-ar putea nici să nu-l mai recunosc. Suntem puțini, dar toți avem pantofi buni. Puțin purtați, dar buni. Un punct și jumătate.

Preotul vorbește ca și când te-ar fi cunoscut și poate că are dreptate. Poate că la bătrânețe ai început să frecventezi biserica, poate că mergeai duminica la slujbă, te duceai să te rogi împreună cu alte femei de pe stradă. Poate că el te cunoaște mai bine decât mine. Poate cel care te cunoaște cel mai puțin dintre toți sunt eu. Preotul spune că ai fost o femeie cumsecade și că acum Dumnezeu te ține în gloria sa, în paradis, împreună cu îngerii și cu toți sfinții. Deși străinul de aici sunt eu, continui să mă gândesc că ție nu-ți pasă de îngeri, de sfinți și de paradis, pentru că, din demisolul tău, te simțeai bine cunoscând străduțele și cântecele oamenilor. Și de aceea ai gătit paste cu sos genovez pentru a doua zi, nu ca să te duci în gloria sfinților. Dar moartea este fățarnică și tiranică, vine să strice obiceiurile oamenilor, certitudinile și viciile lor. Toți își perfecționează strategia de a nu muri și greșesc. Greșesc când își închipuie că vor scăpa de moarte dacă pregătesc un sos genovez pentru a doua zi. Greșesc atunci când cred că muzica îi va ține în siguranță. Nu există siguranță. Moartea vine oricum, poate că și eu am venit aici ca să mor de frică, de căldură și de melancolie.

Îmi vine să strig, dar vocea nu-mi iese din piept, iar dacă aș reuși să o fac să iasă, o să-mi dea lacrimile. Ni se spune să stăm jos și ne așezăm, ni se spune să ne ridicăm și ne ridicăm. Îmi vine în minte maimuța dresată a bătrânului de pe Rettifilo. Preotul ne invită la împărtășanie și câțiva părăsesc băncile de lemn ca să se așeze la rând. Bărbatul cu părul lung și tic la ochi rămâne la locul lui. Îmi pironesc privirile pe un tablou care o înfățișează pe sfântă spre sfârșitul vieții ei, cu pielea feței albă și buzele de un roșu viu. Nu pare muribundă, parcă e o tânără care se pregătește de sărbătoare. Pentru că nu am curaj să vin să te privesc, încerc să-mi imaginez că sfânta din tablou seamănă cu tine, care ești acolo, înăuntru, cu părul pieptănat și cu chipul liniștit. Apoi, în timp ce toți stau încă în rând

ca să ia azima, mă ridic și mă duc spre altar. Mă opresc în colțul opus amvonului, scot vioara din cutie și încep să cânt. Apăs arcușul pe corzi și biserica se umple de un sunet dulce, care umple întreg spațiul, unele pasaje din cântec semănând mai degrabă cu un imn de bucurie decât cu jalea unei mame care deplânge absența fiului. Este un fragment din *Stabat Mater* de Pergolesi, dar tu nu ai de unde să știi. Nu m-ai auzit niciodată cântând.

Cânt vreo câteva minute, folosind mâna dreaptă și mâna stângă, arcușul și corzile. Când se termină muzica, se aude numai ploaia. Toți se așază din nou. Preotul nu vorbește. Încerc să nu privesc lada de lemn maro din mijlocul bisericii, unde zaci nemișcată, dar ochii mi se duc mereu într-acolo. Nu vreau decât să ies și să plec imediat, în această clipă, fără să mă mai întorc la hotel și să-mi iau lucrurile. Ca și cum nu m-aș fi întors niciodată și tu ai sta încă pe peron, acolo unde te lăsasem să mă aștepți în ziua aceea.

Preotul ne spune că slujba s-a încheiat și că putem pleca în pace spre casele noastre. Dar ce pace? Care casă? O femeie cu alură bărbătească se apropie de sicriul tău, în timp ce patru bărbați se pregătesc să-l ridice și să-l scoată, pe umeri, afară. Unul dintre ei este bătrânul cu ticul. Femeia rămâne câteva clipe tăcută, apoi strânge pumnul stâng și îl ridică în sus. Când se uită la mine, zâmbește. Mă îndrept și eu spre tine și mângâi lemnul. Este tare și aspru. Iau mâna și o bag în buzunar. În spatele nostru, toți își iau rămas bun de la sicriu și se închină unul câte unul, apoi se întorc și pleacă.

Afară ploaia a încetat, dar strada este udă și se simte miros de pământ reavăn și de legume stricate. Femeia bătrână cu păr scurt vine în întâmpinarea mea, cu brațele deschise. În spatele ei este băiatul de altar, brunet, fără sutană și fără cădelniță.

— Vino, Carmine, nu te rușina, spune femeia copilului, acest domn se numește la fel ca tine, Speranza.

Nu înțeleg, dar vreau să i-o retez scurt, ca să plec cât mai repede.

— Vă înșelați, doamnă, mă numesc Benvenuti și pornesc cu pași mari spre stradă. Dar ea îmi spune pe nume și îmi pune mâinile pe umeri. Mi se pare că îl recunosc pe băiat, este unul dintre cei care trecea ieri dimineață pe sub balconul camerei mele de la hotel, cu gașca de copii. Mă fixează cu ochii mijiți, ca și când biserica, umezeala, sicriul tău maro care se îndepărtează, dus pe spinarea celor patru necunoscuți, ar fi fost vina mea. Dar poate că eu gândesc așa, nu el. El nu este decât un băiețel trist, în fața unui domn de vârstă mijlocie pe care nu l-a mai văzut niciodată.

— Ai venit cu trenul, spune bătrâna, ca și când ar fi continuat o conversație deja începută. O recunosc mai întâi după voce, dar nu răspund, nici măcar ca să-i spun că nu merg niciodată cu trenul, pentru că zgomotul lui ritmic, ca o limbă care atinge mereu măseaua dureroasă, mă duce cu gândul la un băiețel care fuge.

— A trecut atâta timp, spune femeia fără să aștepte răspuns. Dar pentru mine rămâneți întotdeauna micuții mei. Vin mulți să mă caute și acum. Fie cei care s-au întors, fie cei care au rămas acolo, „Sus”.

Amintirea îmi revine treptat, treptat, ca o imagine care apare tot mai clar pe hârtia fotografică sub acțiunea agenților chimici. Gura, părul, ochii, forma pometților. Dar mai înainte de orice i-am recunoscut vocea. Cea care cânta la megafon la plecarea trenului, cea care mă întreba dojenitoare de ce nu venisem să iau scrisorile de la Derna.

A început din nou să plouă, dar este o ploaie atât de ușoară, că aproape nu reușește să atingă asfaltul, din cauza căldurii. În curtea bisericii rămăseserăm numai noi trei.

43

Tarabele cu fructe și verdețuri din Pignasecca parcă vorbesc de la sine, ca și când strigătele, melodioase ca o compoziție artistică, ar veni nu de la vânzător, ci chiar de la mărfurile expuse în coșuri. Maddalena merge în fața mea, ținându-l pe băiat de mână, iar eu rămân în urmă, cum făceam cândva și cu tine. Tu mă certai, dar nu era vina mea. Nu e vina mea că mă jenează pantofii și la fiecare pas mi se redeschid bășicile din călcâi. Când traversăm strada, plină de mărfuri și de oameni, Maddalena se oprește și mă așteaptă. Știe întotdeauna unde trebuie să ne ducă: pe mine, pe băiatul cu păr negru, pe copiii din tren. Iar noi o urmăm.

Trecătorii mă înghiontesc din stânga și din dreapta și nu mai încerc să-i evit. Afară din biserică, atunci când am recunoscut-o, Maddalena mi se păruse înaltă și puternică, așa cum o vedeam când eram mic. Dar acum, pe străzile încâlcite din cartierul ei, este mărunțică și slăbită de vârstă. Mulțimea este zgomotoasă, aerul apăsător, îmi duc instinctiv mâna la ureche ca să atenuez zgomotele și să izolez vocea Maddalenei.

— Carmine este fiul fratelui tău, Agostino, spune Maddalena.

*

Când am împlinit zece ani, mi-ai promis că o să vii la Modena cu un cadou pe care nu aș fi putut să mi-l imaginez niciodată. Era pentru prima oară când veneai să mă vezi, eram cu toții emoționați, chiar și Rosa și Alcide. Dar telefonaseși în dimineața aceea. Răspunsese Derna. Mi-ai urat „La mulți ani!” și ai spus că nu mai vii, pentru că medicul nu te lăsa și trebuia să te odihnești.

— Să vii să-l vezi pe fratele tău, se va naște în curând, mi-ai cerut în final.

Nu am răspuns, lacrimile îmi ardeau ochii, ca atunci când aveam febră mare.

Câteva luni mai târziu am primit vestea că se născuse un alt băiețel. I-ai dat numele de Agostino, după tatăl tău. Avea numele de familie Speranza, toți eram plini de speranță, toți copiii tăi. Și am decis că nu mă voi întoarce niciodată acasă la tine.

Când l-am întrebat pe Alcide dacă puteam încerca să intru la conservator, acesta mi-a dat bani de tren, mi-a cumpărat o jachetă nouă, dar locul la conservator trebuia să mi-l dobândesc singur. Maestrul Serafini m-a însoțit la Pesaro, într-o dimineață de toamnă. Privită de la fereastra trenului, câmpia dispărea într-un strat gros de ceață și mă gândeam că zgomotul monoton al roților de tren mă duce încă o dată departe de casă.

Am intrat într-o sală cu pardoseală de lemn închis la culoare și cu fotolii de pluș roșu, unde ședeau alți copii de aceeași vârstă cu mine. Maestrul Serafini m-a lăsat să aștept acolo. Când mi-a venit rândul, am scos vioara din cutie și am început, arcuș, corzi, mâna stângă și mâna dreaptă. Aleseserăm un fragment din *Stabat Mater*. Am terminat audiția, am fost acceptat și am rămas acolo, la un internat.

44

Maddalena îmi spune la ureche că tatăl și mama copilului avuseseră probleme cu legea.

— Și ce-i cu asta? întreb eu.

— Sunt la închisoare, spune Maddalena tot în șoaptă, ca să nu audă copilul.

Mă opresc în mijlocul străzii și un scuter alb, cu trei băieți pe el, îmi atinge ușor cotul. Maddalena și copilul dispar în mulțime iar eu o iau la fugă. Îi ajung din urmă, chiar când intră într-un palat.

— Am ajuns, spune Maddalena. Urcăm două etaje și găsim o ușă cu o tăbliță: „Criscuolo”. Casa Maddalenei este foarte mică, dar foarte ordonată. Parcă ar fi o locuință temporară, dar locuiește aici de treizeci de ani, spune ea. Nu-i place să aibă prea multe lucruri, numai strictul necesar. Adică aproape nimic, mă gândesc eu.

Ne invită la bucătărie și ne oferă două pahare de apă rece.

— Vreți o răcoritoare? O prepar imediat.

Din rezervorul infinit de lucruri uitate apar carafa plină cu apă și mânuța mea care arunca înăuntru praful misterios și apoi agita bine. Fac aceleași gesturi și astăzi, după aproape cincizeci de ani: scot dopul și umplu paharele.

— Carmine, spune Maddalena, îți plac cariocile?

Băiatul nu răspunde. Maddalena îi dă o foaie de hârtie albă și cinci-șase carioci colorate.

— Fă-mi un portret frumos, dar să mă faci frumoasă, bine? Așa ca atunci când m-a cunoscut unchiul tău, Amerigo.

Și îi dă o fotografie alb-negru în care o revăd așa cum era.

Carmine șovăie puțin și apoi începe să deseneze, iar noi ne așezăm într-un colț unde sunt două fotolii și o măsuță. Nu are televizor, numai un radio. Stăm față în față, două persoane trecute

de mijlocul vieții și cărora tot ce le-a mai rămas este să ajungă la capătul ei.

— I-am revăzut pe mulți dintre copiii care au plecat împreună cu tine, în trenurile acelea. Mamele cereau să scriu câte o scrisoare necunoscuților care le luaseră copiii pentru șase luni, un an sau mai mult și îi trataseră atât de bine. Mulți au păstrat legătura. Își petreceau împreună vacanțele de iarnă sau de vară. Continuau să se ajute, chiar și de departe.

Pe pereți sunt multe fotografii: într-una sunt o mulțime de copii, băieți și fetițe, țin în mână stegulețe tricolore. Fotografia este alb-negru, dar steagurile sunt colorate, alb, roșu și verde, și scot în evidentă cenușiul fețelor. În alta, copiii sunt la Bologna, au mers toată noaptea cu trenul, au hainele șifonate, fețișoarele obosite, unii râd buimăciți. Două femei țin un afiș pe care scrie: „Suntem copiii din Sud. Solidaritatea și dragostea locuitorilor din Emilia demonstrează că nu există Nord și Sud, există Italia." Ce cuvinte demodate, îmi spun eu, ce speranțe depășite și desuete.

— I-am ajutat pe mulți. Dar ajutorul nu se termină niciodată, povestește Maddalena. După arestarea părinților, nepotul tău Carmine a rămas cu bunica lui, a mai avut grijă de el un timp și preotul don Salvatore. Acum a rămas singur.

— N-am știut nimic de Agostino, când s-a întâmplat?

— Acum câteva luni, dar nu mă întreba mai mult. Din când în când mai vorbeam cu Antonietta, dar nu mi-a spus niciodată prea multe despre afacerile fratelui tău. După părerea ei, era nevinovat și ar fi demonstrat că el și soția lui nu aveau nimic de-a face cu treaba aceea, însă fuseseră prinși la mijloc. Dar eu știu că se băgase în afaceri urâte și făcuse o mulțime de bani. Acuzația fusese probabil gravă, căci nu i-au dat voie nici măcar să participe la înmormântarea

mamei. Carmine stătea mult timp singur, chiar și înainte de arestare, și dacă nu ar fi fost bunica… Acum se vor ocupa serviciile sociale.

Mă uit pe furiș, prin ușa întredeschisă, la băiat: stă în genunchi, pe scaun, cu coatele rezemate pe masa din bucătărie. Încerc să-mi dau seama dacă seamănă cu tine, dacă seamănă cu tatăl lui, Agostino, fiul cel bun, cel care a rămas alături de tine. Are părul negru și neted ca tine.

— E un băiețel tare cuminte, însă acum este puțin dezorientat, spune Maddalena. Dar tu ce faci, te-ai însurat?

Băiatul ia altă foaie de hârtie și se întoarce spre mine. Timp de câteva secunde, privirile noastre se încrucișează, apoi eu las ochii în jos și încep să studiez din nou fotografiile.

— Da, sunt căsătorit, mint eu.

Maddalena zâmbește și dă din cap, așa că îmi inventez în continuare o altă viață.

— Am doi copii mari, amândoi studiază muzica, spun, apoi schimb subiectul. Este mai greu să mă prefac față de ea.

— Îl mai ții minte pe Tommasino? și îmi oferă un pahar de limoncello[23] făcut chiar de ea.

Văd, reapărând în memorie, ca într-o fotografie veche atârnată pe un perete, băiatul scund și negricios.

— Ați păstrat legătura?

— Nu am păstrat legătura cu nimeni, îi spun. Nu știam nici ce făcea Agostino, câți ani avea fiul lui, că a ajuns la închisoare, că mama suferea de inimă…

Îmi dau seama că am ridicat vocea, așa că tac, ridic din umeri și oftez. Pe Maddalena nu o interesează ce s-a întâmplat. Deși este bătrână, nu se gândește decât la viitor, în privința aceasta, nu s-a schimbat.

— Tommasino a făcut o carieră frumoasă, îmi explică Maddalena. Cu ajutorul tatălui din nord a putut să studieze, dar a rămas aici, cu familia lui. A devenit magistrat.

— Cum așa? Când era mic fura mere de pe taraba lui Capajanca din Piața Mercato și fugea…

— Tocmai de aceea. Este judecător la instanța de tutelă și m-a ajutat de multe ori, căci am fost profesoară mulți ani la școli din anumite cartiere, unde copiii aveau părinții închiși în penitenciare sau dispăruți. Când aveam nevoie de ceva, de o intervenție sau pur și simplu de un sfat, întotdeauna apelam la el.

Maddalena face o grimasă amară și se apleacă să privească în camera de alături. Apoi ia o înghițitură din păhărelul cu băutura galbenă și reia povestirea.

— Altădată era mai ușor. Era partidul, erau tovarășele și tovarășii de la partid. Acum nu mai este nimic, iar cine vrea să facă o faptă bună trebuie să facă totul de unul singur, pe cont propriu. Cândva, exista Secțiunea, care organiza în fiecare cartier activități pentru copii și astfel îi aduna de pe stradă. Acum au rămas doar preoții care mai fac lucrul ăsta… nu fac un lucru rău, nu spun asta, ba chiar se descurcă bine. Dar nu este o chestiune politică, nu știu dacă mă înțelegi, este pomană. Este altceva.

— Istoria merge înainte, lucrurile se schimbă.

— Istoria merge înainte, dar unele lucruri ar trebui să rămână neschimbate. Ideea aceea de solidaritate. Îți mai amintești? So-li-da-ri-ta-te…

— Și comunistul acela blond? îmi amintesc. Cel care îți făcea curte!

— Cine, Guido? Ce curte? Eram cu toții tovarăși și tovarășe. Ne gândeam la o mulțime de lucruri, nici vorbă de amor… Eu, cel puțin, nu mă gândeam…

— Tu poate că nu, dar el… Țin minte cum te privea în dimineața aceea, când am plecat.

— Sărmanul Guido! oftează Maddalena. În cele din urmă a fost exclus din partid. O poveste tristă. A plecat în alt oraș și a renunțat la politică. Apoi a devenit profesor universitar, dar ceva s-a rupt în el. Nu a mai fost niciodată ca înainte. Cât despre mine, țineam unul la altul, însă nu cum crezi tu, dar țineam unul la altul, și cu mine a rupt legătura.

Maddalena scutură din cap și o șuviță de păr alb îi cade pe față.

— Nu… nu era totul frumos, ca să fiu corectă. Era frumos pentru că aveam douăzeci de ani și pentru că eram îndrăgostită de idee. Dar erau și multe lucruri urâte. Erau unii îndrăgostiți numai de ei înșiși și ideea venea după aceea, mult după aceea.

Se întinde peste măsuța dintre cele două fotolii și îmi ia mâna în mâna ei. Are pete cafenii pe dosul palmei și pe degete.

— Dar tu știi toate astea, ai fost ajutat, ai studiat, ai devenit un muzician respectat, ai avut posibilități, ești un om corect și înțelegi că merită întotdeauna să încerci, chiar dacă mai sunt și jumătăți de măsură, inexactități. Tot ce s*e, poate* face *trebuie* să se facă.

Îmi retrag mâna din mâna ei și tac. Un muzician respectat, un om corect: nu sunt sigur că persoana despre care vorbește sunt eu.

— Maddalena, înțeleg ce spui, îi răspund după câtva timp, mă simt chiar măgulit, crede-mă… Dar eu am viața mea, am peste cincizeci de ani. Tu ai decis să nu ai copii și să ai grijă de copiii altora. Eu, să mă dedic muzicii. Fiecare face anumite alegeri. Și apoi, orice copil are un tată. Eu am fost nevoit să mă duc să-l caut pe al meu.

Maddalena face o figură ciudată, pe care nu o regăsesc în amintirile mele.

— Nu putem alege totul, sunt anumite alegeri obligatorii, pe care te pun alții să le faci…

— Și îmi spui asta tocmai mie, Maddalena, care am fost urcat într-un tren la șapte ani? Într-o parte era mama, în cealaltă tot ceea ce îmi doream: o familie, o casă, o cameră numai pentru mine, mâncare caldă, vioara. Un bărbat dispus să-mi dea numele lui. Am fost ajutat, e adevărat, dar am îndurat și multă rușine. Ospitalitatea, solidaritatea cum spui tu, are și un gust amar, pentru ambele părți, atât pentru cei care dau, cât și pentru cei care primesc. De aceea este foarte greu. Visam să fiu și eu la fel ca ceilalți. Voiam să se uite de unde venisem și din ce motiv. Am avut multe, dar prețul l-am plătit cu vârf și îndesat, renunțând la atâtea lucruri. Gândește-te că nu am spus nimănui, niciodată, povestea mea.

— Nici eu, de aceea te cred.

Maddalena mă fixează o clipă cu privirea și, nu știu de ce, îmi vine în minte povestea Zandraglionei despre Teresinella, cea care, cu pistolul în mână, trăgea și tremura din tot corpul.

— Am rămas însărcinată la șaptesprezece ani. Tatăl copilului era un băiat tânăr, le fel ca mine, și n-a vrut să știe nimic de asta. M-au dus la țară, la un unchi, până am născut fetița. Tatăl meu se temea să nu fie dat afară din partid dacă se afla. Nici eu nu am avut de ales. M-am trezit într-o dimineață cu pieptul umflat de la lapte, iar fetița nu mai era.

Corpul Teresinellei care încetează să mai tragă și nu mai tremură, ochii Maddalenei care nu-și mai găsise fetița. Cuvintele îi curg rar, ca și când ar trebui să parcurgă întreaga viață, de la dimineața în care se trezise cu sânii umflați și până acum, pentru ca prin dilatarea lor să cuprindă toți anii care se scurseră.

Apoi Maddalena zâmbește din nou, vechiul ei obicei pe care îl recunosc.

— Solidaritatea înseamnă și asta. Ce n-am putut face pentru ea am făcut pentru alții.

45

Maddalena mă însoțește până la ușă. Copilul vine după noi, ține mâinile la spate, încerc să-i evit privirea. Apoi Maddalena își duce o mână la frunte, ridică ochii în sus și spune că a uitat ceva important. Ne lasă singuri în antreu câteva minute. Sunt obosit, vreau să mă duc la hotel. Nu reușesc să-mi alung din minte imaginea fetiței nou-născute, smulse de lângă mama ei.

Copilul ia mâinile de la spate și îmi arată două foi de hârtie. Pe prima a făcut portretul Maddalenei când era tânără. Pe cealaltă este un oval roșu care are în mijloc două cerculețe albastre, părul roșu și o linie roșie curbată în jos, acolo unde ar trebui să fie gura.

— Aici ești tu, spune copilul și îmi dă foaia. Te-am făcut și pe tine mai tânăr… e bine?

Apropii și îndepărtez foaia, mă prefac că o examinez cu atenție, ca să văd toate detaliile.

— E frumos… dar de ce am un papagal pe spate?

— Ce papagal? Asta e vioara: bunica mi-a spus că ai avut-o de când erai mic.

Revăd scena aceea în care m-am uitat sub pat și n-am mai găsit nimic. Copilul mă analizează, poate vrea să-i spun povestea. Copiii vor întotdeauna să audă o poveste.

Dar eu nu știu să spun povești, împăturesc foaia și o pun în buzunar.

— Mulțumesc, spun, și atât.

Copilul are o figură dezamăgită, ca și când după ce mi-a dat cadoul nu a primit nimic în schimb.

— Eu știu o mulțime de lucruri despre tine, spune el șmecherește. Mi le-a zis bunica.

— Bunica ți-a vorbit despre mine?

— Avea și tăieturi din ziar despre tine.

— Nu se poate, nu m-a auzit niciodată cântând.

— Te-am văzut amândoi la televizor, pe care l-a cumpărat special pentru tine.

Verifică efectul pe care l-au avut cuvintele lui asupra mea.

— Ești celebru?

— Îți place că sunt celebru?

Strânge gura și ridică din umeri. Nu-i înțeleg gestul.

— O să mă înveți și pe mine?

— Ce să te învăț?

— Să fiu celebru.

— Ei, bine… o să vedem…

— Așa o să apar la televizor ca tine.

— Maddalena, trebuie să plec…

— Uite-o! Maddalena se întoarce cu o fotografie îngălbenită și o pune pe măsuță. Ce-ți spuneam eu, domnule…

Imaginea este din fața Hotelului Săracilor: ea, împreună cu alte fete de vârsta ei, comunistul blond și tovarășul Maurizio, cel care după aceea a devenit primar.

În jurul lor se află un grup de copii, unii cu mamele lor, alții fără. Maddalena atinge toate fețele, peste care acum timpul și-a spus cuvântul, unele devenind de nerecunoscut. Degetul subțire, cu unghia curată, tăiată foarte scurt, parcurge fiecare rând de fetișoare și apoi ia rândul de la capăt, ca și când ar citi, până când se oprește pe un băiețel cu părul tuns aproape zero, ce stă lângă mama lui, cu pomeți înalți și buze cărnoase și care nu zâmbește. Se vede că mama nu știuse cum să țină mâinile și, stângace, le-a pus pe umerii copilului. Iar el se întorsese spre ea, puțin mirat de acest gest.

Mă privesc în fotografie. După aceea te privesc pe tine. Suntem acolo amândoi, ne privim buimăciți înainte de despărțire.

— Du-te să-l saluți pe Tommasino, te rog, spune Maddalena din ușă atunci când reușesc în sfârșit să ies pe scară.

Nu răspund, îmi întorc privirea pentru ultima dată, deoarece știu că n-am s-o mai revăd, și mă cuprinde un sentiment ciudat, un fel de nostalgie anticipată. În spatele ei se ițește capul băiatului, este dezamăgit, ca și când aș fi fost un escroc, cineva care nu se ridicase deloc la înălțimea așteptărilor. La ce se aștepta de la mine? Și ce aș putea face pentru el? Bani, cadouri, un telefon din când în când? Privirea lui mă descumpănește, îmi amintește de toate ocaziile în care, într-adevăr, nu am fost la înălțimea așteptărilor și mi s-a părut mai ușor să fug atunci când mi s-a cerut ceva.

46

M-am întors pe același drum pe care am venit. Vânzătorii ambulanți și-au strâns tarabele și strada pare acum de două ori mai mare. Căldura s-a mai potolit, suflă un vânticel în care se simte mirosul de apă sărată și astfel îmi dau seama că marea este undeva aproape, chiar dacă nu o văd.

Nu mai am chef să mă întorc la hotel, nu mi-e foame, nu știu dacă îmi este dor de tine și nu îmi dau seama cum îmi va fi dor de tine. Depărtarea dintre noi devenise o obișnuință. Am ratat atât de multe întâlniri. Din momentul în care m-ai urcat în trenul acela, am luat-o pe drumuri diferite, care nu s-au mai întâlnit niciodată. Dar acum, când distanța nu mai poate fi depășită și când știu că nu am să te mai întâlnesc niciodată, mă întreb dacă tot ce a fost între noi nu a fost cumva o neînțelegere. O iubire alcătuită din neînțelegeri.

Pe stradă nu mai este nimeni, s-a lăsat o liniște nefirească. De departe se aude sunetul dezacordat al unei trompete de pe stadion și cineva trage cu pocnitori. Vânzătorii de pe via Toledo se grăbesc să-și strângă umbrelele, ca să alerge acasă și să vadă meciul. O iau pe o străduță și încep să urc. La jumătatea străzii, observ pe dreapta prăvălia unui cizmar. Nu închide, nu se grăbește. Rămâne așezat în mica lui peșteră, plină de pantofi aduși la pingelit sau la reparat. Mă apropii și încerc să-l întreb pe bătrânul de dincolo de tejghea dacă poate să facă ceva și la pantofii mei, care continuă să mă jeneze. Omul îmi spune să mă așez pe un taburet și să-mi scot pantofii. Fac cum mi se spune și rămân în ciorapi. El ia pantofii, mai întâi unul, apoi pe celălalt, îi privește pe toate părțile, apoi se uită la picioarele mele. Degetele mi se destind în ciorapi, ca niște animale sălbatice eliberate din captivitate. Omul îmi face semn să aștept și apoi dispare în spatele prăvăliei. Revine de acolo cu un obiect de lemn, în

forma unui picior uman, care este legat la o manivelă printr-un șurub negru. Îmi țin respirația, de parcă ne-am pregăti să facem o vrăjitorie. Pune instrumentul în pantof, în dreptul, și răsucește manivela o dată, de două ori, de trei ori. Apoi o eliberează și repetă operațiunea și cu stângul. La sfârșit îi perie, îi lustruiește și mi-i pune în față.

— Asta e tot? întreb.

Omul nu se mișcă, așteaptă să-i încalț. Când mă ridic în picioare, durerea de la călcâi a dispărut. Fac un pas, apoi încă unul. Nu-mi vine să cred. Bătrânul, care a stat tot timpul tăcut, vorbește în sfârșit:

— Toate picioarele sunt diferite, fiecare cu forma lor, trebuie doar să le cunoști. Dacă nu, ai parte de o suferință continuă.

Îi mulțumesc și vreau să plătesc.

— Nu costă nimic, spune bătrânul, fluturând mâna prin aer. A fost o nimica toată.

Și se întoarce la locul lui. Eu îmi reiau drumul spre hotel, mai repede, mai drept. Cine m-ar vedea pășind în acest moment ar crede că sunt un om lipsit de griji.

47

Când deschid ochii este încă întuneric. Mă răsucesc în pat și nu reușesc să-mi dau seama unde sunt. Mă ridic și mă duc pe balcon. Privesc orizontul și văd în ce parte se luminează deja cerul. Nu mi-au plăcut niciodată zorii zilei: îmi amintesc de nopțile albe, de somnul agitat, de urgențe, de avioanele pe care trebuie să le iau devreme ca să ajung într-un oraș străin. Pentru mine, orice oraș este străin.

Stau mult timp sub duș. Apoi mă îmbrac, îmi pun o cămașă albă și pantaloni subțiri, fără sacou. Îmi pun șosetele și pantofii, în dimineața aceasta nu am nevoie de plasturi la călcâie. Mă întorc în baie și mă privesc în oglindă, ca și când m-aș vedea pentru prima dată. Ochii sunt aceiași, nu s-au schimbat: un albastru dens, veniți cine știe de unde. Poate de la acel tată misterios, pasionat de America, care mi-a lăsat doar numele lui și apoi a fugit. Tu aveai ochii negri, ca părul, și sprâncenele subțiri și bine definite, parcă desenate cu creionul. Eram numai un copil, dar știam că ești frumoasă. Nu frumoasă așa cum i se pare o mamă fiului ei. Simțeam că le plăceai bărbaților. Observam cum te priveau când treceai pe lângă ei, auzeam cuvintele lor pline de subînțelesuri. Când m-am născut eu, erai foarte tânără, îți pierduseși ambii părinți, tatăl pe front, mama într-un bombardament. Tu te-ai salvat și ai început să faci pe croitoreasa ca să supraviețuiești. Lucrări mici, câteva reparații. Nu ai vrut să ceri niciodată nimic, de la nimeni. Bărbații pe care i-ai avut ți-au lăsat numai copii. Iar tu, tu ce mi-ai lăsat, ce îmi rămâne de la tine? Poate felul tău de a privi viața, mereu precaut, bănuind că la mijloc se află totdeauna o șmecherie. Și aerul acela taciturn. Eu, care în toată copilăria mea fusesem un palavragiu, acum, la maturitate, având dublul vârstei pe care o aveai tu atunci,

am ajuns să-ți semăn. Vorbitul nu este pasiunea mea. Inocența acelor ani s-a transformat într-o mască de indiferență, iar sinceritatea de atunci în înclinația spre minciună.

La hotel încă nu se servește micul dejun, o să mănânc mai târziu. Am timp. Parcurg pe jos faleza până la Piața Plebiscitului. Nu mă mai simt turist, dar nici că aparțin orașului. Poate că voi fi întotdeauna așa: cel care a plecat de aici.

Mă opresc pe via Toledo la o patiserie care a rămas neschimbată, așa cum mi-o aminteam, cu rafturi bleu în spatele vitrinelor și cu foitajele care, scoase din cuptor în flux continuu, răspândesc un miros de vanilie pe tot trotuarul. Aici veneam cu Tommasino și, cu puținul mărunțiș primit de la Pachiochia, trăiam amândoi acea mică plăcere, care nouă ni se părea excepțională. Multe lucruri mi se păreau excepționale înainte să plec.

Mă așez la o măsuță scăldată în soare și mă bucur de desertul meu. Aș fi putut fi altcineva în acest moment. Un contabil, un cizmar, un medic. Plătesc și plec mai departe pe jos.

Tribunalul pentru Minori se află în partea de sus a orașului, într-o clădire joasă, roșie, înconjurată de un gard cenușiu. Îl întreb pe portar, un om mic, cu câteva fire de păr pieptănate într-o parte, unde se află biroului judecătorului Saporito.

— Judecătorul Saporito? repetă omul, mângâindu-și chelia. Vă primește numai dacă aveți programare. Aveți fixată vreuna?

— Nu e nevoie, spun eu, regăsindu-mi aplombul din copilărie. Spune-i doar numele meu: Amerigo.

Omulețul ar vrea să mă trimită la plimbare, dar se teme să nu fiu o persoană importantă. Formează, șovăind, numărul de interior necesar, ca să fie sigur. Repetă numele meu și așteaptă câteva secunde. Exact cât e nevoie ca să-mi revină în amintire imaginea mea

și a lui Tommasino, amândoi mai scunzi cu o jumătate de metru și cu păr de altă culoare.

— Puteți merge, etajul trei, spune în cele din urmă portarul mirat.

Mă îndrept spre ascensor în pas vioi, în timp ce portarul se apleacă afară din cabina lui, încercând să înțeleagă cu cine a avut de-a face.

Când Tommasino deschide ușa, vedem unul în ochii celuilalt timpul care trecut peste noi. Nu este nevoie să sincronizăm trecutul cu prezentul, pentru că anii care au trecut de când am fugit cu trenul și până în acest moment nu au existat niciodată, ci sunt pentru amândoi doar o paranteză plină de lucruri, unele frumoase, altele urâte. O paranteză lungă cât o viață, dar nu esențială în istoria prieteniei noastre.

Biroul lui Tommasino este mic și foarte ordonat. Îmi arată fotografia soției și a celor doi copii, un băiat și o fată, doi tineri frumoși, cu vârsta până în treizeci de ani; primul studiase dreptul, apoi a înțeles că pasiunea lui este gătitul și și-a deschis un restaurant la Vomero; fata este profesoară, dar acum e în concediu postnatal. Această veste, mai mult decât altele, mă face să șovăi și să recalculez distanța pe care o puseseră anii între mine și el. Abia atunci când văd poza nepoatei lui înțeleg că timpul dintre noi s-a rupt, iar viețile noastre nu mai sunt sincronizate.

Părul lui Tommasino este la fel de bogat, dar pieptănat pe spate. Are doar câteva fire albe. Am trecut amândoi de cincizeci de ani, dar cred că eu am îmbătrânit mai rău decât el, mai repede.

— Carmine este un copil care a suferit mult. Nu spun că a suferit așa ca noi, sunt lucruri diferite. Dacă ar mai exista trenurile acelea, trenurile noastre…

Tommasino nu se rușinează cu povestea noastră și pare mândru, în încăperea aceasta plină de hârtii. Eu îmi privesc mâinile, bătăturile

de pe degete mă fac să cred că am devenit degeaba adult.

— Amerí, gândește-te, ești singura rudă care i-a rămas!

Tac. Nu vreau să răspund. Nici nu știu care este întrebarea. Tommasino mă privește cu aceeași expresie pe care o avea și Carmine când l-am lăsat acasă la Maddalena, ca și când i-aș fi promis ceva și nu m-aș fi ținut de cuvânt. Dar eu nu am făcut niciodată promisiuni nimănui, am preferat să rămân singur decât să promit ceva. Ca să evit privirea lui, studiez încăperea: cărțile aliniate pe rafturile de pe pereți, biroul din lemn deschis la culoare, scaunul pe care, cu anii, s-a imprimat forma spatelui lui. Pe birou, alături de fotografiile copiilor și ale părinților, donna Armida și don Gioacchino, o văd și pe cea a tăticului mustăcios, cu părul alb, și a soției sale, la fel de impunătoare, dar cu câteva riduri în plus. Uite-l, acesta este răspunsul.

Îl am în fața ochilor.

48

În seara aceasta, în loc să mă întorc la hotel, mă duc să hoinăresc pe străduțele cartierului tău, ca să-mi iau rămas bun de la tine pentru ultima dată. Străzile, care mai înainte îmi păreau grele și apăsătoare, acum îmi sunt ceva mai familiare. Încă mi-e teamă de trecut, dar îl caut.

În seara aceasta, străduța ta este tăcută și mi se pare că am rămas numai eu în tot orașul. Înainte să ajung la tine, mă opresc în fața unui demisol din care răzbate o lumină albăstruie de la un televizor aprins. Obloanele sunt deschise. Afară, în fața ușii sunt două scaune. Este locuința Zandraglionei.

Stau câteva clipe, parcă așteptând-o să apară cu șorțul legat la spate și cu râsul ei larg. Dinăuntru se aude o voce de bărbat:

— Căutați pe cineva?

Apare un bătrân cu părul cărunt și rar, legat într-o codiță, lungă până la gulerul cămășii.

— Pe cine căutați?

— Pe nimeni, pe nimeni… scuzați deranjul, bună seara.

Cu țigara în mână, omul iese din casă, târându-și picioarele; are sprâncenele stufoase și zbârlite și ochii de un albastru intens. Mă privește și clipește de câteva ori din pleoape. Mă întorc și mă opresc în fața lui: este bătrânul de la biserică.

— Dar aici nu locuia Zandragliona? întreb.

— Să-i fie țărâna ușoară…

Bărbatul trage o gură de aer și ridică ochii spre cer.

— S-a dus, de vreo patru ani.

Numără pe degete și suflă fumul afară, făcând rotocoale mici, care se împrăștie încet, încet.

— Imediat după moartea lui Gorbaciov…

— Dar Gorbaciov este încă în viață…

— Nu, domnule, Zandragliona mi-a spus precis că Gorbaciov a murit și odată cu el și comunismul. S-a dus la câteva zile după aceea…

Nu reușesc să înțeleg dacă își bate joc de mine sau nu. Omul continuă să fumeze și să povestească în felul lui neobișnuit:

— Eu sunt văduv și stau cu fiica mea măritată, cu ginerele și cu copiii, două fete și un băiat. Zandragliona nu avea rude, așa că, atunci când s-a dus, au trecut mai multe luni și, pentru că nimeni nu a revendicat proprietatea, am venit eu să stau aici… Sunteți vreun nepot? întreabă omul, îngrijorat probabil că ar putea să piardă casa.

— Stați liniștit, nu am venit să cer nimic.

— Atunci sunteți ziarist, aveți o față cunoscută…

— Nu, fac reclamă la loțiuni după ras.

Bătrânul tace și mă observă, strângând din ochi la intervale care mi se par regulate. Își aprinde altă țigară și rotocoalele de fum încep să plutească din nou prin aer. Și înțeleg.

— Sunteți Capa ‘e fierro, îi spun. Nu răspunde și se reazemă de tocul ușii. Ați…

Câteva secunde, ochii lui rezistă tentației de a clipi și recunosc privirea de altă dată, același albastru. Rămân puțin descumpănit în prag, apoi bag capul în casă și reușesc să cuprind totul dintr-o privire: tapetul îngălbenit la colțuri, dar același ca odinioară, pardoseala în diverse tonalități de cenușiu, gresia denivelată și ciobită. În colțul din fața băii mi se pare că recunosc ascunzătoarea mea.

— Dacă tot sunteți așa de amabil, spun eu, în timp ce el stă într-un colț și își aprinde altă țigară, aș dori să caut un lucru care îmi aparține. Îmi dați voie?

Omul privește în jur și desface brațele în lături, ca și când ar vrea să spună: „Dar ce ar putea să vă intereseze de aici?” Îmi scot haina și o pun pe scaunul de lângă masă. Apoi îngenunchez lângă șirul de dale care duc spre baie. „Amerí – mă dojeneai tu – nu mai sta pe jos!”

Pipăi gresia cu mâna și simt la degete praful de pe ea. Mângâi toate dalele cu vârful degetelor, ca să simt asperitățile. Mă concentrez pe o dală, care pare mai tocită decât altele. Trag de ea, mai întâi încet, apoi tot mai tare, dar placa se împotrivește. Omul mă observă, mijind ochii din când în când, cu spasmul lui involuntar. Am impresia că mă studiază, dar poate că este îngrijorat pentru gresia lui. Placa se desprinde, cad în fund cu pătratul de ceramică în mână. Dedesubt este o gaură.

— Tu de unde mă cunoști? întreabă bătrânul.

Îmi revin în fața ochilor pachetele de lucruri ascunse sub pat, hainele vechi pe care ți le aduceam în fiecare zi, care erau curățate, aranjate și vândute pe taraba lui Capa ‘e fierro. Tu și el vă închideați în casă ca să lucrați și mă trimiteați afară.

— Când eram mic am avut o tarabă în piață, îi răspund.

Omul nu mai vorbește. Nu înțeleg dacă este supărat pentru că i-am stricat pardoseala sau dacă este curios să afle despre vestiții bani ai Zandraglionei. Poate că își amintește strada de odinioară și încearcă să vadă pe chipul meu bătrân de acum fața copilului roșcat de altădată.

Bag mâna în gaură și scot afară o cutie de metal cu marginile ruginite. Sub stratul de praf se mai vede smalțul albastru și numele mărcii de biscuiți. Biscuiții nu i-am mâncat eu, cutia ți-o dăruise un cârnățar din Pallonetto, iar tu o foloseai ca să ții în ea lucrurile de cusut. După aceea, într-o zi, Capa ‘e fierro ți-a făcut cadou o cutie de cusut adevărată, din lemn, cu două sertărașe care se deschideau pe

sus și avea mai multe despărțituri, pentru papiote de diverse culori și pentru ace de cusut de diverse dimensiuni. Cutia nouă de lemn avea trei rafturi cu balamale de metal. Ce frumoasă era! Mi se părea că este o astronavă din benzile desenate cu povestiri științifico-fantastice de la chioșcul vânzătorului de ziare de pe Rettifilo. Așa că mi-ai dat mie cutia de biscuiți. Nu mi-ai făcut niciodată cadouri, iar cutia aceea, de culoarea hârtiei de ambalat zahărul, pentru mine era foarte prețioasă. Nu lăsam pe nimeni să se joace cu ea, nici chiar pe Tommasino. I-am arătat-o numai Zandraglionei și am decis împreună să pun în ea cu toate lucrurile pe care doream să le păstrez, ca într-un seif. Zandragliona mi-a spus că are un loc secret. Și astfel, comorile mele rămăseseră în gaura aceea în toți acești ani și ar fi rămas și acum dacă nu m-ar fi invitat înăuntru Capa ‘e fierro. Ar fi supraviețuit și Zandraglionei, și mie. Ca toate lucrurile pe care le lăsăm în așteptare, amânându-le pe o altă zi, fără să știm dacă va mai exista o altă zi. Ca și sosul tău genovez.

Capa ‘e fierro și cu mine rămânem cu ochii pironiți la cutie, niciunul din noi nu se grăbește. Timpul s-a dilatat, și pentru mine și pentru el, și totul a devenit dintr-odată lejer, la fel ca pantofii mei. Pun cutia pe masa cafenie, bag unghia sub capac, iar acesta sare în sus, însoțit de un zgomot metalic. Comorile mele reapar una câte una, iar capacitatea mea de a-mi aminti este intactă.

Titirezul de lemn, cu sfoară în jurul lui și cu vârful de metal…

Amerí, da mai termină odată cu titirezul ăla, măi, mami!

Capacele de la berea americană pe care mi le dăruise un soldat negru…

Wuozziurnèm, lidl boi? Wuozziurnèm?[24]

O bucățică de pâine uscată, pe care o șterpelisem împreună cu Tommasino de acasă de la Pachiochia…

Ieși afară, hoț împielițat! Ai început să furi și pâine, ca șobolanii!

Bucățele de sfoară, o coajă de nucă cu o mică pânză în mijlocul ei, o lumânare pe jumătate consumată, un ac de siguranță, o pană de papagal. Patru lucruri vechi și stricate deja când le-am cules cine știe din ce colț de stradă: toate jucăriile mele.

Și apoi: foi de hârtie împăturite în patru cu marginile îngălbenite și mâncate de umezeală. Le desfac cu teamă, să nu mi se rupă în mână. Mai întâi, o tăietură din ziar cu fotografia unui necunoscut, un bărbat înalt și cu păr bogat, îmi imaginam că era roșu, iar dedesubt scria cu litere mari: „Giggino americanu'". O păstrasem ca să-mi pot imagina un tată.

Capa 'e fierro urmărește cu privirile toate aceste descoperiri, care apar una după alta. Apoi îngenunchează. E așa de slab, că mi-e teamă să nu-și rupă vreun os. Suntem atât de aproape unul de altul, încât, pentru o clipă, îmi închipui că vrea să mă mângâie. Dar el întinde brațul în gaura de sub pardoseală, pe care aproape o atinge cu urechea. Un efort mare pentru el și, lipit de podea, încearcă să găsească banii Zandraglionei, bijuteriile, pietrele prețioase, aurul. Dar nimic. Altă comoară nu mai e.

— Nu este adevărat că faceți reclamă pentru loțiunile după ras, spune el, aruncându-mi o privire sfidătoare.

Mă ridic în picioare și, cu cutia sub braț, îmi iau rămas bun și ies.

— Mai vino să mă vezi din când în când, spune el, ca și când s-ar fi simțit dintr-odată superior, tutuindu-mă. Pot să-ți povestesc multe lucruri, adaugă el, când eu sunt deja în stradă.

Închide ușa, iar eu mă opresc la câțiva pași de fereastră. Ascuns privirii, îl văd pe bărbatul care, convins că este singur, scoate

rotocoale de fum și apoi bagă din nou mâna în gaură. Mă apropii de ușă și deasupra cutiei pentru scrisori văd o etichetă albă, pe care scrie cu creionul: „Luigi Amerio”. În orașul nostru, toți oamenii sunt numiți după poreclele lor toată viața, chiar și pe anunțurile funerare, pentru că numai astfel lumea îi recunoaște. Eu n-am știut niciodată numele lui Capa ’e fierro. Luigi Amerio.

În numele lui de familie și în prenumele lui, Capa ’e fierro poartă numele primilor tăi fii: Luigi și Amerigo. Sau poate că noi îl purtăm pe al lui și nu am știut.

49

— Maddalena mi-a spus că te cheamă Speranza, ca pe mine.

— Mă cheamă Benvenuti, am fost adoptat.

— Și acum o să mă adopte cineva și pe mine?

Carmine pășește mărunt, alături de mine, și vorbește fără încetare. Mi-ai povestit că și eu, când eram mic, puneam o mulțime de întrebări. Eram ca argintul viu. Nu, cum spuneai tu mereu? Da: pedeapsă de la Dumnezeu!

— Mama mea spune că atunci când merg pe stradă trebuie să dau întotdeauna mâna unui om mare – și încearcă să se agațe de mâna mea.

— Dar aici suntem pe trotuar, nu trec mașini.

Se gândește puțin, scutură din cap, nu e convins. Când Maddalena m-a sunat la hotel și m-a rugat să-l duc pe copil la o plimbare, pentru că ea avea treabă, mi-am dat seama că era o capcană. Este încăpățânată, lucrurile trebuie să fie întotdeauna așa cum vrea ea. Lumea ei este o lume fără trecut, îmi spun, și îmi amintesc de gara din Bologna și de rușinea pe care o simțeam pe măsură ce copiii erau aleși unul câte unul, iar eu rămâneam singur, pentru că nimeni nu venea să mă apuce de mână și să mă ia cu el.

— E adevărat că atunci când erai mic ai avut o altă mamă?

Am ajuns la capătul trotuarului.

— Așa mi-a zis tata. Bunica nu a vrut să-mi spună povestea asta.

Semaforul se face verde pentru pietoni.

— Norocul tău! Aș vrea și eu o altă mamă, câteodată.

Întinde mâna spre mâna mea ca să traversăm strada și în ochi îi apar două lacrimi. Îl iau de mână, e moale și umedă. Carmine strânge tare, își freacă brațul de obraz ca să-și șteargă lacrimile și ajungem împreună pe partea cealaltă a străzii.

Suntem din nou pe trotuar, dar nu slăbește strânsoarea. Mă întorc cu gândurile la Derna, când m-a înfășurat în paltonul ei, în stația de autobuz pentru Modena. Și mi-e frică. Mâna mea, care până acum nu a fost în stare decât să mânuiască arcușul viorii, poate fi un instrument capabil să ofere alinare și forță. O forță atât de mare, încât nu sunt sigur dacă voi fi în stare s-o folosesc. Acum, mâna mea, care ține strânsă în ea mâna copilului, se simte dintr-odată slabă. A făcut o promisiune pe care nu este în stare s-o îndeplinească.

— Astăzi este foarte cald ca să mergem la Grădina Zoologică, te duc înapoi la Maddalena.

— O să mergem altă dată?

Mă gândesc la zborul spre Milano, la concertele pe care le am deja programate și nu răspund.

— Când te întorci, o să găsești o surpriză pentru tine.

Ajungem la ușa Maddalenei și, în timp ce fac drumul înapoi pe jos, continui să simt gingășia mâinii lui imprimată în mijlocul palmei mele.

50

La Tribunalul pentru Minori, aprodul mă lasă să intru imediat. Îmi spune: „domnule doctor”. În orașul tău, titlurile nu sunt academice, sunt onorifice.

— Vă rog, domnule doctor, spune omul, judecătorul Saporito vă așteaptă.

Apoi se apropie de ascensor și îl cheamă.

Tommasino închide ușa și se așază la birou. Mă așez și eu.

— Am venit să-mi iau rămas bun.

Tommasino își netezește părul, ca și când ar fi fost și acum la fel de bogat și de rebel ca atunci când avea șapte ani.

— Asta e o veste bună! Ultima dată ai fugit fără să-mi spui nimic.

Cineva bate la ușă și aprodul bagă capul înăuntru.

— Domnule judecător, doriți o cafea?

În orașul nostru, cafeaua nu este o băutură, este un act de politețe. Tommasino dă din mână și omul dispare.

— Mai ții minte șobolanii vopsiți? întreb eu, în timp ce privesc fotografia de pe birou.

Expresia gravă a lui Tommasino se transformă într-un zâmbet larg.

— Cum să uit așa ceva?

— Înainte să plecăm, totul era posibil, chiar și să vopsești șobolani și să spui că sunt hamsteri. Dar când m-am întors, n-aș fi crezut deloc asta, vraja s-a destrămat. Aici, în afară de mama, nu mai era nimic; acolo era totul. Am preferat ce era acolo și apoi am devenit cel care sunt: maestrul Benvenuti.

Mă opresc, nu știu prea bine cum să continui, apoi cuvintele încep să vină singure, fără să le aleg eu.

— Dar am rămas și celălalt, cel care poartă același prenume ca și Carmine.

Nu știu dacă Tommasino înțelege foarte bine. Viața lui a fost diferită, nu a fost nevoit să aleagă. Pe biroul lui nu lipsește nicio fotografie.

— Ar putea veni să stea cu mine, spun dintr-o răsuflare. Sunt singura rudă care i-a mai rămas, așa cum ai spus chiar tu. Până se aranjează lucrurile. Până se clarifică…

— Sunt bucuros că gândești așa, dar…

— Știu, e complicat, eu trăiesc singur, călătoresc mult, dar pot să fac ceva pentru el. Am primit atât de mult și nu am dat niciodată nimic.

Tommasino deschide gura și o închide la loc.

— Nu spun pentru totdeauna, numai câteva luni, plecăm împreună, după aceea mai vedem…

— Amerí, nu mai este nevoie: mama lui a ieșit din închisoare.

— Cum așa?

— S-a întors acasă, ieri.

— Au achitat-o?

— Nu tocmai. I-au dat arest la domiciliu, ținând seama că are un copil minor. Oricum, situația ei s-a ameliorat.

— Și Agostino?

— Nimic, deocamdată. Ancheta este în curs, vom vedea. Acuzațiile sunt grave.

— Droguri?

Tommasino pare dezolat, ca și când vina ar fi fost mea și a lui, în părți egale.

— Dar copilul? Putem să fim liniștiți?

— E mama lui…

Nu știu ce să fac. Sunt buimăcit. Întotdeauna lucrurile bune care trebuie făcute sunt în altă parte. Mama băiatului s-a întors, asta este o veste bună, dar eu nu reușesc să mă bucur.

— Aș vrea să vorbesc cu ea. Vreau să-i spun că mă poate suna, că aș putea s-o ajut. Ai adresa ei?

Tommasino dă din cap, nu înțelege. Până acum câteva zile nu voiam să știu de nimic, acum e invers. Mâna mea a făcut o promisiune și a început să facă proiecte pentru viitor. Ca atunci când ne îndrăgostim.

Tommasino ia o foaie galbenă de hârtie, din teancul de pe birou, și scrie o adresă și un număr pe ea. Ne luăm rămas bun ca și când ar urma să ne vedem a doua zi, așa cum se despart întotdeauna doi prieteni.

— Stai puțin, spune Tommasino, înainte să ies din birou.

Scotocește prin sertarul biroului și scoate o foaie împăturită în patru.

— Am căutat-o după ce ai venit la mine. M-ai făcut să-mi amintesc de atâtea lucruri…

Desface foaia și pe pagina îngălbenită apar trei fețe de copil, desenate cu creionul: blonda murdară, roșcatul afurisit și negriciosul.

— Este portretul pe care ni l-a făcut tânărul acela în ziua plecării, ghicesc eu.

— Este al tău. Ți-l dăruiesc. Are data și semnătura. Tovarășul Maurizio, îl mai ,ii minte?

Nu spun nimic. Împăturesc din nou foaia și îmi pironesc privirile pe vârful pantofilor; încă nu-mi vine să cred că nu mă mai strâng. Apoi mă apropii încet de ușă. Afară, pe fereastră, se văd vârfurile copacilor, îndoite de vântul care suflă dinspre mare. Vremea se schimbă.

51

Pe lemnul de culoare închisă al ușii se află o plăcuță de alamă. Citesc ce scrie: „A. Speranza.” Aș putea fi eu, ar putea fi casa mea, viața mea. Dar este casa lui Agostino, viața lui. Nu știu dacă a fost mai rea sau mai bună decât a mea. Iarbă bună și iarbă rea, așa gândeai tu. Stau acolo în fața ușii, fără să bat, și mi-l imaginez pe celălalt Amerigo, cel care rămăsese în toți acești ani în orașul unde mă născusem. Îl văd hoinărind pe străduțe și prin cartier, identic și diferit. Diferit datorită unei vieți diferite. Mai gras. Cu mai puțin păr. Cu tenul mai închis la culoare. Mai surâzător. Cu o femeie alături. O femeie cu părul negru și piept generos. Ar fi fost meșteșugar, poate muncitor. S-ar fi dus la prăvălia cizmarului, tatăl Mariucciei, așa cum ai vrut tu. Apoi, când ar fi crescut, și-ar fi deschis un magazin de pantofi. I-ar fi reparat și i-ar fi făcut ca noi, i-ar fi potrivit după piciorul celui care trebuia să-i încalțe. Sau poate că i-ar fi confecționat chiar el, ca meseriaș. Afacerea ar fi putut merge bine sau rău. Poate doar bine. Ar fi exportat pantofi și în străinătate. În America. Și te-ar fi dus și pe tine în America. Și s-ar fi gândit la tine.

*

Văd o sonerie, dar nu apăs, bat la ușă încet, cu degetul îndoit.

— Cine e? întreabă, dinăuntru, o voce de femeie.

— Sunt Amerigo, nu ne cunoaștem. Am venit să-mi iau rămas bun de la băiat.

Aud un dialog dincolo de ușă. Femeia îl întreabă ceva pe copil, care poate se află în altă cameră și se uită la televizor. Apoi se face liniște. Ciocănesc din nou. Ușa se deschide, doar atât cât să pot vedea o pereche de ochi căprui, un breton blond și o față ascuțită.

— Scuzați-mă, spune cumnata mea, dar nu pot să vă las înăuntru, nu pot să las pe nimeni. Agostino mi-a vorbit de dumneata.

— Să ne tutuim, spun eu, și încerc să privesc prin crăpătură.

— Mă cheamă Rosaria, spune femeia și întinde mâna prin ușa întredeschisă. Știi, dacă vrei, poți să-l iei puțin la plimbare pe Carmine, eu nu pot să ies.

Copilul se năpustește afară și mă apucă de mână:

— Unchiule! exclamă Carmine, cu ochii strălucitori de bucurie pentru că mi-am ținut promisiunea.

— Ți-l aduc înapoi într-o oră, nu-ți face griji.

— Nu-mi fac, spune ea. Se pregătește să închidă, apoi se răzgândește. Nu-ți face nici tu griji, spune ea cu o față tristă, o față încă tânără, dar marcată de cearcăne, probabil recente. Agostino e un om cumsecade, e o greșeală. Suntem cu toții oameni cumsecade.

— Firește, răspund stânjenit, știu.

— Nu, nu știi nimic, spune femeia, deschizând ceva mai mult ușa.

Îi văd și mâinile cu care se reazemă de tocul ușii; are unghiile scurte și degetele lungi și subțiri, ca de pianistă.

— Nu te-a interesat niciodată ce facem noi.

În timp ce vorbește, se apropie de mine, ca să n-o audă copilul, și descopăr că nu are ochi căprui, ci verde închis.

— Îmi pare rău, Rosaria, spun eu cu regret, dându-mi seama că scuzele nu sunt îndreptate numai către ea, ci și către tine, mamă.

— De ce să-ți pară rău? schimbă ea tonul, ca și când nu ar mai fi fost supărată, ci numai plină de melancolie.

— Nu s-a întâmplat nimic. Când o să se întoarcă Agostino, am să-i spun să te sune, și el a greșit față de tine.

Și reușește să surâdă.

— Lui Carmine îi ești simpatic.

— Mergem? întreabă copilul.

Pornim pe străzile umbrite de copaci din cartierul rezidențial. Parcă suntem în alt oraș. Fețele oamenilor au altă culoare, trăsăturile sunt mai puțin aspre, tonul vocii mai scăzut, aerul mai proaspăt.

— Ai locuit întotdeauna aici? îl întreb.

— Nu, când eram mic, am stat cu toții acasă la bunica Antonietta. Dar eu nu-mi mai amintesc. Așa mi-au spus. Dar eu și acum am stat mereu acasă la ea, acolo dormeam, mă jucam, mergeam la biserica lui don Salvatore…

— Te duceai să hoinărești cu prietenii tăi și să faci năzbâtii…

— Mama este întotdeauna nervoasă.

— Și mama mea era la fel.

— Nu e adevărat. Era veselă.

Iubirea este întotdeauna plină de neînțelegeri, îmi spun în sinea mea. Mergem spre grădina publică.

— Vrei o înghețată?

Dă din cap că nu.

— Nu-ți place?

— Nu am poftă.

— Și de ce ai poftă?

— Mi-e dor de bunica.

— Și mie.

Mergem în tăcere până la intrarea în parc. Apoi copilul se oprește și mă trage de mână.

— O să pleci din nou, nu-i așa?

— Plec mâine, nu reușesc să mint. Dar mă întorc curând.

— Atunci trebuie să mergem imediat.

— Ce să facem?

— Este un secret. O surpriză de la bunica. Spunea că o să-ți facem surpriza împreună când te întorci. Dar acum…

Zâmbește trist, abia acum îmi dau seama că îi lipsește un dinte din față; l-a luat șoricelul.

— Nu știu dacă mai este surpriză…

— Hai să vedem, spun eu.

Urcăm din nou dealul și luăm funicularul. Ajungem în cartierul tău, cu case mici și înghesuite una în alta, ascunse de străzile elegante, la câțiva pași de piața cu teatrul. Pe stradă, vacarmul oamenilor îmi readuce în memorie cuvintele de altădată, cadențate ca o cantilenă.

— Bună seara, donna Antonietta!

— Bună, donna Pachiochia!

— Copilul e bine?

— Crete ca buruiana…

— Și afacerea merge bine?

— Nu înțeleg, ce vrei să spui?

— Ei, întreabă-l pe Capa ’e fierro!

— Sunt prea multe guri rele!

— Se mai întoarce soțul dumitale?

— Sigur că se întoarce!

— La revedere, donna Antonietta.

— Noapte bună, donna Pachio!

*

În fața casei tale, îl iau pe Carmine de mână și i-o strâng, dar numai un pic. Ușa este încă deschisă, nimeni nu s-a atins de nimic. Intrăm în casă. Simt tristețea în stomac. Copilul mă duce lângă patul tău.

— Aici, dedesubt.

Nu înțeleg.

— Este aici. Surpriza.

Mă aplec până jos ca să privesc sub pat, unde cândva erau mărfurile lui Capa e fierro. Carmine strânge buzele de emoție și eu la fel. Întind brațul și o iau.

— Bunica a căutat-o mult timp, dar până la urmă a găsit-o. Spunea că trebuie să se întoarcă la tine.

Deschid cutia puțin prăfuită, ridic capacul: vioara este mai mică decât mi-o aminteam, parcă e o jucărie. Mi se pare că o primesc din nou în dar, de astă dată de la tine. Pe căptușeală încă mai este eticheta, acum decolorată, pe care se vede numele meu: „Amerigo Speranza”.

— Ai văzut? Și tu ești tot Speranza.

Îmi trec vârfurile degetelor peste corzi și revăd hârtia colorată în care era împachetată vioara de ziua mea, lecțiile cu maestrul Serafini din atelierul lui Alcide, emoția pe care o simțeam când auzeam că sunetele stridente deveneau din ce în ce mai dulci, pe măsură ce exersam, iar degetele mele deveneau din ce în ce mai pricepute.

— Ești fericit, spune copilul.

Nu întreabă, îmi poruncește.

52

Am venit la cimitir să-ți aduc o floare. Este pentru prima dată, după atâta timp, când ne regăsim, eu și cu tine, singuri. La început am încercat să mă rog, apoi am înțeles că nu era cazul să improvizez. Am încercat să-ți vorbesc, mi se părea că trebuie să-ți spun ceva important, dar nu-mi venea nimic în minte. Am adunat în mine atâta mânie, încât nici nu mai știu din ce cauză.

Locul, nici frumos, nici urât, este încremenit, așteptând timpul care va să vie. Sunt puțini oameni care își caută morții pe aleile străjuite de pietrele funerare. Au adus cu ei flori proaspete și ulei pentru candele. Am pus și eu floarea mea pe mormântul tău. Nu am aprins lumânări, pentru că nu-ți plăcea să te odihnești cu lumina aprinsă. Floarea se va ofili mâine sau poimâine, nu contează. Gândul la tine nu se va ofili niciodată. Toți anii pe care i-am petrecut departe unul de altul au fost o lungă scrisoare de iubire, fiecare notă pe care am cântat-o am cântat-o pentru tine. Nu am ce să-ți spun altceva. Nu am nevoie să aflu niciun răspuns. Despre tatăl meu, despre Agostino, despre îndepărtarea ta și despre tăcerile noastre, îndoielile rămân și mi le păstrez, le port cu mine ca să-mi țină tovărășie. Nu am rezolvat nimic, nu are importanță.

Mai stau puțin în fața florii. Aștept, în picioare, până când îmi simt tălpile grele și numai atunci îmi iau rămas bun. Ce nu ne-am spus nu ne vom mai spune, dar mie mi-a fost de ajuns în toți acești ani să te știu la capătul acelor kilometri de cale ferată, cu brațele strânse peste paltonașul meu. Pentru mine, acela este locul în care rămâi. În așteptare, fără să pleci.

53

Aerul a devenit dintr-odată rece. Este iunie, dar parcă ar fi noiembrie. Azi-noapte a plouat. O furtună care părea să nu mai lase nicio speranță. Dar în dimineața aceasta a răsărit un soare palid, ca o pată zbârcită în mijlocul unui cer cenușiu. Însă temperatura a scăzut, toamna a venit dintr-odată. Oamenii de pe stradă spun că nu pot sta liniștiți, fiind nevoiți să-și ia din nou jachetele din dulap, unde le puseseră la păstrare pentru anotimpul următor.

Gara din Piața Garibaldi este plină de lume. Când veneam aici, împreună cu Tommasino, ca să vedem trenurile, gara mi se părea de două ori mai mare. Îmi amintesc vocea, care anunța sosirile și plecările trenurilor, și oamenii de pe peroane, care cărau valize uriașe pe umeri. Ridic privirile spre panoul luminos și citesc numărul. Pornesc încet spre peron. Ultima dată când am fost aici era întuneric, ne certaserăm și alergam cu picioarele goale în direcția opusă luminilor sărbătorii de la Piedigrotta. De atunci am evitat mereu gările, mă simțeam stânjenit. Dar ieri m-am dus la agenție și am schimbat biletul de avion cu cel de tren. Trebuie să refac același drum făcut cu mulți ani în urmă.

În gară suflă un vânt rece și toți cei care așteaptă trenurile își strâng hainele pe ei. Și eu dârdâi în sacoul meu de in.

A început să plouă. Am ajuns în oraș ud de transpirație și plec din el ud de ploaie. Cu toate acestea nu mă simt trist, iar bucuria pe care o dau soarele și cerul albastru este o păcăleală răspândită de cântecele populare, pentru că ploaia măruntă care cade acum este cea care mă ajută să nu mă mai gândesc la scurgerea timpului.

*

Mă uit la ceas și privesc înapoi pentru ultima oară. Privesc oamenii care se adăpostesc de ploaie și oftez. Trenul intră în stație, însoțit de un fluierat prelung, apoi frânează. Urc încet treptele care mă duc spre vagon, îmi verific biletul și îmi caut locul. Nu mă așez, rămân cu ochii pironiți pe peron și aștept. O doamnă blondă, cu rochie roșie înflorată, se așază pe locul din fața mea. O ajut să-și pună valiza pe raftul de deasupra. Îmi mulțumește, zâmbindu-mi, și chiar în momentul acela îi văd venind. Aleargă cu părul răvășit de vântul care suflă tot mai tare. Bat de mai multe ori cu mâinile în geam, ca să le atrag atenția. Ei trec prin fața vagonului meu și se opresc la câțiva metri mai încolo. Trenul fluieră din nou, dar ușile sunt încă deschise. Cobor în fugă, Carmine lasă mâna Maddalenei și vine spre mine.

— A întârziat autobuzul, a fost aglomerație în trafic, spune el liniștit, iar eu mă las în genunchi și îl strâng în brațe.

— Când mă întorc vreau să te găsesc aici, să mă aștepți, bine?

— Da, unchiule, am să vin împreună cu tata.

Trenul fluieră pentru ultima oară și mă urc în vagon. Mă apropii de geam, întind mâna afară, dar nu reușesc să ating mâna copilului. I-am făcut cadou vioara mea, cea pe care ai regăsit-o tu. Este exact pe măsura lui și poate o să învețe să cânte la ea. O să învețe aici, pentru că nu va trebui să fugă de acasă și nu va trebui să dea nimic la schimb pentru dorințele lui. Apoi ușile se închid și trenul se pune în mișcare. Maddalena și Carmine devin treptat tot mai mici, în timp ce șinele alunecă sub vagon.

Orașul rămâne în urmă, mai întâi încet, apoi din ce în ce mai repede, iar picăturile de ploaie se preling pe geamuri cu viteză din ce în ce mai mare.

Mă așez la locul meu: afară copacii, casele, norii aleargă.

Doamna cu rochie înflorată, care stă în fața mea, a deschis o carte și a început să citească. Din când în când ridică ochii din carte, privește spre mine, apoi spre cutia așezată lângă valiză și îmi zâmbește.

— Sunteți muzician? Sunt pasionată de muzica simfonică.

— Sunt violonist.

— Ați venit la un concert?

— Nu, am venit să-mi iau rămas bun de la familia mea. Locuiesc în altă parte, dar acesta este orașul meu, îi răspund, și sunt surprins cât de ușor este să spui adevărul.

Îmi întinde mâna și se prezintă. Îi strâng mâna și zâmbesc, la rândul meu.

— Mă bucur, sunt Amerigo. Apoi adaug: Speranza.

E bine în vagon, trenul înaintează silențios, nu este nici cald, nici frig, vocile din jurul meu zumzăie ușor. Am mult timp înaintea mea, dar nu mă grăbesc, drumul cel mai lung l-am făcut deja: am parcurs înapoi tot drumul până la tine, mamă.

Vioara este în plasa de bagaje, iar doamna blondă este absorbită din nou de lectură. Din când în când, privirile noastre se întâlnesc. Dintr-odată mă simt foarte obosit, precum un copil hrănit. Așa că închid ochii, îmi reazem capul de tetieră și somnul vine, dulce.

Este povestea puțin cunoscută a mii de copii săraci din sudul Italiei care, după cel de-al Doilea Război Mondial, au fost încredințați unor familii adoptive din nordul țării.

În 1946, Amerigo Speranza își părăsește cartierul din Napoli și se urcă într-un tren care va traversa întreaga peninsulă și îl va lăsa pe peronul unei gări din Bologna. Acolo petrece câteva luni în mijlocul unei familii care s-a oferit să-l găzduiască. Cu naivitatea și uimirea unui băiat de șapte ani, descoperă o altă lume, o casă primitoare, căldura unui cămin, generozitate și afecțiune. Și, mai presus de toate, își descoperă destinul, acela de violonist.

„Ne-am îndrăgostit literalmente de acest roman emoționant. O poveste plină de tandrețe, ironie și umanitate."

JUAN MILÀ,
HarperCollins Publishers

„Originală și emoționantă, de o mare calitate literară. O carte pe care toată lumea ar trebui s-o citească."

ANNE MICHEL,
Editura Albin Michel

Distribuție la:
Tel./fax: 021.222.83.80
E-mail: carte@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

ISBN 978-973-728-752-6

Radio România Cultural

{1} Poreclă însemnând „Cap de fier” *(n. tr.)*.

{2} Pacchero - un tip de paste napolitane sub formă de tuburi foarte mari *(n. tr.)*.

{3} Ricotta - sortiment de urdă italiană *(n. tr.)*.

{4} Corso Umberto I, cunoscută și sub numele de Rettifilo, una dintre cele mai elegante străzi din Napoli *(n. tr.)*.

{5} Poreclă însemnând persoană credulă, prostuță *(n. tr.)*.

{6} Joc de cuvinte: *riso* = orez; *risata* = râs, hohot de râs *(n. tr.)*.

{7} Cele Patru Zile de la Napoli (27-30 septembrie 1943) - insurecție populară în timpul căreia orașul a fost eliberat de forțele Wehrmacht-ului și ale fasciștilor locali *(n. tr.)*.

{8} Soi de mere cultivat în sudul Italiei, recoltat în septembrie *(n. tr.)*.

{9} Amestec de fructe și fulgi de gheață răzuiți, specific orașului Napoli *(n. tr.)*.

{10} Cântec popular italian originar din regiunea Emilia-Romagna, asociat cu mișcarea de Rezistență italiană din cel de-al Doilea Război Mondial *(n. tr.)*.

{11} Joc de cuvinte: *Benvenuti* înseamnă „Bine ați venit“ *(n. tr.)*.

{12} Revoluționar *(n. tr.)*.

{13} Joc de cuvinte: *babbo* înseamnă „tată” sau „tati“, dar în dialectul napolitan *babbà* denumește un fel de gogoașă cu rom, savarină *(n. tr.)*.

{14} În traducere: „Nimeni să nu doarmă”. Este o arie din actul final al operei *Turandot* a compozitorului italian Giacomo Puccini. Este una dintre cele mai cunoscute arii pentru tenori din repertoriul muzicii de operă *(n. red.)*.

{15} „Să bem, să bem din potirele cu fericire”. Începutul ariei lui Alfredo din opera *Traviata* de G. Verdi *(n. tr.)*.

{16} În dialect napolitan: râturi și picioare de porc *(n. tr.)*.

{17} Joc de cuvinte: în italiană, Moș Crăciun se numește *Babbo Natale, babbo* însemnând „tată, tati“ *(n. tr.)*.

{18} Personaj folcloric italian, reprezentat ca o vrăjitoare care oferă daruri copiilor în ziua de Bobotează (asemănătoare cu Moș Nicolae din alte țări) *(n. tr)*.

{19} *Bandiera Rossa (Steagul roșu),* numit uneori și *Avanti popolo*, după primul vers, este unul dintre cele mai cunoscute cântece ale mișcării muncitorești italiene *(n. tr.)*.

{20} Cântecul se încheie cu cuvintele *evviva il communismo e la libertà* („trăiască comunismul și libertatea”) *(n. tr.)*.

{21} Piedigrotta („la picioarele grotei“) zonă din cartierul Chiaia din Napoli numită astfel după biserica Madonnei de la Piedigrotta, unde are loc un festival anual de cântece (n. tr.).

{22} Plantă comestibilă, specifică zonei mediteraneene *(n. tr.)*.

{23} Băutură alcoolică tradițională italiană, pe bază de lămâie *(n. tr.)*.

{24} *What's your name, little boy, what's your name?* („Cum te cheamă, băiețel, cum te cheamă?”) *(n. tr.)*.